

Nr 35

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vallagen (1972:620), m. m.; given den 28 februari 1974.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

CARL GUSTAF

LENNART GEIJER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till följdlagstiftning till den nya regeringsformen (RF) och den nya riksdagsordningen (RO). De sammanlagt 32 lagförslagen omfattar såväl förslag till upphävande av och ändringar i gällande författningar som förslag till nya författningar. Förslagen innebär i första hand en anpassning i sakligt och terminologiskt hänseende till bestämmelserna i den nya RF och den nya RO.

Den nya RF och den nya RO föranleder åtskilliga ändringar i vallagen. Reglerna om mandatfördelning för riksdagsval som finns i 1866 års RO föreslås utan ändring i sak bli överförda till vallagen. Ändringar föreslås också som följd av sänkningen av rösträttsåldern och överförandet av valbesvärsprovningen från regeringsrätten till riksdagens valprovsningsnämnd. I enlighet med vad som förutsatts i samband med grundlagsreformen föreslås vidare bestämmelser i vallagen som reglerar valbesvärsprovningen i materiellt hänseende. I vallagen föreslås också vissa ändringar som inte har samband med grundlagsreformen. Bl. a. förstärks skyddet mot registrering av partibeteckning som av väljarna kan förväxlas med beteckning för ett tidigare registrerat parti. Lagen om kyrkofullmäktigeval anpassas till de nya reglerna i vallagen.

I kommunallagarna och lagen om församlingsstyrelse föreslås ändringar som bl. a. innebär att rösträttsåldern vid kommunala val sänks till 18 år. Vidare bringas valbarhetsvillkoren enligt de nämnda lagar och landstingslagen i överensstämmelse med den nya RF:s regler i det avseendet.

I rättegångsbalken och lagen om allmänna förvaltningsdomstolar inarbetas bl. a. vissa bestämmelser om högsta domstolen och regerings-

rätten som finns i 1809 års RF men som saknar motsvarighet i den nya RF.

De föreslagna lagarna avses i allmänhet skola träda i kraft den 1 januari 1975, dvs. samtidigt med att den nya RF och den nya RO börjar tillämpas. I vissa fall föreslås de nya bestämmelserna emellertid träda i kraft tidigare.

Till följd av punkten 2 i övergångsbestämmelserna till nya RF aktualiseras vissa av de nya reglerna i vallagen redan vid ett nyval som hålls före den 1 januari 1975. I fråga om dessa regler föreslås en särskild bestämmelse om ikraftträdandet. Sänkningen av rösträttsåldern skall enligt de nämnda övergångsbestämmelserna tillämpas först när röstlängd upprättas år 1975. En övergångsbestämmelse av samma innebörd har fogats till de föreslagna ändringarna i vallagstiftningen.

1 Förslag till Lag om ändring i vallagen (1972:620)

Häriigenom förordnas i fråga om vallagen (1972:620)

dels att nuvarande 15 kap. 3 och 4 §§ skall betecknas 15 kap. 4 och 5 §§,

dels att 1 kap. 2 och 3 §§, 2 kap. 3 och 4 §§, 3 kap. 6 §, 4 kap. 2, 7, 8, 11, 12 och 19 §§, 5 kap. 2—4 och 11 §§, 6 kap. 10 §, 13 kap. 6 §, 14 kap. 9—11, 13, 14 och 19 §§, 15 kap. 1 och 2 §§, den nya 15 kap. 4 § samt rubriken till 15 kap. skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas sex nya paragrafer, 14 kap. 14 a § samt 15 kap. 3 och 6—9 §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

För val enligt denna lag finns en central valmyndighet. *Konungen* bestämmer vilken myndighet som skall vara central valmyndighet.

Centrala valmyndigheten meddelar de närmare föreskrifter som behövs för tillämpningen av denna lag.

För val enligt denna lag finns en central valmyndighet. *Regeringen* bestämmer vilken myndighet som skall vara central valmyndighet.

3 §

Ordinarie val till riksdagen samt val i hela riket av landstingsmän och kommunfullmäktige förrättas samma dag. Valdag är tredje söndagen i september.

Vid val till riksdagen som ej är ordinarie är valdag den söndag som *Konungen* bestämmer. Vid val av landstingsmän eller kommunfullmäktige som ej omfattar hela riket är valdag den söndag som länsstyrelsen bestämmer.

Vid extra val till riksdagen som beslutas av *regeringen* och vid omval till riksdagen är valdag den söndag som *regeringen* bestämmer. Vid extra val till riksdagen enligt 6 kap. 3 § *regeringsformen* är valdag den söndag som riksdagens talman bestämmer efter samråd med centrala valmyndigheten.

Vid val av landstingsmän eller kommunfullmäktige som ej omfattar hela riket är valdag den söndag som länsstyrelsen bestämmer.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §

Vid tillämpning av 2 § beräknas antalet röstberättigade på grundval av stommarna till mantalslängderna för året. Vid beräkningen anses som röstberättigad varje svensk medborgare som fyllt *nitton år senast under närmast föregående kalenderår* och som ej på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig.

Vid tillämpning av 2 § beräknas antalet röstberättigade på grundval av stommarna till mantalslängderna för året. Vid beräkningen anses som röstberättigad varje svensk medborgare som fyllt *eller senare under kalenderåret fyller aderton år* och som ej på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig.

4 §

Talan mot centrala valmyndighetens beslut enligt 2 § föres hos *regeringsrätten* genom besvär.

Talan mot centrala valmyndighetens beslut enligt 2 § föres hos *valprövningsnämnden* genom besvär.

3 kap.

6 §

Talan mot länsstyrelsens beslut i ärende om indelning i valdistrikt föres hos *kammarrätten* genom besvär.

Talan mot länsstyrelsens beslut i ärende om indelning i valdistrikt föres hos *valprövningsnämnden* genom besvär.

Den som vill klaga över beslut som innebär att av honom uppgivet hinder att mottaga uppdrag som avses i 5 § ej godkänts får föra talan hos länsstyrelsen genom besvär. Härvid räknas besvärstiden från den dag beslutet meddelades. Mot länsstyrelsens beslut får talan ej föras.

4 kap.

2 §

I allmän röstlängd upptages var och en som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband

1. är kyrkobokförd i valdistriktet,
2. är svensk medborgare och
3. fyllt eller *senare under kalenderåret* fyller 19 år.

I allmän röstlängd upptages var och en som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband

1. är kyrkobokförd i valdistriktet,
2. är svensk medborgare och
3. fyllt eller *före den 1 september det år röstlängden upprättas* fyller sjutton år.

Nuvarande lydelse

Den som den 1 juni enligt länsstyrelsens personband på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig upptages dock ej i längden.

För den som *fyller 19 år* det år röstlängden upprättas antecknas att han blir röstberättigad först nästa kalenderår.

Föreslagen lydelse

För den som *ej fyllt aderton år den 1 september* det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

7 §

Allmän röstlängd länder till efter rättelse så snart den underskrivits av länsstyrelsen eller försetts med bevis av lokala skattemyndigheten och gäller till dess ny röstlängd kommit till stånd, om ej annat följer av 8 eller 9 §.

Allmän röstlängd gäller från och med den 1 september det år röstlängden upprättas till och med den 31 augusti påföljande år, om ej annat följer av 8 eller 9 §.

8 §

Har någon icke blivit upptagen i allmän röstlängd eller har det i längden beträffande honom antecknats att han blir röstberättigad först nästa kalenderår och har anmärkning häremot ej framställts på sätt som föreskrives i 4 § första stycket, skall länsstyrelsen efter ansökan av honom eller av lokala skattemyndigheten besluta om rättelse i röstlängden, om det är uppenbart att fel föreligger. Sådan ansökan skall ha gjorts hos länsstyrelsen senast den 1 september det år då röstlängden upprättades. Ansökan som göres för sent upptages ej till prövning.

Har någon icke blivit upptagen i allmän röstlängd eller har det i längden beträffande honom antecknats att han blir röstberättigad viss dag efter den 1 september det år röstlängden upprättas och har anmärkning häremot ej framställts på sätt som föreskrives i 4 § första stycket, skall länsstyrelsen efter ansökan av honom eller av lokala skattemyndigheten besluta om rättelse i röstlängden, om det är uppenbart att fel till hans nackdel föreligger. Sådan ansökan skall ha gjorts hos länsstyrelsen senast den 1 september det år då röstlängden upprättades. Ansökan som göres för sent upptages ej till prövning.

Beslutar länsstyrelsen om rättelse i röstlängd, skall länsstyrelsen genast underrätta lokala skattemyndigheten om beslutet. Lokala skattemyndigheten skall genast rätta röstlängden i enlighet med beslutet. Innan detta skett, äger beslutet icke verkan.

Mot beslut varigenom ansökan om rättelse avslagits eller avvisats får talan ej föras. Mot beslut om rättelse får talan föras endast i samband med besvär över val vid vilket beslutet länt till efterrättelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11 §

Särskild röstlängd för val till riksdagen upprättas årligen för varje valkrets av centrala valmyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 15 juni.

Svensk medborgare som ej är bosatt i riket har rösträtt vid val till riksdagen, om han varit kyrkobokförd här någon gång under de senast förflutna fem kalenderåren och ej på grund av 3 kap. 2 § regeringsformien är utesluten från rösträtt.

Svensk medborgare skall anses bosatt utom riket, om han enligt länsstyrelsens personband ej är kyrkobokförd här.

12 §

Särskild röstlängd för val till riksdagen upprättas årligen för varje valkrets av centrala valmyndigheten. Längden skall vara upprättad senast den 15 juni.

I särskild röstlängd upptages, efter ansökan, den som

1. den 1 juni uppfyller de villkor som gäller för rösträtt och

2. enligt länsstyrelsens personband ej är kyrkobokförd i riket men varit kyrkobokförd här någon gång under de fem kalenderår som närmast föregått det år då röstlängden upprättas.

Den som fyller 19 år det år då röstlängden upprättas upptages i denna, om ej hinder föreligger i övrigt. Därvid antecknas dock att han blir röstberättigad först nästa kalenderår.

Framgår i anmärkningsärendet att någon upphört att vara röstberättigad på grund av omständighet som inträffat efter den 1 juni, skall han ej vara upptagen i särskild röstlängd.

I särskild röstlängd upptages, efter ansökan, den som den 1 juni har rösträtt enligt 11 §. Även den som den 1 juni ej fyllt aderton år upptages i den särskilda röstlängden, om han fyllt eller före den 1 september det år röstlängden upprättas fyller sjutton år och hinder ej möter i övrigt. För den som ej fyllt aderton år den 1 september det år röstlängden upprättas antecknas den dag då han blir röstberättigad.

19 §

Särskild röstlängd länder till efterrättelse så snart den under-

Särskild röstlängd gäller från och med den 1 september det år

Nuvarande lydelse

skrivits av länsstyrelsen och gäller till dess ny röstlängd kommit till stånd, om ej annat följer av 18 § andra stycket.

Föreslagen lydelse

röstlängden upprättas till och med den 31 augusti påföljande år, om ej annat följer av 18 § andra stycket.

5 kap.

2 §

Ansökan om registrering av partibeteckning göres skriftligen. I ansökningshandlingen skall anges för vilket slag av val registrering sökes och, om ansökningsen avser registrering för val av landstingsmän eller kommunfullmäktige, för vilken landstingskommun eller kommun som registrering begäres.

För att partibeteckning skall åtnjuta skydd vid val skall ansökan om registrering av beteckningen ha kommit in till centrala valmyndigheten, vid ordinarie val till riksdagen och val i hela riket av landstingsmän och kommunfullmäktige senast den 30 april valåret och vid annat val inom en vecka efter det att *förordnande om valet* meddelades.

För att partibeteckning skall åtnjuta skydd vid val skall ansökan om registrering av beteckningen ha kommit in till centrala valmyndigheten, vid ordinarie val till riksdagen och val i hela riket av landstingsmän och kommunfullmäktige senast den 30 april valåret och vid annat val inom en vecka efter det att *beslut om valdagen* meddelades.

3 §

Partibeteckning får registreras, om

1. partiet icke utgör underavdelning av politisk sammanslutning,

2. partiet visat att det vid registrering för val till riksdagen har minst 1 500 röstberättigade medlemmar i hela riket och vid registrering för val av landstingsmän och för val av kommunfullmäktige minst 100 respektive minst 50 röstberättigade medlemmar i den landstingskommun eller kommun för vilken registrering sökes, samt

3. partibeteckningen *tydligt skiljer sig från beteckning som redan registrerats eller vars regist-*

Partibeteckning får registreras, om

1. partiet icke utgör underavdelning av politisk sammanslutning,

2. partiet visat att det vid registrering för val till riksdagen har minst 1 500 röstberättigade medlemmar i hela riket och vid registrering för val av landstingsmän och för val av kommunfullmäktige minst 100 respektive minst 50 röstberättigade medlemmar i den landstingskommun eller kommun för vilken registrering sökes, samt

3. partibeteckningen *kan antagas ej leda till förväxling med beteckning som redan har registre-*

Nuvarande lydelse

rering är föremål för prövning för det valet eller för annat val för vilket registreringen enligt 4 § första stycket kommer att gälla.

Föreslagen lydelse

rats eller som, med anledning av tidigare gjord ansökan, kan komma att registreras med giltighet för det valet eller för annat val för vilket den nya registreringen enligt 4 § första stycket kommer att gälla.

4 §

Registreras partibeteckning för val till riksdagen, gäller registreringen även för val av landstingsmän och kommunfullmäktige i hela riket. Registreras partibeteckning för val av landstingsmän, gäller registreringen val i den landstingskommun som anges i registreringsbeslutet samt val av kommunfullmäktige i de kommuner som är belägna inom landstingskommunen. Registreras partibeteckning för val av kommunfullmäktige, gäller registreringen val i den kommun som anges i registreringsbeslutet.

Avser ansökan registrering för val till riksdagen och är partibeteckningen redan registrerad för annat val, får registrering beviljas *endast* om det parti för vilket registrering sålunda skett har lämnat sitt medgivande. Detsamma gäller om ansökan avser registrering för val av landstingsmän och partibeteckningen redan är registrerad för val av kommunfullmäktige inom landstingskommunen. Behörig att lämna medgivande är det ombud som partiet anmält enligt 5 §.

Avser ansökan registrering för val till riksdagen och är partibeteckningen redan registrerad *eller ansökan om dess registrering redan gjord* för annat val, får registrering beviljas *utan hinder av 3 § 3*, om det parti för vilket registrering sålunda skett *eller sökts* har lämnat sitt medgivande. Detsamma gäller om ansökan avser registrering för val av landstingsmän och partibeteckningen redan är registrerad *eller ansökan om dess registrering tidigare gjord* för val av kommunfullmäktige inom landstingskommunen. Behörig att lämna medgivande är det ombud som partiet anmält enligt 5 §.

Vid tillämpning av andra stycket skall ansökan om registrering som kommit in tidigare anses som bifallen.

11 §

Talan mot centrala valmyndighetens beslut i registrerings- eller anmälningsärendet föres hos *regeringsrätten* genom besvär.

Talan mot centrala valmyndighetens beslut i registrerings- eller anmälningsärendet föres hos *valprövningsnämnden* genom besvär.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

6 kap.

10 §

Talan mot centrala valmyndighetens beslut i ärende som avses i detta kapitel föres hos *regeringsrätten* genom besvär.

Centrala valmyndigheten har rätt att erhålla biträde av länsstyrelse i ärende som avses i detta kapitel.

Talan mot centrala valmyndighetens beslut i ärende som avses i detta kapitel föres hos *valprövningsnämnden* genom besvär.

13 kap.

6 §

Sedan de i 3–5 §§ föreskrivna åtgärderna vidtagits, förfares för varje val för sig på följande sätt.

1. Val- och innerkuvert tages ut ur urnan och räknas. Antalet personer som enligt röstlängd deltagit i valet räknas. Antalet kuvert och röstande antecknas i protokollet. Överensstämmer de framräknade siffrorna ej med varandra, anges i protokollet den sannolika orsaken till skillnaden.

2. Valsedlarna tages ut ur kuverten. Innehåller kuvert mer än en valsedel, lägges valsedlarna tillbaka i kuvertet. Sådana kuvert räknas och lägges in i ett särskilt kuvert som tillslutes och förses med anteckning om innehållet.

3. Kan det antagas att valsedel är ogiltig enligt 14 kap. 4 § lägges valsedeln åt sidan. Valsedlar som lagts åt sidan lägges därefter in i ett eller flera särskilda omslag som tillslutes och förses med anteckning om antalet valsedlar som omslaget innehåller.

4. Övriga valsedlar ordnas i grupper efter partibeteckning. Inom varje parti ordnas valsedlarna i grupper så att valsedlar med partibeteckning och kandidatnamn i tryck bildar en grupp, partimarkerade valsedlar en andra grupp och valsedlar som väljaren själv ställt i ordning en tredje grupp. Valsedlar med partibeteckning och kandidatnamn i tryck ordnas därefter så att valsedlar med samma listtypbeteckning bildar en grupp och sådana valsedlar med ändringar eller tillägg bildar en grupp. Antalet valsedlar inom varje grupp räknas och antalet antecknas i protokollet, liksom

4. Övriga valsedlar ordnas i grupper efter partibeteckning. Antalet valsedlar inom varje grupp räknas och antalet antecknas i protokollet. Valsedlarna lägges därefter partivis in i särskilda omslag. På omslagen antecknas vilket partis valsedlar omslaget innehåller och valsedlarnas antal.

Nuvarande lydelse

såmmanlagda antalet valsedlar för varje parti. Valsedlarna lägges där- efter partivis in i särskilda omslag. På omslagen antecknas vilket par- tis valsedlar omslaget innehåller och valsedlarnas antal.

5. De särskilda kuverten och omslagen förses med uppgift om valdistriktet och förseglas med minst två olika sigill. Sigillen avtryckes i protokollet.

Föreslagen lydelse

14 kap.

9 §

Centrala valmyndigheten förde- lar mandaten i riksdagen på grund- val av protokollen från länsstyrel- serna och med tillämpning av 16– 19 §§ riksdagsordningen. Myndig- heten fastställer också vilka perso- ner som skall erhålla mandaten som ledamöter.

Har länsstyrelsen ej bestämt ordning mellan så många namn som behövs för att de mandat som ett parti erhållit i valkretsens skall kunna besättas med ledamöter, skall länsstyrelsen på anmodan av centrala valmyndigheten vid ny förrättning bestämma ytterligare namn i ordningen. Sådan förrätt- ning skall kungöras enligt 1 §.

Centrala valmyndigheten förde- lar mandaten i riksdagen på grund- val av protokollen från länsstyrel- serna och med tillämpning av 3 kap. 6–8 §§ regeringsformen.

Vid fördelningen av de fasta val- kretsmandaten enligt 3 kap. 8 § första stycket regeringsformen till- delas mandaten ett efter annat det parti som för varje gång uppvisar det största jämförelsetalet. Jäm- förelsetalet beräknas, så länge par- tiet ännu ej tilldelats något man- dat, genom att partiets röstetal i valkretsens delas med 1,4. Därefter erhålles jämförelsetalet genom att partiets röstetal delas med det tal som är 1 högre än dubbla antalet mandat som redan tilldelats par- tiet i valkretsens.

Vid bestämmandet av det sam- manlagda antal mandat i riksdagen som parti skall ha enligt 3 kap. 8 § andra stycket regeringsformen för att bli proportionellt representerat tillämpas fördelningsregeln i andra stycket på hela riket som en val- krets. Varje parti tilldelas så många utjämningsmandat som be-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

hövs för att detta antal skall uppnås.

Av de utjämningsmandat som parti erhållit tillföres det första den valkrets där partiet efter fördelningen av de fasta valkretsmandaten uppvisar större jämförelsetal än i övriga valkretsar. Återstående utjämningsmandat tillföres ett efter annat den valkrets där partiet för varje gång uppvisar störst jämförelsetal vid fortsatt tillämpning av fördelningsregeln i andra stycket på partiets röstetal i valkretsarna.

Har parti i någon valkrets erhållit flera mandat än antalet på partiets valsedlar upptagna namn, flyttas överskjutande mandat, med motsvarande tillämpning av fjärde stycket, till annan valkrets där partiet deltar i fördelningen av fasta valkretsmandat. Kan mandat ej besättas genom tillämpning av detta förfarande, skall det vara obesatt under den tid för vilken valet gäller.

Mellan lika tal avgöres företrädet genom lottning.

10 §

Centrala valmyndigheten fastställer på grundval av protokollen från länsstyrelserna vilka personer som skall erhålla mandaten som ledamöter.

Har länsstyrelsen ej bestämt ordning mellan så många namn som behövs för att de mandat som ett parti erhållit i valkretsen skall kunna besättas med ledamöter, skall länsstyrelsen på anmodan av centrala valmyndigheten vid ny förrättning bestämma ytterligare

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

*namn i ordningen. Sådän förrätt-
ning skall kungöras enligt 1 §.*

Har kandidat fått plats i ordning i mer än en valkrets eller för mer än ett parti och skulle han till följd därav erhålla mandat i mer än en valkrets eller för mer än ett parti, skall han tillträda det mandat för vilket hans jämförelsetal är störst. Mandat som han ej tillträder skall tillfalla den kandidat som står närmast i tur att erhålla mandat i den valkretsen eller för det partiet. Mellan lika tal avgöres företrädet genom lottning.

11 §

Sedan mandaten besatts med ledamöter, utser centrala valmyndigheten på grundval av den enligt 7 § bestämda ordningen mellan kandidatnamnen för varje ledamot lika många ersättare som ledamotens parti fått mandat i valkretsen. Minst tre ersättare skall dock alltid utses för varje ledamot. Vid utseende av ersättare skall bortses från namn på den som valts till ledamot.

Finns ej någon som enligt första stycket kan utses till ersättare, skall den kandidat inom valkretsen, som enligt 6 § står i tur att erhålla mandat för partiet, utses till ersättare för ledamoten. Finns ej någon sådan kandidat på partiets valsedlar, skall centrala valmyndigheten med tillämpning av 18 § riksdagsordningen bestämma annan valkrets, från vilken ersättaren skall utses, och där till ersättare utse den som står närmast i tur att erhålla mandat för partiet. För ledamot får finnas endast en ersättare enligt detta stycke. Finns ej någon som sålunda kan utses till ersättare, skall därvid bero.

Finns ej någon som enligt första stycket kan utses till ersättare, skall den kandidat inom valkretsen, som enligt 6 § står i tur att erhålla mandat för partiet, utses till ersättare för ledamoten. Finns ej någon sådan kandidat på partiets valsedlar, skall centrala valmyndigheten med tillämpning av 9 § femte stycket bestämma annan valkrets, från vilken ersättaren skall utses, och där till ersättare utse den som står närmast i tur att erhålla mandat för partiet. För ledamot får finnas endast en ersättare enligt detta stycke. Finns ej någon som sålunda kan utses till ersättare, skall därvid bero.

Om det behövs, skall länsstyrelsen på anmodan av centrala valmyndigheten vid ny förrättning fastställa ordning enligt 6 och 7 §§ mellan namnen på partis valsedlar. Sådän förrättning skall kungöras enligt 1 §.

13 §

Har ledamot avgått före utgången av den tid för vilken han blivit vald, utser centrala valmyndigheten till ny ledamot i hans

Har ledamot avgått före utgången av den tid för vilken han blivit vald, utser centrala valmyndigheten på anmälan av riksdagens

Nuvarande lydelse

ställe den ersättare som enligt den mellan ersättarna bestämda ordningen står i tur att inträda. Kan mandatet ej besättas med ersättare, skall det vara obesatt under återstoden av valperioden.

Har till ny ledamot utsetts den som enligt 11 § andra stycket varit utsedd till ersättare för den avgångne ledamoten, utses ersättare för honom enligt 11 §. *Har mandat besatts med ledamot från annan valkrets än den för vilken den avgångne varit utsedd och blir mandatet ledigt på nytt, skall vid tillämpning av första stycket anses som om mandatet vid valet tilldelats den senast avgångnes valkrets.* Ersättare för annan ledamot, som trätt i stället för avgången ledamot, är de övriga personer som skulle ha varit ersättare för den avgångne ledamoten.

Föreslagen lydelse

talman till ny ledamot i den avgångnes ställe den ersättare som enligt den mellan ersättarna bestämda ordningen står i tur att inträda. Kan mandatet ej besättas med ersättare, skall det vara obesatt under återstoden av valperioden.

Har till ny ledamot utsetts den som enligt 11 § andra stycket varit utsedd till ersättare för den avgångne ledamoten, utses ersättare för honom enligt 11 §. *Har mandatet flyttats från en valkrets till en annan, skall därvid anses som om mandatet vid valet tilldelats sistnämnda valkrets.* Ersättare för annan ledamot, som trätt i stället för avgången ledamot, är de övriga personer som skulle ha varit ersättare för den avgångne ledamoten.

14 §

Har antalet ersättare för en riksdagsledamot gått ner till hälften eller därunder av det vid valet utsedda antalet genom att ersättare utsetts till ordinarie ledamot eller avgått av annan orsak, utser centrala valmyndigheten med tillämpning av 11 § om möjligt två nya ersättare.

Har antalet ersättare för en riksdagsledamot gått ner till hälften eller därunder av det vid valet utsedda antalet genom att ersättare utsetts till ordinarie ledamot eller avgått av annan orsak, utser *på anmälan av riksdagens talman* centrala valmyndigheten med tillämpning av 11 § om möjligt två nya ersättare.

14 a §

*Centrala valmyndigheten utfär-
dar kungörelse i Post- och Inrikes
tidningar om utgången av förrätt-
ning som avses i 13 eller 14 §.
Förrättningen är därmed avslutad.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

För utseende av suppleanter för fullmäktige företages ytterligare sammanräkningar för att besätta de suppleantplatser som varje parti skall erhålla enligt beslut som fattats med stöd av 5 a § kommunallagen (1953:753) eller 5 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm. Därvid äger 6 och 10 §§ i detta kapitel motsvarande tillämpning. Vid tillämpning av 6 § skall hänsyn dock icke tagas till valsedlar som vid valet av fullmäktige ej deltagit i besättandet av plats.

15 kap. Bevis och besvär över valutgången.

För utseende av suppleanter för fullmäktige företages ytterligare sammanräkningar för att besätta de suppleantplatser som varje parti skall erhålla enligt beslut som fattats med stöd av 5 a § kommunallagen (1953:753) eller 5 § kommunallagen (1957:50) för Stockholm. Därvid äger 6 § och 10 § tredje stycket i detta kapitel motsvarande tillämpning. Vid tillämpning av 6 § skall hänsyn dock icke tagas till valsedlar som vid valet av fullmäktige ej deltagit i besättandet av plats.

15 kap. Bevis, besvär över val och förrättning, m. m.

1 §

För den som blivit utsedd till ledamot av riksdagen eller till ersättare utfärdar centrala valmyndigheten genast bevis därom. I beviset anges namnet på den som blivit utsedd samt tid, parti och valkrets som han blivit utsedd för. Bevis för ersättare skall dessutom innehålla uppgift om den eller de ledamöter som han utsetts till ersättare för och, om flera ersättare utsetts för samma ledamot, ordningen mellan ersättarna.

Som bevis gäller utdrag ur protokoll eller annan handling från förrättning vid vilken ledamoten eller ersättaren blivit utsedd. *Centrala valmyndigheten skall sända avskrift av protokollet till riksdagens talman.*

Som bevis gäller utdrag ur protokoll eller annan handling från förrättning vid vilken ledamoten eller ersättaren blivit utsedd. *Bevis skall tillställas den som blivit utsedd samt valprovsnämnden och riksdagens talman.*

2 §

För den som blivit utsedd till ledamot av landsting eller kommunfullmäktige eller till suppleant utfärdar länsstyrelsen genast bevis därom. I beviset anges namnet på den som blivit utsedd samt tid, parti och, i förekommande fall, valkrets för vilken han blivit vald.

Som bevis gäller utdrag ur protokoll eller annan handling från förrättning vid vilken ledamoten

Som bevis gäller utdrag ur protokoll eller annan handling från förrättning vid vilken ledamoten

Nuvarande lydelse

eller suppleanten blivit utsedd. Länsstyrelsen skall sända en avskrift av protokollet till landstinget respektive kommunen.

Föreslagen lydelse

eller suppleanten blivit utsedd. Bevis skall tillställas den som blivit utsedd samt landstinget respektive kommunen.

3 §

Valprövningsnämnden skall granska bevis för riksdagsledamot och ersättare och därvid pröva om beviset blivit utfärdat i enlighet med 1 §. Granskningen skall vara avslutad senast dagen innan den riksdag till vilken valet skett samlas till riksmöte eller, i fråga om bevis som kommer in till valprövningsnämnden medan riksmöte pågår, så snart det kan ske. Berättelse om granskningen skall ofördröjligen överlämnas till riksdagens talman.

3 §

Talan mot beslut, varigenom centrala valmyndigheten eller länsstyrelsen fastställt *valutgången*, föres hos regeringsrätten genom besvär. Besvärshandlingen skall ges in till beslutsmyndigheten och vara myndighet till handa, om besvären avser *val till riksdagen*, inom tio dagar och, om besvären avser *val av landstingsmän och kommunfullmäktige*, inom sju dagar efter det att valet avslutades. Så snart besvärstiden gått ut, skall beslutsmyndigheten kungöra samtliga besvär som anförts. Avser besvären *val till riksdagen*, införes kungörelsen i Post- och Inrikes tidningar. Avser besvären *annat val*, införes kungörelsen i samtliga dagstidningar som har en spridning av någon betydenhet inom

4 §

Talan mot beslut, varigenom centrala valmyndigheten eller länsstyrelsen fastställt *utgången av val eller av sådan förrättning som avses i 14 kap. 13, 14, 22 eller 23 §* föres hos valprövningsnämnden genom besvär.

Besvärshandlingen skall ges in till beslutsmyndigheten och vara myndigheten till handa, om besvären avser riksdagen, inom tio dagar och, om besvären avser landsting eller kommunfullmäktige, inom sju dagar efter det att valet eller förrättningen avslutades. *Har besvärshandling kommit in till valprövningsnämnden före besvärstidens utgång, skall den omständigheten att inlagan kommit in till beslutsmyndigheten först därefter dock ej föranleda att besvären*

Nuvarande lydelse

kommunen. I kungörelsen anges viss kort tid inom vilken förklaring över besvären skall ha kommit in till *regeringsrätten*. När *förklarings*tiden gått ut skall *beslutsmyndigheten* genast sända *besvärshandlingarna* till *regeringsrätten*. Beslutsmyndigheten skall därjämte skyndsamt inkomma till *regeringsrätten* med yttrande över besvären.

Föreslagen lydelse

lämnas utan prövning.

Snarast möjligt efter besvärstidens utgång skall beslutsmyndigheten *samtidigt* kungöra samtliga besvär som anförts och sända *besvärshandlingarna* till *valprövningsnämnden*. Avser besvären *riksdagen*, införes kungörelsen i Post- och Inrikes tidningar. Avser besvären *landsting eller kommunfullmäktige*, införes kungörelsen i samtliga dagstidningar som har en spridning av någon betydenhet inom *landstingskommunen respektive kommunen*. I kungörelsen anges viss kort tid inom vilken förklaring över besvären skall ha kommit in till *valprövningsnämnden*. Beslutsmyndigheten skall därjämte skyndsamt inkomma till *valprövningsnämnden* med yttrande över besvären.

Besvär över beslut, varigenom har fastställts utgången av val i hela riket av landstingsmän eller kommunfullmäktige, prövas av valprövningsnämnden i den sammansättning denna hade vid tiden för valet.

6 §

Finner valprövningsnämnden i ärende enligt 4 § behövt att någon höres som vittne vid domstol, kan nämnden förordna att vittnesförhör skall äga rum vid allmän underrätt.

I fråga om bevisupptagning enligt första stycket gäller 35 kap. 10 och 11 §§ rättegångsbalken i tillämpliga delar. Ersättning till vittne utgår av allmänna medel. Kostnaden härför skall stanna på statsverket.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Har i den verksamhet för förberedande och genomförande av val, för vilken myndighet svarar, förekommit avvikelser från föreskriven ordning eller har vid valet förekommit sådant otillbörligt förfarande som avses i 17 kap. 8 § brottsbalken, skall valprövningsnämnden, om det med fog kan antagas att vad som förekommit har inverkat på valutgången, vid prövning av besvär över valet upphäva detta i den omfattning som behövs och förordna om omval i valkrets. Kan rättelse åstadkommas genom förnyad sammanräkning eller annan sådan mindre ingripande åtgärd, skall nämnden dock i stället för att förordna om omval uppdraga åt beslutsmyndigheten att vidtaga sådan rättelse.

Har vid förrättning som avses i 14 kap. 13, 14, 22 eller 23 § förekommit avvikelse från föreskriven ordning och är det ej osannolikt att avvikelsen har inverkat på utgången av förrättningen, skall valprövningsnämnden vid prövning av besvär över förrättningen upphäva denna och uppdraga åt beslutsmyndigheten att vidtaga erforderlig rättelse.

Om enligt bestämmelse i lag talan mot visst beslut icke får föras eller skall föras i särskild ordning, får omständighet som avses med beslutet ej åberopas vid besvär som avses i denna paragraf.

Om talan i samband med besvär över val mot länsstyrelses beslut över anmärkning mot röstlängd eller om rättelse av allmän röstlängd föreskrives i 4 kap. 6 §, 8 § tredje stycket och 18 § första stycket.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Beslut varigenom någon har utsetts till ledamot av landsting eller kommunfullmäktige eller till suppleant länder till efterrättelse utan hinder av att besvär anförts över beslutet. Utses med anledning av besvären annan till ledamot eller suppleant, länder beslutet härom till efterrättelse så snart det val eller den förrättning varigenom han blivit utsedd har avslutats.

Angående verkan av att besvär anförts över beslut genom vilket någon utsetts till ledamot av riksdagen eller till ersättare finns bestämmelser i 3 kap. 11 § regeringsformen.

Bestämmelserna i 13 § förvaltningslagen (1971:290) gäller icke beslut som sägs i denna paragraf.

9 §

När valprövningsnämnden avgör ärende enligt denna lag skall nämndens samtliga ledamöter vara närvarande.

Mot valprövningsnämndens beslut enligt denna lag får talan ej föras.

1. Denna lag träder i kraft, såvitt avser 4 kap. 7 och 19 §§, 5 kap. 3 och 4 §§ och 13 kap. 6 § i den nya lydelsen samt de nya bestämmelserna i 14 kap. 14 a § och 15 kap. 8 § första stycket en vecka efter den dag, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och, om ej annat följer av punkterna 2 och 3, i övrigt den 1 januari 1975.

2. Bestämmelserna i 14 kap. 9–11 §§ och 15 kap. 1 § och 4 § första, andra och tredje styckena i den nya lydelsen samt de nya bestämmelserna i 15 kap. 3, 6 och 7 §§, 8 § andra och tredje styckena och 9 § tillämpas även före den 1 januari 1975 i fråga om nytt val till riksdagen och beträffande förrättning som grundas på utgången av sådant val.

3. Bestämmelserna i 4 kap. 2 §, 8 § första stycket, 11 och 12 §§ i sin

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

nya lydelse skall tillämpas första gången när röstlängd upprättas år 1975.

4. I fråga om talan mot beslut som meddelats före den 1 januari 1975 eller mot val eller förrättning som avslutats före denna dag gäller äldre bestämmelser, om ej annat följer av föreskrifterna under punkt 2.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval**

Häriigenom förordnas i fråga om lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval

dels att 2 och 50 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 51 och 52 §§, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***2 §**

För val enligt denna lag finns en central valmyndighet. *Konungen* bestämmer vilken myndighet som skall vara central valmyndighet.

Centrala valmyndigheten meddelar de närmare föreskrifter som behövs för tillämpningen av denna lag.

För val enligt denna lag finns en central valmyndighet. *Regeringen* bestämmer vilken myndighet som skall vara central valmyndighet.

50 §

Talan mot beslut, varigenom länsstyrelsen fastställt *valutgången*, föres hos *regeringsrätten* genom besvär.

Besvärshandlingen skall ges in till länsstyrelsen och vara denna till handa inom sju dagar efter det att valet avslutades. *Så snart besvärstiden gått ut*, skall länsstyrelsen kungöra samtliga besvär som anförts. Kungörelsen införes i

Talan mot beslut, varigenom länsstyrelsen fastställt *utgången av val eller av förrättning för utseende av efterträdare för fullmäktig eller av ytterligare suppleant*, föres hos *valprövningsnämnden* genom besvär.

Besvärshandlingen skall ges in till länsstyrelsen och vara denna till handa inom sju dagar efter det att valet *eller förrättningen* avslutades. *Har besvärshandling kommit in till valprövningsnämnden före besvärstidens utgång*, skall

Nuvarande lydelse

samtliga dagstidningar som har en spridning av någon betydelse inom kommun i vilken församlingen ingår. I kungörelsen anges viss kort tid inom vilken förklaring över besvären skall ha kommit in till *regeringsrätten*. När *förklarings*tiden gått ut, skall *länsstyrelsen* genast sända besvärshandlingarna till *regeringsrätten*. Länsstyrelsen skall därjämte skyndsamt inkomma till *regeringsrätten* med yttrande över besvären.

Den som vill anföra besvär har rätt att hos länsstyrelsen genast erhålla utdrag ur protokoll eller annan handling över förrättningen.

Föreslagen lydelse

den omständigheten att inlagan kommit in till länsstyrelsen först därefter dock ej föranleda att besvären lämnas utan prövning.

Snarast möjligt efter besvärstidens utgång skall länsstyrelsen samtidigt kungöra samtliga besvär som anförts och sända besvärshandlingarna till valprövningsnämnden. Kungörelsen införes i samtliga dagstidningar som har en spridning av någon betydelse inom kommun i vilken församlingen ingår. I kungörelsen anges viss kort tid inom vilken förklaring över besvären skall ha kommit in till valprövningsnämnden. Länsstyrelsen skall därjämte skyndsamt inkomma till valprövningsnämnden med yttrande över besvären.

51 §

I fråga om handläggningen och prövningen av besvär som avses i 50 § äger 15 kap. 6, 7 och 9 §§ vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning.

52 §

Beslut varigenom någon har utsetts till kyrkofullmäktig eller till suppleant länder till efterrättelse utan hinder av att besvär anförts över beslutet. Utses med anledning av besvären annan till fullmäktig eller suppleant, länder beslutet härom till efterrättelse så snart det val eller den förrättning varigenom han blivit utsedd har avslutats.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Bestämmelserna i 13 § förvaltningslagen (1971:290) gäller icke beslut som sägs i denna paragraf.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 52 § första stycket en vecka efter den dag, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och i övrigt den 1 januari 1975.

Äldre bestämmelser gäller i fråga om talan mot val eller förrättning som avslutats före den 1 januari 1975.

3 Förslag till**Lag om ändring i kommunallagen (1953:753)**

Härigenom förordnas i fråga om kommunallagen (1953:753)¹ dels att i 1, 56, 57, 59, 60 och 73–75 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form, dels att 6, 7, 9 och 10 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §²

Rösträtt vid val av kommunfullmäktige och suppleanter tillkommer varje svensk medborgare, som är kyrkobokförd i kommunen och som uppnått *nitton års ålder senast under kalenderåret närmast före valet*. Den som på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbliva omyndig äger dock ej rösträtt. Varje röstberättigad har en röst.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd. Rösträtten skall enligt närmare bestämmelser i valagen (1972:620) grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, även om förändring inträffar före valet.

Rösträtt vid val av kommunfullmäktige och suppleanter tillkommer varje svensk medborgare, som är kyrkobokförd i kommunen och som uppnått *aderton års ålder senast på valdagen*. Den som är omyndigförklarad av domstol äger dock ej rösträtt. Varje röstberättigad har en röst.

Frågan huruvida rösträtt enligt första stycket föreligger avgöres på grundval av en före valet upprättad röstlängd.

¹ Lagen omtryckt 1969:765. Senaste lydelse av 74 och 75 §§ 1972:98.

² Senaste lydelse 1972:621.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Kommunfullmäktige och suppleanter väljas bland de röstberättigade, som äro bosatta inom kommunen. Den som är omyndig kan ej väljas till kommunfullmäktig eller suppleant.

Kommunfullmäktige och suppleanter väljas bland dem som uppfyller villkoren för rösträtt.

Landshövding, länsöverdirektör och avdelningschef vid länsstyrelse samt i kommunens tjänst anställd befattningshavare, vilken såsom föredragande hos kommunstyrelsen eller eljest på grund av sina tjänsteåligganden intager den ledande ställningen inom kommunens samfällda förvaltning, må icke utses till kommunfullmäktige eller suppleanter.

Kommer kommunfullmäktig eller suppleant efter valet i den ställning, att han ej längre är valbar, frånträder han omedelbart sitt uppdrag.

Den som uppnått sextio års ålder må avsäga sig uppdrag att vara kommunfullmäktig eller suppleant. Eljest må ej någon avsäga sig sådant uppdrag med mindre han uppger hinder, vilket godkännes av kommunfullmäktige.

9 §³

För val av kommunfullmäktige skall kommun indelas i valkretsar, om i kommunen finnas flera än 40 000 invånare eller för kommunen skola utses minst 51 fullmäktige. Överstiger folkmängden i kommun 10 000, må valkretsindelning, där så befinnes lämpligt, företagas också i annat fall än nu sagts. Annan kommun må ej indelas i valkretsar, såframt icke till följd av kommunens särskilt betydande utsträckning eller liknande förhållanden synnerliga skäl föreligga därtill. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kan beräknas komma att utse minst tio kommunfullmäktige med tillämpning av vad i följande stycke sägs; att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar; att varje valkrets om möjligt utformas så, att den kan omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela kommunen kan beräknas bli lika fördelat på de särskilda valkretsarna i den mån det utan olägenhet kan ske.

I varje valkrets väljes, efter kretsens i mantalslängden upptagna befolkning för året näst före den treårsperiod, som valet gäller, en kommunfullmäktig för varje fullt tal, motsvarande det som erhålles, då kommunens för samma år i mantalslängden upptagna folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela kommunen. Därest det antal fullmäktige, som med tillämpning av denna regel skall utses, icke uppgår till det för kommunen bestämda antalet, skola för ernående av detta antal de

³ Senaste lydelse 1971:657.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt den angivna regeln äro bestämmande för fullmäktiges antal inom valkretsarna, vara berättigade att var för sig i ordning efter överskottens storlek välja ytterligare en fullmäktig. Äro överskottstalen lika för två eller flera valkretsar, avgöres företrädet genom lottning.

Om indelning i valkretsar äga, efter därom av kommunstyrelsen uppgjort förslag, kommunfullmäktige göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts kommunfullmäktige att avgiva yttrande i ärendet.

Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning. Det antal fullmäktige, varje valkrets skall utse, fastställas av länsstyrelsen det år, då valet skall äga rum, före april månads utgång med giltighet för den period valet avser. Uppgår därvid i någon valkrets det antal fullmäktige, som kretsen äger utse enligt i tredje stycket angivna grunder, icke till tio, skall antalet, med motsvarande jämkning av antalet fullmäktige i övriga kretsar, likväl bestämmas till tio; och skall i sådant fall valkretsindelningen omprövas före nästa val.

Mot länsstyrelsens beslut om indelning i valkretsar föres talan hos regeringsrätten genom besvär.

Mot länsstyrelsens beslut enligt denna paragraf föres talan hos valprövningsnämnden genom besvär. Mot valprövningsnämndens beslut får talan ej föras.

10 §⁴

Om valdistrikt och valdag samt vals förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när kommunfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång samt när suppleant för fullmäktig inkallats till ordinarie kommunfullmäktig eller eljest avgått som suppleant, stadgas i vallagen (1972:620).

Om valdistrikt, valdag och röstlängd samt vals förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när kommunfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång samt när suppleant för fullmäktig inkallats till ordinarie kommunfullmäktig eller eljest avgått som suppleant, stadgas i vallagen (1972:620).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975. Bestämmelserna i 6 § första stycket i sin nya lydelse skall dock tillämpas först när röstlängd upprättas år 1975.

⁴ Senaste lydelse 1972:621.

4 Förslag till

Lag om ändring i kommunallagen (1957:50) för Stockholm

Härigenom förordnas i fråga om kommunallagen (1957:50) för Stockholm¹

dels att i 1, 27, 60, 61, 63, 64 och 77–79 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 6, 7, 9 och 10 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §²

Rösträtt vid val av kommunfullmäktige och suppleanter tillkommer varje svensk medborgare, som är kyrkobokförd i kommunen och som uppnått *nitton års ålder senast under kalenderåret närmast före valet*. Den som på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbliva omyndig äger dock ej rösträtt. Varje röstberättigad har en röst.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd. Rösträtten skall enligt närmare bestämmelser i vallagen (1972:620) grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, även om förändring inträffar före valet.

Rösträtt vid val av kommunfullmäktige och suppleanter tillkommer varje svensk medborgare, som är kyrkobokförd i kommunen och som uppnått *aderton års ålder senast på valdagen*. Den som är omyndigförklarad av domstol äger dock ej rösträtt. Varje röstberättigad har en röst.

Frågan huruvida rösträtt enligt första stycket föreligger avgöres på grundval av en före valet upprättad röstlängd.

7 §

Kommunfullmäktige och suppleanter väljas bland *de röstberättigade, som äro bosatta inom kommunen*. Den som är omyndig kan ej väljas till kommunfullmäktig eller suppleant.

Kommunfullmäktige och suppleanter väljas bland *dem som uppfyller villkoren för rösträtt*.

Landshövdingen, länsöverdirektören och avdelningscheferna vid länsstyrelsen i Stockholms län må icke utses till kommunfullmäktige eller suppleanter.

¹ Lagen omtryckt 1969:766. Senaste lydelse av 78 och 79 §§ 1972:99.

² Senaste lydelse 1972:622.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Kommer kommunfullmäktig eller suppleant efter valet i den ställning, att han ej längre är valbar, frånträder han omedelbart sitt uppdrag.

Den som uppnått sextio års ålder må avsäga sig uppdrag att vara kommunfullmäktig eller suppleant. Eljest må ej någon avsäga sig sådant uppdrag med mindre han uppger hinder, vilket godkännes av kommunfullmäktige.

9 §³

För val av kommunfullmäktige skall kommunen indelas i valkretsar. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Vid valkretsindelning iaktages, att varje krets kan beräknas komma att utse minst tio kommunfullmäktige med tillämpning av vad i följande stycke sägs; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att territoriell församling, där så kan ske, lämnas odelad och icke i något fall delas på flera än två kretsar; samt att antalet fullmäktige för hela kommunen kan beräknas bliva lika fördelat på de särskilda valkretsarna i den mån det utan olägenhet kan ske.

I varje valkrets väljes, efter kretsens i mantalslängden upptagna befolkning för året näst före den treårsperiod, som valet gäller, en kommunfullmäktig för varje fullt tal, motsvarande det som erhålles, då kommunens för samma år i mantalslängden upptagna folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela kommunen. Därest det antal fullmäktige, som med tillämpning av denna regel skall utses, icke uppgår till det för kommunen bestämda antalet, skola för ernående av detta antal de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt den angivna regeln äro bestämmande för fullmäktiges antal inom valkretsarna, vara berättigade att var för sig i ordning efter överskottens storlek välja ytterligare en fullmäktig. Äro överskottstalen lika för två eller flera valkretsar, avgöres företrädet genom lottning.

Om indelning i valkretsar äga, efter därom av kommunstyrelsen uppgjort förslag, kommunfullmäktige göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts kommunfullmäktige att avgiva yttrande i ärendet.

Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning. Det antal fullmäktige, varje valkrets skall utse, fastställas av länsstyrelsen det år, då valet skall äga rum, före april månads utgång med giltighet för den period valet avser. Uppgår därvid i någon valkrets det antal fullmäktige, som kretsen äger utse enligt i tredje stycket angivna grunder, icke till tio, skall antalet, med motsvarande jämkning av antalet fullmäktige i övriga kretsar, likväl bestämmas till tio; och skall i sådant fall valkretsindelningen omprövas före nästa val.

³ Senaste lydelse 1971:658.

Nuvarande lydelse

Mot länsstyrelsens beslut *om indelning i valkretsar* föres talan hos *regeringsrätten* genom besvär.

Föreslagen lydelse

Mot länsstyrelsens beslut *enligt denna paragraf* föres talan hos *valprövningsnämnden* genom besvär. *Mot valprövningsnämndens beslut får talan ej föras.*

10 §⁴

Om valdistrikt *och* valdag samt vals förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när kommunfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång samt när suppleant för fullmäktig inkallats till ordinarie kommunfullmäktig eller eljest avgått som suppleant, stadgas i vallagen (1972:620).

Om valdistrikt, valdag *och röstlängd* samt vals förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när kommunfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång samt när suppleant för fullmäktig inkallats till ordinarie kommunfullmäktig eller eljest avgått som suppleant, stadgas i vallagen (1972:620).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975. Bestämmelserna i 6 § första stycket i sin nya lydelse skall dock tillämpas först när röstlängd upprättas år 1975.

5 Förslag till**Lag om ändring i landstingslagen (1954:319)**

Härigenom förordnas i fråga om landstingslagen (1954:319)¹

dels att i 2, 13–16, 19 §§, 21 §§ 1 mom., 58 och 62–64 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 7, 8 och 18 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*7 §²

Rösträtt vid val av landstingsmän jämte suppleanter tillkommer envar, som i kommun inom landstingskommunen är röstberättigad vid val av kommunfullmäktige.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd. Rösträtten skall

Frågan huruvida rösträtt enligt första stycket föreligger avgöres

⁴ Senaste lydelse 1972:622.

¹ Lagen omtryckt 1972:101.

² Senaste lydelse 1972:623.

Nuvarande lydelse

*enligt närmare bestämmelser i val-
lagen (1972:620) grundas på för-
hållandena vid tiden för röstläng-
dens tillkomst, även om föränd-
ring inträffar före valet.*

Föreslagen lydelse

*på grundval av en före valet upp-
rättad röstlängd.*

8 §

Landstingsmän och suppleanter
väljas bland *de röstberättigade,
som äro bosatta inom landstings-
kommunen. Den som är omyndig
kan ej väljas till landstingsman
eller suppleant.*

Landstingsmän och suppleanter
väljas bland *dem som uppfyller
villkoren för rösträtt.*

Landshövding och avdelningschef vid länsstyrelse samt i landstings-
kommunens tjänst anställd landstingsdirektör eller motsvarande befatt-
ningshavare må icke utses till landstingsman eller suppleant.

Kommer landstingsman eller suppleant efter valet i den ställning,
att han ej längre är valbar, frånträder han omedelbart sitt uppdrag.

Den som uppnått sextio års ålder må avsäga sig uppdrag att vara
landstingsman eller suppleant. Eljest må ej någon avsäga sig sådant
uppdrag med mindre han uppger hinder, vilket godkännes av lands-
tinget.

18 §³

Om valdistrikt *och* valdag samt
vals förrättande och avslutande, så
ock om förfarandet när landstings-
man avgår före den bestämda
tjänstgöringstidens utgång samt
när suppleant för landstingsman
inkallats till ordinarie landstings-
man eller eljest avgått som supp-
leant, stadgas i vallagen
(1972:620).

Om valdistrikt, valdag *och röst-
längd* samt vals förrättande och
avslutande, så ock om förfarandet
när landstingsman avgår före den
bestämda tjänstgöringstidens ut-
gång samt när suppleant för lands-
tingsman inkallats till ordinarie
landstingsman eller eljest avgått
som suppleant, stadgas i vallagen
(1972:620).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

³ Senaste lydelse 1972:623.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1961:436) om församlingsstyrelse¹

dels att i 2 § 2 mom., 3 § 1 mom., 5 § 1 mom., 6 a, 7, 32, 32 a, 33, 42 §§, 63 § 2 mom., 71–74, 87 och 88 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 9 och 10 §§, 12 § 3 mom. och 13 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*9 §²

Rösträtt vid val av kyrkofullmäktige och suppleanter tillkommer envar inom församlingen kyrkobokförd svensk medborgare, som är medlem av svenska kyrkan och som uppnått *nitton års ålder senast under kalenderåret närmast före valet*. Den som *på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig* äger dock ej rösträtt. Varje röstberättigad har en röst.

Rösträtt vid val av kyrkofullmäktige och suppleanter tillkommer envar inom församlingen kyrkobokförd svensk medborgare, som är medlem av svenska kyrkan och som uppnått *aderton års ålder senast på valdagen*. Den som *är omyndigförklarad av domstol* äger dock ej rösträtt. Varje röstberättigad har en röst.

Den som är kyrkobokförd i icke-territoriell församling äger ej rösträtt vid val av kyrkofullmäktige och suppleanter i annan församling.

Till efterrättelse vid val av kyrkofullmäktige och suppleanter gäller samma röstlängd som vid val enligt vallagen (1972:620). Röst-rätten skall enligt närmare bestämmelser i vallagen och lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigeval grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, även om förändring inträffar före valet.

Fråga huruvida rösträtt enligt denna paragraf föreligger avgöres på grundval av en före valet upprättad röstlängd. Samma röstlängd som vid val enligt vallagen (1972:620) gäller till efterrättelse.

10 §

Kyrkofullmäktige och suppleanter väljas bland *de röstberättigade, som äro bosatta inom försam-*

Kyrkofullmäktige och suppleanter väljas bland *dem som uppfyller villkoren för rösträtt*.

¹ Lagen omtryckt 1972:228. Senaste lydelse av 32 a § 1972:705.

² Senaste lydelse 1972:705.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

lingen. Den som är omyndig kan ej väljas till fullmäktig eller suppleant.

Landshövding, länsöverdirektör, avdelningschef vid länsstyrelse och biskop må icke utses till kyrkofullmäktige eller suppleanter.

Kommer kyrkofullmäktig eller suppleant efter valet i den ställning, att han ej längre är valbar, frånträder han omedelbart sitt uppdrag.

Den som uppnått sextio års ålder må avsäga sig uppdrag att vara kyrkofullmäktig eller suppleant. Eljest må ej någon avsäga sig sådant uppdrag med mindre han uppgiver hinder, vilket godkännes av fullmäktige.

12 §

3 mom. Om indelning i valkretsar äga, efter därom av kyrkorådet uppgjort förslag, fullmäktige göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts fullmäktige att avgiva yttrande i ärendet.

Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning. Det antal fullmäktige, varje valkrets skall utse, fastställas av länsstyrelsen det år, då valet skall äga rum, före april månads utgång med giltighet för den period valet avser. Uppgår därvid i någon valkrets det antal fullmäktige, som kretsen äger utse enligt i 2 mom. andra stycket angivna grunder, icke till tio, skall antalet, med motsvarande jämkning av antalet fullmäktige i övriga kretsar, likväl bestämmas till tio; och skall i sådant fall valkretsindelningen omprövas före nästa val.

Mot länsstyrelsens beslut om indelning i valkretsar föres talan hos regeringsrätten genom besvär.

Mot länsstyrelsens beslut enligt denna paragraf föres talan hos valprövningsnämnden genom besvär. Mot valprövningsnämndens beslut får talan ej föras.

13 §³

Om valdistrikt och valdag samt vals förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när kyrkofullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång samt när suppleant för fullmäktig inkallats till ordinarie kyrkofullmäktig eller eljest avgått som suppleant,

Om valdistrikt, valdag och upprättande av röstlängd samt vals förrättande och avslutande, så ock om förfarandet, när kyrkofullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång samt när suppleant för fullmäktig inkallats till ordinarie kyrkofullmäktig

³ Senaste lydelse 1972:705.

Nuvarande lydelse

stadgas i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval.

Föreslagen lydelse

eller eljest avgått som suppleant, stadgas i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975. Bestämmelserna i 9 § första stycket i sin nya lydelse skall dock tillämpas först när röstlängd upprättas år 1975.

7 Förslag till**Lag om upphävande av lagen (1972:236) om ersättare för riksdagsledamöterna**

Härigenom förordnas att lagen (1972:236) om ersättare för riksdagsledamöterna skall upphöra att gälla vid utgången av år 1974 eller den dag dessförinnan då, efter nytt val till riksdagen, den nyvalda riksdagen sammanträder första gången.

8 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier**

Härigenom förordnas att 4, 6–12 och 14 §§ lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

Har *nyval* ägt rum efter något av de ordinarie val som avses i 3 § första stycket, räknas som antal mandat vid tillämpningen av 3 § andra stycket medeltalet av antalet mandat som erhållits vid det ordinarie valet och vid därefter förekommande *nyval*. Vad som sagts nu om antal mandat gäller vid tillämpningen av 3 § tredje stycket antalet hela tiondels procentenheter röster.

Har *extra val* ägt rum efter något av de ordinarie val som avses i 3 § första stycket, räknas som antal mandat vid tillämpningen av 3 § andra stycket medeltalet av antalet mandat som erhållits vid det ordinarie valet och vid därefter förekommande *extra val*. Vad som sagts nu om antal mandat gäller vid tillämpningen av 3 § tredje stycket antalet hela tiondels procentenheter röster.

6 §

Parti som vid val till riksdagen fått minst 4 procent av rösterna i

Parti som vid val till riksdagen fått minst 4 procent av rösterna i

Nuvarande lydelse

hela landet erhåller för varje *kalenderår* för vilket valet gäller ett helt grundstöd. Helt grundstöd utgör 1,5 miljoner kronor.

Föreslagen lydelse

hela landet erhåller för varje *år* för vilket valet gäller ett helt grundstöd. Helt grundstöd utgör 1,5 miljoner kronor.

7 §

Parti som blivit företrätt i riksdagen men ej fått 4 procent av rösterna i hela landet erhåller för varje *kalenderår* för vilket valet gäller så många fjortondelar av ett helt grundstöd som motsvarar antalet vunna mandat.

Parti som blivit företrätt i riksdagen men ej fått 4 procent av rösterna i hela landet erhåller för varje *år* för vilket valet gäller så många fjortondelar av ett helt grundstöd som motsvarar antalet vunna mandat.

8 §

Parti som avses i 6 eller 7 § erhåller utöver grundstödet tilläggsstöd för varje *kalenderår* för vilket valet gäller med 3 500 kronor för varje vunnet mandat, om partiet är företrätt i regeringen, och annars med 5 250 kronor för varje vunnet mandat.

Parti som avses i 6 eller 7 § erhåller utöver grundstödet tilläggsstöd för varje *år* för vilket valet gäller med 3 500 kronor för varje vunnet mandat, om partiet är företrätt i regeringen, och annars med 5 250 kronor för varje vunnet mandat.

9 §

Har parti vid val till riksdagen fått minst 4 procent av rösterna i hela landet och erhåller partiet en lägre procentandel än fyra vid närmast följande val, utgår avtrappat grundstöd för de tre därpå följande *kalenderåren*, första året med 75 procent av ett helt grundstöd, andra året med 50 procent av ett helt grundstöd och tredje året med 25 procent av ett helt grundstöd. Är 6 eller 7 § tillämplig, gäller dock i stället bestämmelserna där, om de skulle medföra ett högre grundstöd.

Har parti vid val till riksdagen fått minst 4 procent av rösterna i hela landet och erhåller partiet en lägre procentandel än fyra vid närmast följande val, utgår avtrappat grundstöd för de tre därpå följande *åren*, första året med 75 procent av ett helt grundstöd, andra året med 50 procent av ett helt grundstöd och tredje året med 25 procent av ett helt grundstöd. Är 6 eller 7 § tillämplig, gäller dock i stället bestämmelserna där, om de skulle medföra ett högre grundstöd.

10 §

Har parti vid *nyval* fått minst 4 procent av rösterna i hela landet och uppnådde partiet en lägre

Har parti vid *extra val eller omval* fått minst 4 procent av rösterna i hela landet och upp-

Nuvarande lydelse

procentandel än fyra vid närmast föregående val, utgår en tolfedel av ett helt grundstöd för varje hel månad som återstår av *nyvalsåret från och med* den dag då *den nyvalda riksdagen sammanträder första gången*.

Föreslagen lydelse

nådde partiet en lägre procentandel än fyra vid närmast föregående val *eller vid det upphävda valet*, utgår en tolfedel av ett helt grundstöd för varje hel månad som återstår av *året från* den dag då *det extra valet eller omvalet avslutades*.

11 §

Parti kan under ett kalenderår ej få högre belopp i grundstöd än som motsvarar helt grundstöd.

Parti kan under ett år ej få högre belopp i grundstöd än som motsvarar helt grundstöd.

12 §

Stöd som avses i denna lag utgår per kalenderår. Förhållandena vid utbetalningstillfället bestämmer stödets storlek, om ej annat anges i lagen.

År räknas i denna lag från och med den 15 oktober. Stöd som avses i lagen uträknas en gång för varje år, om ej annat följer av 10 §. Förhållandena vid uträkningstillfället bestämmer stödets storlek.

Om det vid uträkning för bestämmande av stöd uppkommer brutet tal, sker sedvanlig avrundning till helt tal.

14 §

Ansökan om stöd enligt denna lag göres skriftligen varje år hos riksgäldskontoret. Ansökan bör göras före utgången av januari.

Ansökan om stöd enligt denna lag göres skriftligen varje år hos riksgäldskontoret. Ansökan bör göras före utgången av oktober.

Partistöd och kanslistöd betalas såvitt möjligt ut samtidigt och med hela sina belopp. Utbetalningen göres av riksgäldskontoret inom en månad efter det att ansökan gjorts. Utbetalningen sker till respektive partis riksorganisation. På begäran av parti kan dock kanslistödet eller del därav betalas till riksdagsgruppens kansli.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.
2. Äldre bestämmelser tillämpas alltjämt för tiden till och med den 14 oktober 1975. Därvid iakttages att
 - a) annat stöd, avseende kalenderåret 1975, än som sägs i 10 § fastställas till fem sjättedelar av vad som skulle ha utgått för hela året,
 - b) grundstöd enligt 10 § beräknas endast för tiden till och med den 14 oktober 1975,
 - c) parti ej kan få högre belopp i grundstöd, avseende kalenderåret 1975, än som motsvarar fem sjättedelar av helt grundstöd,

d) vad som sägs om nyval i 4 och 10 §§ i den äldre lydelsen skall gälla också beträffande extra val.

3. Vid tillämpningen av 4 § i den nya lydelsen skall som extra val anses också nyval.

4. Det år som räknas från och med den 15 oktober 1975 skall vid tillämpningen av 3 och 9 §§ anses som det tredje året efter det ordinarie valet 1973. Samma år skall vid tillämpningen av 9 § anses som det andra efter ett nyval som äger rum under år 1974 före den 15 oktober och som det första efter ett nyval eller ett extra val som äger rum senare.

9 Förslag till

Lag om upphävande av det av rikens ständer fastställda, av Konungen godkända och av rikens ständer den 2 maj 1810, § 8, utfärdade formuläret till försäkran att av Sveriges tillkommande konungar vid regeringens anträdande avgivas

Häri genom förordnas att det av rikens ständer fastställda, av Konungen godkända och av rikens ständer den 2 maj 1810, § 8, utfärdade formuläret till försäkran att av Sveriges tillkommande konungar vid regeringens anträdande avgivas skall upphöra att gälla vid utgången av år 1974.

10 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Häri genom förordnas i fråga om brottsbalken¹

dels att 38 kap. 13 § skall upphöra att gälla,

dels att i 2 kap. 5 och 5 a §§, 5 kap. 5 §, 17 kap. 1 §, 19 kap. 4, 12 och 16 §§, 20 kap. 12–14 §§, 21 kap. 20 §, 22 kap. 14 och 16 §§, 37 kap. 1–4 §§ samt 38 kap. 1 § ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 18 kap. 1, 2 och 8 §§ samt 19 kap. 1 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 kap.

1 §

Den som, med uppsåt att stats-
skicket skall med vapenmakt eller

Den som, med uppsåt att stats-
skicket skall med vapenmakt eller

¹ Senaste lydelse av
2 kap. 5 a § 1972:812
5 kap. 5 § 1970:225
19 kap. 16 § 1970:225
21 kap. 20 § 1972:362
37 kap. 1 och 2 §§ 1966:188.

Nuvarande lydelse

eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av *Konungen*, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtvingas eller hindras, företager handling som innebär fara för uppsåtets förverkligande, dömes, om det ej är högförräderi, för *u p p r o r* till fängelse i tio år eller på livstid eller, om faran var ringa, i lägst fyra och högst tio år.

Föreslagen lydelse

eljest med våldsamma medel omstörtas eller att åtgärd eller beslut av *statschefen*, *regeringen*, riksdagen eller högsta domarmakten skall sålunda framtvingas eller hindras, företager handling som innebär fara för uppsåtets förverkligande, dömes, om det ej är högförräderi, för *u p p r o r* till fängelse i tio år eller på livstid eller, om faran var ringa, i lägst fyra och högst tio år.

2 §

Om gärning som avses i 3—5 kap. innebär föregripelse mot *Konungen* eller annan medlem av konungahuset eller mot *regent som är satt i Konungens ställe*, må dömas till fängelse i högst fyra år, om å brottet eljest kan följa fängelse i högst sex månader, och i högst sex år, om å brottet eljest kan följa fängelse i mer än sex månader men högst fyra år.

Om gärning som avses i 3—5 kap. innebär förgripelse mot *Konungen* eller annan medlem av konungahuset eller mot *den som i egenskap av riksföreståndare fullgör statschefens uppgifter*, må dömas till fängelse i högst fyra år, om å brottet eljest kan följa fängelse i högst sex månader, och i högst sex år, om å brottet eljest kan följa fängelse i mer än sex månader men högst fyra år.

8 §

Gärning som avses i 3—5 kap. och innebär förgripelse mot *Konungen* eller annan som är nämnd i 2 § må ej utan *Konungens* förordnande åtalas av åklagare, med mindre någon avlidit till följd av gärningen. Detsamma skall gälla i fråga om försök, förberedelse eller stämpling till gärning som nu sagts eller underlåtenhet att avslöja sådan gärning.

Gärning som avses i 3—5 kap. och innebär förgripelse mot *Konungen* eller annan som är nämnd i 2 § må ej utan *regeringens* förordnande åtalas av åklagare, med mindre någon avlidit till följd av gärningen. Detsamma skall gälla i fråga om försök, förberedelse eller stämpling till gärning som nu sagts eller underlåtenhet att avslöja sådan gärning.

19 kap.

1 §

Den som, med uppsåt att riket eller del därav skall, med våldsamma eller eljest lagstridiga medel eller med utländskt bistånd, läggas under

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

främmande makt eller bringas i beroende av sådan makt eller att del av riket skall sålunda lösryckas, företager handling som innebär fara för uppsåtets förverkligande, dömes för h ö g f ö r r ä d e r i till fängelse i tio år eller på livstid eller, om faran var ringa, i lägst fyra och högst tio år.

Om någon, med uppsåt att åtgärd eller beslut av *Konungen*, riksdagen eller högsta domarmakten skall med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, företager handling som innebär fara därför, dömes ock för högförräderi.

Om någon, med uppsåt att åtgärd eller beslut av *statschefen*, *regeringen*, riksdagen eller högsta domarmakten skall med utländskt bistånd framtvingas eller hindras, företager handling som innebär fara därför, dömes ock för högförräderi.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975. Vid tillämpningen av 20 kap. 12 § i den nya lydelsen skall med allmänna kassor, verk eller andra inrättningar eller stiftelser som är stadfästade av regeringen jämsställas inrättningar och stiftelser av angivet slag som före nyssnämnda tidpunkt har blivit stadfästade av Konungen.

11 Förslag till**Lag om upphävande av lagen (1973:973) om antalet statsdepartement och statsråd utan departement**

Härigenom förordnas att lagen (1973:973) om antalet statsdepartement och statsråd utan departement skall upphöra att gälla vid utgången av år 1974.

12 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar**

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar¹

dels att i 3, 4, 7, 10–12, 16, 20, 21, 26, 27, 30, 32, 34, 34 a, 37 och 38 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 1 och 2 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

¹ Lagen omtryckt 1971:203.

Senaste lydelse av

10 § 1973:165

12 § 1973:1053

20 § 1972:734

26 § 1973:230.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

I statsrådet förda protokoll i ärenden vilka angå rikets förhållande till främmande makt, så ock protokoll i kommandomål, må icke utan Konungens tillstånd utlämnas tidigare än femtio år efter protokollets datum.

Andra i statsrådet förda protokoll än i första stycket sägs må ej utan Konungens tillstånd utlämnas tidigare än två år efter protokollets datum; Konungen obetaget att förordna, att sådant protokoll ej må utlämnas förrän viss längre tid, högst femtio år, förflutit från dess datum.

Vad i 2—36 §§ stadgas om handlingars hemlighållande har ej avseende å ovan omförmälda protokoll.

2 §

Riksdagens kamrars protokoll vid sammanträden inom lyckta dörrar enligt 56 § riksdagsordningen må ej utan Konungens och kammarens tillstånd utlämnas tidigare än femtio år efter protokollets datum.

Sammanträder kammare i annat fall än i första stycket sägs inom lyckta dörrar, äger kammaren besluta, att därvid fört protokoll ej må utan kammarens tillstånd utlämnas förrän viss tid, högst femtio år, förflutit från protokollets datum.

Konstitutionsutskottets handlingar rörande granskning av statsrådsprotokoll och protokoll i kommandomål må ej utan utskottets tillstånd utlämnas innan protokollen få offentliggöras.

Protokoll i *regeringsärenden*, vilka angå rikets förhållande till främmande makt *eller vilka gälla försvarsmakten och avgöras av departementschef*, må icke utan *regeringens* tillstånd utlämnas tidigare än femtio år efter protokollets datum.

Andra protokoll i *regeringsärenden* än i första stycket sägs må ej utan *regeringens* tillstånd utlämnas tidigare än två år efter protokollets datum; *regeringen* obetaget att förordna, att sådant protokoll ej må utlämnas förrän viss längre tid, högst femtio år, förflutit från dess datum.

Skall enligt 2 kap. 4 § riksdagsordningen iakttagas tystnad i fråga om vad som har förekommit vid sammanträde inom stängda dörrar med riksdagens kammare, må protokoll häröver ej utan riksdagens tillstånd utlämnas tidigare än femtio år efter protokollets datum.

Konstitutionsutskottets handlingar rörande granskning av protokoll i *regeringsärenden* må ej utan utskottets tillstånd utlämnas innan protokollen få offentliggöras.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Bestämmelserna i 1 och 2 §§ skall tillämpas i sin äldre lydelse även efter ingången av år 1975 i fråga om protokoll som har upprättats dessförinnan. Fråga om tillstånd att utlämna protokoll prövas dock av regeringen i fall som sägs i 1 § och av riksdagen i fall som sägs i 2 § första och andra styckena.

13 Förslag till**Lag om riksgäldskontoret**

Härigenom förordnas följande.

1 § De uppgifter som avses i 9 kap. 10 § andra stycket regeringsformen ombesörjes under riksdagen av riksgäldskontoret.

2 § Riksgäldskontoret förvaltas av sju fullmäktige. Dessa väljes av riksdagen för riksdagens valperiod. Endast den som är myndig kan vara fullmäktig. Statsråd får ej vara fullmäktig.

Riksdagen väljer en av fullmäktige att vara ordförande.

Fullmäktige får icke utöva sina befogenheter på område som är ockuperat av främmande makt. Vid sammanträde som hålles när riket till någon del är ockuperat skall minst tre fullmäktige vara närvarande.

3 § Fullmäktig som riksdagen vägrar ansvarsfrihet är därmed skild från sitt uppdrag.

Åtal mot fullmäktig för brott, begånget i utövningen av hans uppdrag, får beslutas endast av finansutskottet.

Om revision av riksgäldskontoret föreskrives särskilt.

4 § Om riksgäldsdirektör, om riksgäldskontorets organisation i övrigt och om dess verksamhet ges bestämmelser i lag med reglemente för kontoret.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Angående val av fullmäktige gäller punkt 4 första stycket övergångsbestämmelserna till den nya riksdagsordningen.

Befogenheten att åtala brott av fullmäktig bedöms efter äldre lag om, när brottet begicks, för åtal gällde förutsättning som ej har upptagits i förevarande lag.

14 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1934:437) för Sveriges riksbank¹

dels att 9, 11 och 23 §§ skall upphöra att gälla,

dels att i 8 och 33 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 1, 2, 6, 10, 13, 17, 25, 27, 28, 30–32 och 38 §§ samt rubriken till 1 kap. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

I KAP. Om riksdagens garanti och verksamhetens föremål

Föreslagen lydelse

I KAP. Inledande bestämmelser

1 §

Sveriges riksbank är enligt § 72 regeringsformen *ställd* under riksdagens *garanti*.

Sveriges riksbank är enligt 9 kap. 12 § regeringsformen *myn- dighet* under riksdagen.

2 §

Riksbanken, som enligt *vad därom är särskilt stadgat, är ensam berättigad utgiva banksedlar, driver bankrörelse enligt denna lag.*

Riksbanken, som enligt 9 kap. 13 § regeringsformen *ensam har rätt att utgiva sedlar, driver bank- rörelse enligt denna lag.*

Därjämte må riksbanken å sitt sedeltryckeri idka tryckerirörelse och vid sitt pappersbruk bedriva papperstillverkning.

Riksbanken må ej deltaga i eller driva annan rörelse än den, som enligt denna lag är riksbanken uttryckligen medgiven.

6 §

Av riksbanken utgivna sedlar skola, enligt *vad i § 72 regerings- formen stadgas*, utgöra lagligt bet- talningsmedel i riket och av riks- banken inlösas efter deras lydelse.

Inlösen av riksbankens sedlar sker vid bankens huvudkontor.

Av riksbanken utgivna sedlar skola utgöra lagligt betalnings- medel.

¹ Senaste lydelse av 8 § 1938:308.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §²

Riksbankens utelöpande sedlar skola till den del de överstiga bankens metalliska kassa motsvaras av följande tillgångar sammanräknade:

a) lätt säljbara statspapper;
b) allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer även som sådana andra inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs;

c) på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guldmynt och omyntat guld, som icke enligt 11 § inräknas i metalliska kassan;

d) växlar, betalbara inom eller utom riket;

e) hos bank eller bankir på utrikes ort i räkning inestående, inom sex månader till betalning förfallna medel, efter avdrag av riksbankens skuld i dylik räkning;

f) medel utlånade på bestämd tid av högst tre månader eller med högst samma uppsägningstid mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas under a) och b), samt, intill ett belopp av etthundra miljoner kronor, mot annan säkerhet;

g) tillgodohavande på grund av insats i eller utlåning till Internationella valutafonden.

Riksbankens utelöpande sedlar skola motsvaras av följande tillgångar sammanräknade:

a) guldmynt och omyntat guld;

b) lätt säljbara statspapper;

c) allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer även som sådana andra inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs;

d) växlar, betalbara inom eller utom riket;

e) hos bank eller bankir på utrikes ort i räkning inestående, inom sex månader till betalning förfallna medel, efter avdrag av riksbankens skuld i dylik räkning;

f) medel utlånade på bestämd tid av högst tre månader eller med högst samma uppsägningstid mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas under b) och c), samt, intill ett belopp av etthundra miljoner kronor, mot annan säkerhet;

g) tillgodohavande på grund av insats i eller utlåning till Internationella valutafonden.

13 §

Riksbanken må köpa och sälja guld och silver.

Guld i plants, som för riksbankens räkning till myntverket avlämnas, skall av riksbanken in-

² Senaste lydelse 1965:444.

Nuvarande lydelse

*lösas med guldets värde i svenskt mynt eller tvåtusenfyrahundra-
åttio kronor för ett kilogram fint
guld med avdrag av dels en fjärde-
dels procent i myntningskostnad,
dels i övrigt stadgade avgifter till
mynt- och justeringsverket; dock
må fullmäktige i riksbanken, när
de så finna skäligt, befria säljaren
från myntningskostnaden eller nå-
gon del därav.*

*Föreslagen lydelse*17 §³

Riksbanken må driva utlånings-
rörelse medelst:

a) diskontering av växlar, som
förfalla till betalning inom sex
månader;

b) utlåning mot förbindelse till
återbetalning antingen å bestämd
tid av högst sex månader eller ock
efter högst tre månaders uppsäg-
ning samt mot pant av obligatio-
ner, aktier eller andra värde-
papper; dock att kommun och
annan därmed jämförlig samfällig-
het må, på ovan stadgade återbe-
talningsvillkor, kunna erhålla lån
utan annan säkerhet än dess egen
förbindelse;

c) utlåning mot förbindelse till
återbetalning å bestämd tid av
högst sex månader i förening med
panträtt, som stiftats genom över-
låtelse av upplagspantbevis eller
upplagsbevis, varom stadgas i la-
gen om upplagshus och upplags-
bevis, eller upplåtits i varor *liggan-
de å allmän våg* eller satta i förvar
hos tredje man, vilken förbundit
sig att hålla dem eller deras värde
riksbanken tillhanda, för så vitt

Riksbanken må driva utlånings-
rörelse medelst:

a) diskontering av växlar, som
förfalla till betalning inom sex
månader;

b) utlåning mot förbindelse till
återbetalning antingen å bestämd
tid av högst sex månader eller ock
efter högst tre månaders uppsäg-
ning samt mot pant av obligatio-
ner, aktier eller andra värde-
papper; dock att kommun och
annan därmed jämförlig samfällig-
het må, på ovan stadgade återbe-
talningsvillkor, kunna erhålla lån
utan annan säkerhet än dess egen
förbindelse;

c) utlåning mot förbindelse till
återbetalning å bestämd tid av
högst sex månader i förening med
panträtt, som stiftats genom över-
låtelse av upplagspantbevis eller
upplagsbevis, varom stadgas i la-
gen om upplagshus och upplags-
bevis, eller upplåtits i varor satta i
förvar hos tredje man, vilken för-
bundit sig att hålla dem eller deras
värde riksbanken tillhanda, för så
vitt den, som utfärdat beviset eller

³ Senaste lydelse 1971:184.

Nuvarande lydelse

den, som utfärdat beviset eller åtagit sig förbindelsen, prövas därför vederhäftig;

d) beviljande på högst tolv månader av kredit i checkräkning mot pant av svenska statens, allmänna hypoteksbankens eller konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer eller, intill ett belopp av femton miljoner kronor, mot annan säkerhet.

Riksbanken får dessutom bevilja Sveriges Investeringsbank Aktiebolag kredit i checkräkning, intill ett belopp av tvåhundra miljoner kronor, utan annan säkerhet än bolagets egen förbindelse.

Föreslagen lydelse

åtagit sig förbindelsen, prövas därför vederhäftig;

d) beviljande på högst tolv månader av kredit i checkräkning mot pant av svenska statens, allmänna hypoteksbankens eller konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer eller, intill ett belopp av femton miljoner kronor, mot annan säkerhet.

25 §

Riksbanken må förvärva sådana fastigheter, som äro avsedda för inrymmande av riksbankens kontor samt för tryckerirörelsen och papperstillverkningen.

Därjämte må riksbanken, till skyddande av fordran, å offentlig auktion eller fondbörs inköpa egendom, som är för fordringen utmätt eller pantsatt, så ock såsom betalning för fordran övertaga för fordringen pantsatt eller annan egendom, dock skall sådan egendom åter avyttras, när så prövas lämpligt och, i varje fall, när det kan ske utan förlust.

Därjämte må riksbanken, till skyddande av fordran, å offentlig auktion eller fondbörs *eller vid exekutiv försäljning* inköpa egendom, som är för fordringen utmätt eller pantsatt, så ock såsom betalning för fordran övertaga för fordringen pantsatt eller annan egendom, dock skall sådan egendom åter avyttras, när så prövas lämpligt och, i varje fall, när det kan ske utan förlust.

27 §

Omedelbart efter varje månads slut skall upprättas en översikt, utvisande under särskilda rubriker riksbankens tillgångar och skulder. Denna översikt skall därefter ofördröjligen tryckas och med allmänna tidningarna utdelas.

Därjämte skall för den sjunde, femtonde, tjugutredje och sista dagen i varje månad eller, om sådan dag infaller på *söndag eller helgdag*, för nästföregående *söckendag* upprättas och i allmänna tidningarna införas uppgift

Därjämte skall för den sjunde, femtonde, tjugutredje och sista dagen i varje månad eller, om sådan dag infaller på *arbetsfri dag*, för nästföregående *arbetsdag* upprättas och i allmänna tidningarna införas uppgift om riksbankens i

Nuvarande lydelse

om riksbankens *metalliska kassa* och i 10 § omförmälda tillgångar, utelöpande sedlar samt *obegagnade sedelutgivningsrätt*.

Föreslagen lydelse

10 § omförmälda tillgångar och utelöpande sedlar.

28 §⁴

Riksbanken förvaltas av sju fullmäktige, vilka jämte suppleanter utses på sätt i § 72 regeringsformen samt §§ 70 och 71 i riksdagsordningen stadgas.

Riksbanken förvaltas enligt 9 kap. 12 § regeringsformen av sju fullmäktige.

Fullmäktige få icke utöva sina befogenheter på område som är ockuperat av främmande makt. Vid sammanträde, som hålles när riket till någon del är ockuperat, skola minst tre fullmäktige vara närvarande.

30 §⁴

Ledamot av statsrådet eller fullmäktig i riksgäldskontoret må ej vara fullmäktig i riksbanken eller av fullmäktige utsedd suppleant för chefen för riksbanken.

Statsråd eller fullmäktig i riksgäldskontoret må ej vara fullmäktig i riksbanken eller vice chef för riksbanken.

31 §⁴

Fullmäktige i riksbanken må ej den vara, som icke är svensk medborgare; ej heller den, som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd.

Den som är omyndig eller i konkurstillstånd må ej vara fullmäktig i riksbanken.

Fullmäktig må ej vara ledamot av styrelse i annan inhemsk bank än sparbank eller postsparbanken och ej heller i annan utländsk bank än sådan, i vilken staten genom riksbanken eller annat organ är delägare.

Fullmäktig må ej vara ledamot av styrelse i annan bank än sådan utländsk bank, i vilken staten genom riksbanken eller annat organ är delägare.

⁴ Senaste lydelse 1949:297.

Nuvarande lydelse

Vad i denna paragraf stadgas om fullmäktig gäller även *den av fullmäktige utsedde suppleanten för chefen för riksbanken.*

Föreslagen lydelse

Vad i denna paragraf stadgas om fullmäktig gäller även *vice chefen för riksbanken.*

32 §⁵

Fullmäktige kunna ej i och för sin befattning med riksbanken emottaga föreskrifter av någon annan än riksdagen *och dess finansutskott i de fall nämnda utskott äger att sådana å riksdagens vägnar meddela;* och äro fullmäktige för sina åtgärder i denna egenskap riksdagen eller dess finansutskott och revisorer allena redo skyldiga.

I fråga om ansvarsfrihet för fullmäktige beslutar riksdagen.

Om ansvarighet för fullmäktig och för den av fullmäktige utsedde suppleanten för chefen för riksbanken är särskilt stadgat.

Fullmäktige kunna ej i och för sin befattning med riksbanken emottaga föreskrifter av någon annan än riksdagen; och äro fullmäktige för sina åtgärder i denna egenskap riksdagen eller dess finansutskott och revisorer allena redo skyldiga.

38 §

De föreskrifter, som utöver denna lag erfordras angående riksbankens förvaltning, meddelas *av riksdagen i särskilt reglemente.*

De föreskrifter, som utöver denna lag erfordras angående riksbankens förvaltning, meddelas *i lag med reglemente för riksbanken.*

Denna lag träder i kraft, såvitt angår ändringen i 25 § en vecka efter den dag, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och i övrigt den 1 januari 1975.

⁵ Senaste lydelse 1970:280.

15 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1957:685) angående utövande av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter under krigsförhållanden

Härigenom förordnas att lagen (1957:685) angående utövande av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter under krigsförhållanden skall upphöra att gälla vid utgången av år 1974.

16 Förslag till

Lag om upphävande av ansvarighetslagen (1936:324) för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl.

Härigenom förordnas att ansvarighetslagen (1936:324) för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl. skall upphöra att gälla vid utgången av år 1974.

17 Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1897:28 s. 1) med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken

Härigenom förordnas att lagen (1897:28 s. 1) med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken skall upphöra att gälla vid utgången av år 1974.

18 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas i fråga om rättegångsbalken¹

dels att i 1 kap. 1, 5 och 10 §§, 2 kap. 4–7 §§, 4 kap. 1 och 4 §§, 5 kap. 6 §, 6 kap. 1, 9, 10 och 13 §§, 7 kap. 1–3 §§, 8 kap. 1 §, 12 kap. 3

¹ Senaste lydelse av	23 kap. 24 § 1969:588
1 kap. 1 § 1969:244	28 kap. 14 § 1964:166
1 kap. 5 § 1969:244	30 kap. 7 § 1973:240
1 kap. 10 § 1969:244	30 kap. 14 § 1969:101 (jfr 1969:102)
4 kap. 1 § 1973:240	31 kap. 1 § 1972:430
5 kap. 6 § 1968:193	36 kap. 24 § 1966:61
6 kap. 1 § 1964:166	45 kap. 18 § 1969:101 (jfr 1969:102)
6 kap. 9 § 1958:8	48 kap. 1 § 1968:193
7 kap. 1–3 §§ 1947:616	48 kap. 4 § 1968:193
12 kap. 3 § 1956:230	48 kap. 8 § 1968:193
18 kap. 8 § 1973:240	48 kap. 9 § 1968:193
19 kap. 2 § 1957:299	48 kap. 11 § 1968:193 (jfr 1969:505)
20 kap. 7 § 1971:240	48 kap. 14 § 1968:193
21 kap. 10 § 1972:430	48 kap. 20 § 1968:193.

och 10 §§, 17 kap. 8 §, 18 kap. 8 §, 19 kap. 2 §, 20 kap. 7 §, 21 kap. 10 §, 23 kap. 24 §, 28 kap. 14 §, 30 kap. 7 och 14 §§, 31 kap. 1 §, 36 kap. 24 och 25 §§, 40 kap. 18 §, 45 kap. 18 § samt 48 kap. 1, 4, 8, 9, 11, 14 och 20 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 2 kap. 2 §, 3 kap. 1–4 och 6 §§, 4 kap. 2 §, 7 kap. 4 §, 20 kap. 10 §, 22 kap. 8 § och 23 kap. 22 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §²

Hovrätt tillkommer att som första domstol upptaga mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av *ämbetsbrott, som avses i 20 kap. 1–4 §§ brottsbalken*, av domare i allmän underrätt eller krigsrätt eller av konkursdomare, inskrivningsdomare eller annan som vid inskrivningsmyndighet har förordnats att handlägga inskrivningsärende.

Hovrätt är i övrigt första domstol i mål, beträffande vilka så föreskrives i lag.

Hovrätt tillkommer att som första domstol upptaga mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av *brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts* av domare i allmän underrätt eller krigsrätt eller av konkursdomare, inskrivningsdomare eller annan som vid inskrivningsmyndighet har förordnats att handlägga inskrivningsärende.

3 kap.

1 §

Konungens domsrätt utövas, på sätt regeringsformen stadgar, av högsta domstolen.

Högsta domstolen är överrätt i mål, som fullföljas från hovrätt.

2 §³

Högsta domstolen är överrätt i mål, som fullföljas från hovrätt.

Att i högsta domstolen talan i visst fall må föras mot beslut av advokatsamfundets styrelse eller annat samfundets organ, stadgas i 8 kap. 8 §.

3 §⁴

Högsta domstolen tillkommer att som första domstol upptaga

Högsta domstolen tillkommer att som första domstol upptaga

² Senaste lydelse 1971:1060.

³ Senaste lydelse 1963:149.

⁴ Senaste lydelse 1972:218.

Nuvarande lydelse

mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av *ämbetsbrott, som avses i 20 kap. 1–4 §§ brottsbalken, av justitiekanslern, riksåklagaren eller den som utövar något av dessa ämbeten eller av hovrättsdomare eller revisionssekreterare.*

Högsta domstolen är i övrigt första domstol i mål, beträffande vilka så föreskrives i lag.

Föreslagen lydelse

mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av *brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts av statsråd, justitieråd, regeringsråd, riksdagens ombudsman, justitiekanslern, riksåklagaren eller den som utövar något av dessa ämbeten eller av hovrättsdomare eller revisionssekreterare.*

Högsta domstolen tillkommer vidare att som första domstol pröva fråga huruvida justitieråd eller regeringsråd skall skiljas eller avstängas från sin tjänst eller vara skyldig att undergå läkarundersökning. Högsta domstolen är i övrigt första domstol i mål, beträffande vilka så föreskrives i lag.

4 §⁵

Högsta domstolen utgöres av *högst* tjugotvå justitieråd. Konungen förordnar ett av justitieråden att vara domstolens ordförande.

Högsta domstolen utgöres av tjugotvå justitieråd *eller det högre antal som av särskilda skäl finnes erforderligt. Justitieråden skola vara lagfarna. De få icke inneha eller utöva annat ämbete.*

Regeringen förordnar ett av justitieråden att vara domstolens ordförande.

Högsta domstolen skall vara delad i två eller flera avdelningar. Avdelningarna äro lika behöriga att upptaga mål, som högsta domstolen handlägger.

Högsta domstolens ordförande är tillika ordförande på en avdelning. Ordförande på annan avdelning är det justitieråd som Konungen förordnar.

Högsta domstolens ordförande är tillika ordförande på en avdelning. Ordförande på annan avdelning är det justitieråd som *regeringen* förordnar.

Justitieråden indelas till tjänstgöring på avdelningarna för viss tidsperiod enligt grunder som högsta domstolen beslutar.

⁵ Senaste lydelse 1972:147.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §⁶

I behandling av fråga rörande tillstånd, att talan må komma under högsta domstolens prövning, skola tre ledamöter deltaga. Fråga om prövningstillstånd, som förklarats vilande enligt 54 kap. 11 § första stycket, avgöres dock av de ledamöter som pröva målet.

Skall högsta domstolen avgiva yttrande över ansökan, som avses i 26 § regeringsformen, må beslut i frågan fattas av tre ledamöter.

Avdelning av högsta domstolen är domför med fem ledamöter. Ej må flera än sju sitta i rätten. I behandling av fråga rörande tillstånd, att talan må komma under högsta domstolens prövning, skola tre ledamöter deltaga. Fråga om prövningstillstånd, som förklarats vilande enligt 54 kap. 11 § första stycket, avgöres dock av de ledamöter som pröva målet.

4 kap.

2 §⁷

Domare, som avses i 1 kap. 2 § eller 2 kap. 3 §, utnämnes av *Konungen*. Revisionssekreterare utnämnes eller förordnas av *Konungen*.

Domare, som avses i 1 kap. 2 §, 2 kap. 3 § eller 3 kap. 4 §, utnämnes av *regeringen*. Revisionssekreterare utnämnes eller förordnas av *regeringen*.

7 kap.

4 §⁸

Allmän åklagare vid underrätt och hovrätt är statsåklagare eller distriktsåklagare.

Riksåklagaren är dock allmän åklagare vid underrätt och hovrätt i mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av *ämbetsbrott, som avses i 20 kap. 1–4 §§ brottsbalken*, av statstjänsteman, som ej är underkastad disciplinär bestraffning, av ledamot av domstol eller central statlig förvaltningsmyndighet, som ej är statstjänste-

Riksåklagaren är dock allmän åklagare vid underrätt och hovrätt i mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av *brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts* av statstjänsteman, som ej är underkastad disciplinär bestraffning, av ledamot av domstol eller central statlig förvaltningsmyndighet, som ej är stats-

⁶ Senaste lydelse 1972:147.

⁷ Senaste lydelse 1969:244.

⁸ Senaste lydelse 1965:585.

Nuvarande lydelse

man, eller av krigsman, som bestri-
der regementschefs eller därmed
likställd eller högre tjänst.

Allmän åklagare vid högsta domstolen är riksåklagaren.

Har talan till högsta domstolen fullföljts allenast av enskild part, må
åklagartalan där, efter riksåklagarens förordnande, föras av lägre åklagare.

Närmare bestämmelser om fördelningen av uppgifterna mellan åklagar-
na meddelas i de för dem gällande instruktionerna.

Föreslagen lydelse

tjänsteman, eller av krigsman, som
bestrider regementschefs eller där-
med likställd eller högre tjänst.

20 kap.

10 §⁹

Vad i 8 och 9 §§ stadgats om
rätt för målsäganden att väcka åtal
eller övertaga eller i högre rätt
fullfölja väckt åtal gäller icke i
fråga om *ämbetsbrott*, som avses i
3 kap. 3 § och 7 kap. 4 § andra
stycket.

Vad i 8 och 9 §§ stadgats om
rätt för målsäganden att väcka åtal
eller övertaga eller i högre rätt
fullfölja väckt åtal gäller icke i
fråga om *brott*, som avses i 3 kap.
3 § och 7 kap. 4 § andra stycket.

22 kap.

8 §⁹

Talan om enskilt anspråk på
grund av *ämbetsbrott*, som avses i
3 kap. 3 § och 7 kap. 4 § andra
stycket, må ej väckas av målsägan-
den, med mindre åtal för brottet
äger rum eller talan biträdes av
åklagaren.

Talan om enskilt anspråk på
grund av *brott*, som avses i 3 kap.
3 § och 7 kap. 4 § andra stycket,
må ej väckas av målsäganden, med
mindre åtal för brottet äger rum
eller talan biträdes av *någon som
är behörig att besluta sådant åtal*.

23 kap.

22 §⁹

Förundersökning enligt detta
kapitel är, om tillräckliga skäl för
åtal ändock föreligga, ej erforder-
lig beträffande brott, för vilket
icke svårare påföljd än böter är
stadgad, eller beträffande brott,
som avses i 45 kap. 2 § första eller
andra stycket. Ej heller är för-

Förundersökning enligt detta
kapitel är, om tillräckliga skäl för
åtal ändock föreligga, ej erforder-
lig beträffande brott, för vilket
icke svårare påföljd än böter är
stadgad, eller beträffande brott,
som avses i 45 kap. 2 § första eller
andra stycket. Ej heller är för-

⁹ Senaste lydelse 1965:585.

Nuvarande lydelse

undersökning erforderlig i mål om *ämbetsbrott*, som avses i 3 kap. 3 § och 7 kap. 4 § andra stycket, med mindre anledning förekommer till ådömande av annan påföljd än böter eller suspension.

Vill åklagaren utvidga väckt åtal, må det ske, utan att förundersökning enligt detta kapitel ägt rum.

Föreslagen lydelse

undersökning erforderlig i mål om *brott*, som avses i 3 kap. 3 § och 7 kap. 4 § andra stycket, med mindre anledning förekommer till ådömande av annan påföljd än böter eller suspension.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

19 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1972:147) om ändring i rättegångsbalken**

Härigenom förordnas att övergångsbestämmelserna till lagen (1972:147) om ändring i rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1972. Till följd härav skall 24 § regeringsformen, som enligt kungörelsen (1971:31) om beslutad ändring i regeringsformen¹ skall upphöra att gälla men skall tillämpas intill dess Konungen och riksdagen bestämmer annat, icke tillämpas efter utgången av juni 1972.

Genom lagen upphäves lagen (1946:879) om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring.

Högsta domstolen får bestå av fler än tjugotvå justitieråd till dess antalet nedgått till detta antal till följd av inträffade ledigheter. Om särskilda skäl föreligger, får dock nya ledamöter utses dessförinnan.

Bestämmelserna i 33 kap. 7 § första och tredje styckena rättegångsbalken om delgivning med ombud gäller även sådant ombud som enligt paragrafens äldre lydelse har anmälts hos nedre justitierevisionen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

20 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken**

Härigenom förordnas att 28 § lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

¹ Öppet brev om utfärdandet av kungörelsen uppläst i riksdagen den 17 februari 1971.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*28 §¹

Utan hinder av nya rättegångsbalken eller vad i denna lag förordnats skola alltjämt anses som gällande

lagen den 19 november 1886 angående skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada, med iakttagande av att svaranden har att framställa yrkande, varom i 1 § nämnda lag sägs, inom tid, som i 34 kap. 2 § nya rättegångsbalken stadgas;

2 och 3 §§ lagen den 12 maj 1897 med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken;

lagen den 3 februari 1911 angående viss lättnad för utländsk konsul i fråga om vittnesmåls avläggande;

kungl. cirkuläret den 24 augusti 1915 till samliga underdomstolar och överexekutorer i riket angående utredning i vissa fall om värdet av tvisteföremål; samt

lagen den 30 maj 1930 om beräkning av lagstadgad tid.

lagen den 19 november 1886 angående skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada, med iakttagande av att svaranden har att framställa yrkande, varom i 1 § nämnda lag sägs, inom tid, som i 34 kap. 2 § nya rättegångsbalken stadgas; samt

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

21 Förslag till

Lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207)

Härigenom förordnas att 3 kap. 7 och 10 §§ skadeståndslagen (1972:207) skall ha nedan angivna lydelse.

¹ Senaste lydelse 1965:586.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

7 §

Talan om ersättning enligt 2 § får ej föras med anledning av beslut av *Konungen i statsrådet* eller riksdagen eller av högsta domstolen, regeringsrätten eller försäkringsdomstolen, om icke beslutet upphävts eller ändrats. Sådan talan får ej heller föras med anledning av beslut av lägre myndighet mot vilket talan fullföljts hos *Konungen i statsrådet*, högsta domstolen, regeringsrätten eller försäkringsdomstolen utan att beslutet upphävts eller ändrats.

Talan om ersättning enligt 2 § får ej föras med anledning av beslut av riksdagen eller *regeringen* eller av högsta domstolen, regeringsrätten eller försäkringsdomstolen, om icke beslutet upphävts eller ändrats. Sådan talan får ej heller föras med anledning av beslut av lägre myndighet mot vilket talan fullföljts hos *regeringen*, högsta domstolen, regeringsrätten eller försäkringsdomstolen utan att beslutet upphävts eller ändrats.

10 §

Talan om ersättning enligt 2 § med anledning av dom eller beslut av hovrätt, allmän underrätt eller krigsrätt väckes vid den domstol som enligt 2 kap. 2 § eller 3 kap. 3 § rättegångsbalken är behörig att upptaga mål *om ansvar eller enskilt anspråk* på grund av *ämbetsbrott* av domare vid den domstol som meddelat domen eller beslutet. Motsvarande gäller i fråga om ersättningstalan enligt 2 § med anledning av beslut eller åtgärd av *tjänsteman* som anges i nämnda lagrum i rättegångsbalken. Sådan talan med anledning av beslut av *Konungen i statsrådet*, riksdagen, högsta domstolen eller regeringsrätten väckes i högsta domstolen.

Talan om ersättning enligt 2 § med anledning av dom eller beslut av *högsta domstolen*, *regeringsrätten*, hovrätt, allmän underrätt eller krigsrätt väckes vid den domstol som enligt 2 kap. 2 § eller 3 kap. 3 § rättegångsbalken är behörig att upptaga *där angivna* mål på grund av *brott* av domare vid den domstol som meddelat domen eller beslutet. Motsvarande gäller i fråga om ersättningstalan enligt 2 § med anledning av beslut eller åtgärd av *någon* som anges i nämnda lagrum i rättegångsbalken. Sådan talan med anledning av beslut av *riksdagen* eller *regeringen* väckes i högsta domstolen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975. Äldre bestämmelser gäller alltjämt i fråga om ersättningstalan enligt 3 kap. 2 § med anledning av beslut av Konungen i statsrådet.

22 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar,

dels att i 8–12, 16 och 18 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 2–4 §§ och övergångsbestämmelserna till lagen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Regeringsrätten prövar

1. besvär över kammarrätts beslut,

2. besvär över annat beslut i förvaltningsärende som enligt lag eller av riksdagen beslutad författning anföres hos domstolen,

3. mål som avses i 20 § lagen (1936:567) om domkapitel.

Om regeringsrättens behörighet att pröva ansökningar om resning och återställande av försutten tid finns bestämmelser i 19 § regeringsformen.

Regeringsrätten prövar

1. besvär över kammarrätts beslut *enligt förvaltningsprocesslagen (1971:291)*,

2. besvär över annat beslut i förvaltningsärende som enligt lag eller av riksdagen beslutad författning *eller enligt instruktion för kammarrätterna* anföres hos domstolen,

3. mål som avses i 20 § lagen (1936:567) om domkapitel.

Om regeringsrättens behörighet att pröva ansökningar om resning och återställande av försutten tid finns bestämmelser i 11 kap. 11 § regeringsformen.

3 §

Regeringsrätten består av *högst* aderton regeringsråd. *Konungen* förordnar ett av regeringsråden att vara domstolens ordförande.

Om regeringsråds tjänstgöring i lagrådet finns bestämmelser i regeringsformen.

Regeringsrätten består av aderton regeringsråd *eller det högre antal som av särskilda skäl finnes erforderligt. Minst två tredjedelar av antalet regeringsråd skall vara lagfarna. Regeringsråden får icke inneha eller utöva annat ämbete.*

Regeringsråd utnämnes av regeringen. Regeringen förordnar ett av regeringsråden att vara domstolens ordförande.

Om regeringsråds tjänstgöring i lagrådet är särskilt föreskrivet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Regeringsrätten är delad i två eller flera avdelningar. Avdelningarna är lika behöriga att upptaga mål som regeringsrätten handlägger.

Regeringsrättens ordförande är ordförande på en avdelning. Ordförande på annan avdelning är det regeringsråd som *Konungen* förordnar.

Om avdelnings sammansättning vid prövning av mål finns bestämmelser i regeringsformen. Vid behandling av fråga om prövnings-tillstånd skall tre regeringsråd deltaga.

Regeringsrättens ordförande är ordförande på en avdelning. Ordförande på annan avdelning är det regeringsråd som *regeringen* förordnar.

På avdelning dömer fem regeringsråd. Regeringsrätten är dock domförför med fyra regeringsråd, om tre av dessa är ense om slutet. Vid behandling av fråga om prövnings-tillstånd skall tre regeringsråd deltaga.

Övergångsbestämmelserna¹

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972, då lagen (1909:38 s.3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, lagen (1967:64) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal och lagen (1970:279) om besvär över beslut av riksdagens organ skall upphöra att gälla. *Konungen får dock besluta att kammarrätten i Göteborg ej skall finnas förrän från och med den senare dag Konungen bestämmer.*

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om besvär över beslut som meddelats före ikraftträdandet. Besvär över beslut, som enligt äldre bestämmelser anföres hos kammarrätten, skall efter ikraftträdandet prövas av kammarrätten i Stockholm. Konungen får dock bestämma att sådana besvär över beslut av myndighet inom domkretsen för kammarrätten i Göteborg skall prövas av denna kammarrätt.

Regeringsrätten får bestå av fler än aderton regeringsråd till dess antalet nedgått till detta antal till följd av inträffade ledigheter. Om särskilda skäl föreligger, får dock nya ledamöter utses dessförrinnan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972, då lagen (1909:38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, lagen (1967:64) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal och lagen (1970:279) om besvär över beslut av riksdagens organ skall upphöra att gälla.

¹ Senaste lydelse 1971:1198.

Denna lag träder i kraft, såvitt angår 2 § första stycket, en vecka efter den dag, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och i övrigt den 1 januari 1975.

23 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1965:186) om lagrådet

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1965:186) om lagrådet¹
dels att i 3 och 10 §§ ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",
dels att 1 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Lagrådet utgöres av en ordinarie och högst två extra avdelningar. *Extra avdelning träder i tjänst endast när Konungen förordnat därom. Sådant förordnande må meddelas, när arbetsbördan i lagrådet kan antagas bli särskilt betungande. Konungen bestämmer, när extra avdelnings tjänstgöring skall upphöra.*

När extra avdelning tjänstgör, fördelas ärendena mellan lagrådets avdelningar på sätt dessa samfällt bestämma.

Lagrådet utgöres av en ordinarie och högst två extra avdelningar. *I varje avdelning skola tjänstgöra tre justitieråd och ett regeringsråd. Regeringen äger dock förordna annan lagfaren person att tjänstgöra i avdelning av lagrådet i stället för ett av justitieråden. Om det finnes erforderligt, äger regeringen utse ytterligare en person att deltaga i behandlingen av visst ärende, vars bedömande kräver särskild fackkunskap.*

Extra avdelning träder i tjänst endast när regeringen förordnat därom. Sådant förordnande må meddelas, när arbetsbördan i lagrådet kan antagas bli särskilt betungande. Regeringen bestämmer, när extra avdelnings tjänstgöring skall upphöra. När extra avdelning tjänstgör, fördelas ärendena mellan lagrådets avdelningar på sätt dessa samfällt bestämma.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

¹ Senaste lydelse av 10 § 1968:57.

² Senaste lydelse 1968:57.

24 Förslag till Lag om handläggningen av nådeärenden

Härigenom förordnas följande.

1 § Nådeärenden prövas av regeringen i enlighet med vad som föreskrives i 11 kap. 13 § första stycket regeringsformen.

2 § Regeringen kan omedelbart avslå ansökan om nåd, om skäl till bifall uppenbarligen saknas. I annat fall skall regeringen, innan den avgör nådeärende, inhämta yttrande från högsta domstolen eller, när fråga är om mål i vilket regeringen, förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet är sista instans, från regeringsrätten. Den domstol som skall avgiva sådant yttrande är därvid beslutför med tre ledamöter.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

25 Förslag till Lag om ändring i lagen (1956:618) om allmänna sammankomster

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1956:618) om allmänna sammankomster¹

dels att i 2 och 13 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 3 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Utan tillstånd av polismyndigheten må allmän sammankomst ej hållas å gata, torg, park eller annan plats, som enligt fastställd stadsplan eller byggnadsplan utgör allmän plats och som upplåtits för avsett ändamål, å sådan del av hamnområde som är tillgänglig för allmänheten eller å allmän väg eller annat område som är upplåtet till eller eljest nyttjas för allmän samfärdsel.

Vid prövning huruvida tillstånd bör meddelas, skall beaktas vikten ur allmän synpunkt av att församlingsfriheten upprätthålles.

Tillstånd får vägras endast om det är nödvändigt med hänsyn till trafik eller allmän ordning.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 3 § en vecka efter den dag, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och i övrigt den 1 januari 1975.

¹ Senaste lydelse av 13 § 1971:615.

26 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall**

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall¹

dels att i 2, 4, 5, 29, 32 och 38 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 28 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

28 §

Utskrivningsnämnd består av lagfaren ordförande som *bör vara* eller *ha* varit innehavare av ordinarie domartjänst, en läkare som bör vara särskilt kunnig i psykiatri och en person med erfarenhet i allmänna värv.

Utskrivningsnämnd består av lagfaren ordförande som *är* eller varit innehavare av ordinarie domartjänst, en läkare som bör vara särskilt kunnig i psykiatri och en person med erfarenhet i allmänna värv.

Psykiatriska nämnden består av lagfaren ordförande som är eller varit innehavare av ordinarie domartjänst, två läkare som äro särskilt kunniga i psykiatri och två personer med erfarenhet i allmänna värv.

För ledamot av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden finnas en eller flera suppleanter. Bestämmelserna om ledamot gälla även suppleant.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

27 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda**

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda²

dels att i 6, 8, 10, 13, 16, 18, 20, 50 och 59 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 17 § skall ha nedan angivna lydelse.

¹ Senaste lydelse av

4 § 1971:638

32 § 1973:129

38 § 1969:212.

² Senaste lydelse av

10 § 1971:639

20 § 1973:130

50 § 1971:639.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

17 §

Beslutsnämnd består av lagfaren ordförande som *bör vara* eller *ha* varit innehavare av ordinarie domartjänst samt ytterligare två eller fyra ledamöter, som skall vara ledamöter eller suppleanter i styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, om *Konungen* ej medger annat. Särskolchef, vårdchef eller överläkare hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda får ej vara ledamot av nämnden.

Beslutsnämnd består av lagfaren ordförande som *är* eller varit innehavare av ordinarie domartjänst samt ytterligare två eller fyra ledamöter, som skall vara ledamöter eller suppleanter i styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda, om *regeringen* ej medger annat. Särskolchef, vårdchef eller överläkare hos styrelsen för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda får ej vara ledamot av nämnden.

För ledamot av beslutsnämnd finnes en eller flera suppleanter.

Vid hinder för både ordförande och suppleant för honom kan tillfällig ersättare utses.

Bestämmelserna om ledamot gäller även suppleant och tillfällig ersättare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

28 Förslag till**Lag om ändring i smittskyddslagen (1968:231)**

Härigenom förordnas i fråga om smittskyddslagen (1968:231)

dels att i 4, 11, 30–32 och 34 §§ ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 7, 14, 21 och 33 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*7 §¹

Lider någon av allmänfarlig sjukdom eller för han smitta därav är han skyldig att efter beslut av distriktsläkare, stadsläkare eller motsvarande läkare låta intaga sig för vård på sådant sjukhus eller sådan tillfällig sjukvårdslokal som avses i sjukvårdslagen eller som drives av staten, om han med hänsyn till faran för smittans spridning icke kan behandlas i öppen vård.

Beträffande den som behandlas i öppen vård skall läkare som avses i första stycket meddela erforderliga föreskrifter om isolering och om inskränkning i hans verksamhet.

¹Senaste lydelse 1972:667.

Nuvarande lydelse

Vad i första och andra styckena sägs gäller även den som av läkare misstänkes lida av allmänfarlig sjukdom eller föra smitta därav.

Beslut av läkare enligt denna paragraf skall underställas hälsovårdsnämnden, om det begäres av den beslutet rör. Denne skall av läkaren upplysas om sin rätt till sådan prövning. Läkarens beslut länder till efterrättelse till dess hälsovårdsnämnden förordnar annorlunda. *Nämnden får också* självmant pröva beslut som läkare meddelat enligt denna paragraf.

Föreslagen lydelse

Beslut av läkare enligt denna paragraf skall underställas hälsovårdsnämnden *såvitt gäller föreskrifter i samband med behandling i öppen vård och länsrätten såvitt gäller intagning på sjukvårdsanstalt*, om det begäres av den beslutet rör. Denne skall av läkaren upplysas om sin rätt till sådan prövning. Läkarens beslut länder till efterrättelse till dess hälsovårdsnämnden *eller länsrätten* förordnar annorlunda. *Hälsovårdsnämnden* får självmant pröva beslut som läkare meddelat enligt denna paragraf.

14 §²

Underlåter någon att följa anmaning enligt 13 § kan länsstyrelsen i det län där han vistas besluta att han skall inställas hos läkare för undersökning eller behandling eller, om det finns grundad anledning befara att han skall sprida smitta, att han skall intagas på sjukhus som avses i 13 §. Kan det skäligen antagas, att anmaning icke skulle efterföljas, får *sådant* beslut meddelas utan att anmaning skett.

Om länsstyrelsens beslut icke kan avvaktas utan fara, kan länsläkaren meddela beslut som avses i första stycket. Sådant beslut skall omedelbart underställas *länsstyrelsens* prövning men länder till efterrättelse till dess *länsstyrelsen* förordnar annorlunda.

Underlåter någon att följa anmaning enligt 13 § kan länsstyrelsen i det län där han vistas besluta att han skall inställas hos läkare för undersökning eller behandling eller, om det finns grundad anledning befara att han skall sprida smitta, *länsrätten* besluta att han skall intagas på sjukhus som avses i 13 §. Kan det skäligen antagas, att anmaning icke skulle efterföljas, får beslut *som nu sagts* meddelas utan att anmaning skett.

Om länsstyrelsens *eller länsrättens* beslut icke kan avvaktas utan fara, kan länsläkaren meddela beslut som avses i första stycket. Sådant beslut skall omedelbart underställas prövning *av myndighet som sägs där* men länder till efterrättelse till dess *myndigheten* förordnar annorlunda.

² Senaste lydelse 1970:48.

Nuvarande lydelse

Vad i denna paragraf föreskrives om länsstyrelse skall i kommun som ej tillhör landstingskommun gälla hälsovårdsnämnd, *när fråga är om inställelse hos läkare för undersökning eller behandling*. Vad som sagts nu gäller dock ej Gotlands kommun.

Föreslagen lydelse

Vad i denna paragraf föreskrives om länsstyrelse skall i kommun som ej tillhör landstingskommun gälla hälsovårdsnämnd. Vad som sagts nu gäller dock ej Gotlands kommun.

21 §

Beslut om utskrivning av sådan intagen som avses i 8 eller 16 § meddelas av överläkaren eller motsvarande läkare. Talan mot beslut varigenom någon förvägrats att lämna sjukvårdsanstalten föres hos *länsstyrelsen* genom besvär.

Beslut om utskrivning av sådan intagen som avses i 8 eller 16 § meddelas av överläkaren eller motsvarande läkare. Talan mot beslut varigenom någon förvägrats att lämna sjukvårdsanstalten föres hos *länsrätten* genom besvär.

33 §³

Talan mot hälsovårdsnämnds beslut enligt denna lag föres hos länsstyrelsen genom besvär.

Talan mot hälsovårdsnämnds *beslut om intagning på sjukvårdsanstalt enligt 7 § föres hos länsrätten genom besvär*. Mot annat beslut enligt denna lag av *hälsovårdsnämnd* föres *talan* hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut i ärende som avses i 7, 10, 14, 15 eller 21 § föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Mot länsstyrelses beslut i ärende som avses i 7, 10, 14 eller 15 § föres talan hos kammarrätten genom besvär.

I övrigt föres talan mot länsstyrelses beslut enligt denna lag hos *Konungen* genom besvär.

I övrigt föres talan mot länsstyrelses beslut enligt denna lag hos *regeringen* genom besvär.

Hälsovårdsnämnds, länsstyrelses och kammarrätts beslut skall lända till omedelbar efterrättelse om ej annorlunda förordnas.

Hälsovårdsnämnds, länsstyrelses, *länsrätts* och kammarrätts beslut skall lända till omedelbar efterrättelse om ej annorlunda förordnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975. Bestämmelsen i 33 § andra stycket i dess äldre lydelse gäller fortfarande i fråga om talan mot länsstyrelses beslut som meddelats före den 1 januari 1975.

³ Senaste lydelse 1971:642.

29 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt**

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt

dels att i 5, 7, 8 och 14 §§ ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",

dels att 4 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*4 §¹

Vid länsrätt handlägges mål enligt barnavårdslagen (1960:97), lagen (1954:579) om nykterhetsvård och utlänningslagen (1954:193) i den utsträckning som är föreskrivet i dessa lagar samt mål enligt 21 kap. föräldrabalken.

Vid länsrätt handlägges mål enligt barnavårdslagen (1960:97), lagen (1954:579) om nykterhetsvård, utlänningslagen (1954:193) och smittskyddslagen (1968:231) i den utsträckning som är föreskrivet i dessa lagar samt mål enligt 21 kap. föräldrabalken.

Vid länsrätt handlägges vidare, såvitt gäller svenskt körkort, trafik kort eller traktorkort, mål om varning eller återkallelse och, såvitt gäller utländskt körkort, mål om varning eller vägran att godkänna körkortet, allt enligt vad därom är särskilt föreskrivet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975

30 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1973:1108) om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt**

Härigenom förordnas att i 5, 7, 8 och 14 §§ lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt i den lydelse dessa paragrafer erhållit genom lagen (1973:1108) om ändring i nyssnämnda lag ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen".

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975, dock att lagen skall gälla redan från och med den 1 januari 1975 i fråga om åtgärder som erfordras för lagens tillämpning efter ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1972:750 (jfr 1972:754).

31 Förslag till

Lag om upphävande av ansvarighetslagen den 10 februari 1810 för statsrådets ledamöter, föredragande och Konungens rådgivare i kommandomål

Härigenom förordnas att ansvarighetslagen den 10 februari 1810 för statsrådets ledamöter, föredragande och Konungens rådgivare i kommandomål skall upphöra att gälla vid utgången av år 1974.

32 Förslag till

Lag om skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar m. m.

Härigenom förordnas följande.

1 § Statlig myndighet skall på begäran tillhandahålla riksdagens revisorer de allmänna handlingar, uppgifter och yttranden som revisorerna anser sig behöva för sin granskning. I fråga om handling eller uppgift som enligt vad därom är föreskrivet skall hållas hemlig kan dock myndigheten, om den finner särskilda skäl föreligga, hänskjuta begäran från revisorerna till regeringens avgörande.

2 § Kommun som har tagit emot statsmedel som bistånd till viss verksamhet skall på begäran tillhandahålla riksdagens revisorer de allmänna handlingar, uppgifter och yttranden som revisorerna anser sig behöva för granskning av verksamheten. I fråga om handling eller uppgift som enligt vad därom är föreskrivet skall hållas hemlig äger 1 § andra punkten motsvarande tillämpning.

Vad som sägs i första stycket om kommun skall gälla också landstingskommun, kyrklig kommun och kommunalförbund.

3 § Har annan än som avses i 2 § tagit emot statsmedel som bistånd till viss verksamhet, skall den som har tagit emot medlen på begäran tillhandahålla riksdagens revisorer de handlingar, uppgifter och yttranden som behövs för granskning av verksamheten. Revisorerna kan vid vite förelägga den som har tagit emot medlen att fullgöra sin skyldighet.

Första stycket äger ej tillämpning på utländsk institution eller sammanslutning som tagit emot bistånd för internationellt ändamål.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975.

Utdrag ur protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:et Konungen i statsrådet den 28 februari 1974.

Närvarande: ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, NORLING, LIDBOM, GUSTAFSSON, LEIJON, HJELM-WALLÉN.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *följdlagstiftning till den nya regeringsformen och den nya riksdagsordningen* och anför.

1 Inledning

Den nya regeringsformen (RF) och den nya riksdagsordningen (RO) som antogs som vilande av 1973 års vårriksdag (prop. 1973:90, KU 1973:26, rskr 265) och som antagits slutligt under pågående riksdag (KU 1974:8, rskr 19) skall enligt övergångsbestämmelserna börja tillämpas den 1 januari 1975. Samtidigt skall de vid samma tillfällen antagna följdändringarna i successionsordningen och tryckfrihetsförordningen börja tillämpas.

Den grundlagsreform som genomförts i och med antagandet av den nya RF och den nya RO medför inte någon omvälvning i det konstitutionella normsystemet. I stor utsträckning innebär reformen endast att den skrivna författningen bringas till överensstämmelse med statsskicket sådant det faktiskt har utbildat sig under 1900-talet. Särskilt den centrala grundlagen, RF, har emellertid ett rikt förgrenat nät av förbindelser över till annan lagstiftning. Det är därför lättförklarligt att en grundlagsreform, även med den begränsade innebörd som jag angav nyss, gör en ganska omfattande följdlagstiftning och annan normgivning nödvändig.

Den nya författningen bygger på förslag av *grundlagberedningen*¹ i betänkandet (SOU 1972:15) Ny regeringsform, Ny riksdagsordning. Grundlagberedningen avlämnade också ett betänkande (SOU 1972:16) med förslag till följdförfattningar. Betänkandet upptar 23 förslag eller utkast till nya lagar, till ändringar i gällande lagar och till upphävande av lagar.

¹ Ledamöter vid den tidpunkt då betänkandet avlämnades: landshövdingen Valter Aman, ordförande, riksdagsledamöterna Arne Gadd, Allan Hernelius och Hilding Johansson, förutvarande riksdagsledamoten, redaktören Birger Lundström, riksdagsledamoten Georg Pettersson och förutvarande riksdagsledamoten, f. d. professorn Sten Wahlund.

Beredningens betänkande med förslag till följdförfattningar remitterades för yttrande till högsta domstolens ledamöter, regeringsrättens ledamöter, justitiekanslern, riksåklagaren, Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, kammarrätten i Göteborg, överbefälhavaren, riksskatteverket, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län, 1965 års valtekniska utredning, ämbetsansvarskommittén, offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, riksdagens ombudsmän, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, riksdagens revisorer, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Sveriges advokatsamfund, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Statstjänstemännens riksförbund och Sveriges akademikers centralorganisation. Remissinstanserna behandlade förslaget till följdförfattningar gemensamt med beredningens huvudförslag.

Frågor om annan följdlagstiftning än den som gäller successionsordningen och tryckfrihetsförordningen har inte behandlats av statsmakterna i samband med att besluten fattades om den nya RF och den nya RO. På grundval av beredningens betänkande och remissyttrandena över detta har emellertid inom justitiedepartementet utarbetats förslag till följdlagstiftning till den nya RF och den nya RO. I några fall saknar förslagen motsvarighet i beredningens betänkande. Sammanlagt föreligger nu 32 förslag till helt nya lagar eller till ändring eller upphävande av gällande lagar. Förslagen berör skilda delar av den nya RF och RO. Färdigställandet av dem är att se som en första etapp i arbetet på följdförfattningar som led i grundlagsreformen.

2 Uppläggningsen av följdarbetet till grundlagsreformen

Av det nyss sagda framgår att arbetet med följdförfattningar inte är avslutat i och med att förevarande förslag läggs fram. Andra följdförfattningar får utarbetas i ett senare skede. Till denna kategori hör främst lagar och lagändringar som har samband med reglerna i nya RF om normgivningsmaktens fördelning. RF bygger på förutsättningen att en betydande del av regeringens befogenhet att besluta författningar – förordningar – kommer att grunda sig på normgivningsdelegation från riksdagens sida. Detta gäller bl. a. viss normgivning inom det område som f. n. anses falla under Kungl. Maj:ts kompetens i fråga om den s. k. ekonomiska lagstiftningen. Jag kan här hänvisa till 8 kap. 7–9 §§ i den nya RF och till prop. 1973:90 s. 134 och 201. Delegation av riksdagen tillkommande normgivningskompetens är i princip okänd för 1809 års RF. Utarbetandet av förslag till delegationsregler kräver en noggrann genomgång av olika sakområden inom de berörda departementen. Därvid får också övervägas vilken lagteknisk metod som är den lämpliga för utformningen av regler om överlåtelse av normgivningskompetens till regeringen.

Övervägandena angående behovet av bemyndiganden till regeringen att

besluta förordningar inom riksdagens primära lagområde gäller också föreskrifter om tullar på införsel av vara och föreskrifter om avgifter som inte faller under regeringens direktkompetens. Jag hänvisar till 8 kap. 9 § i den nya RF. En annan delegationsmöjlighet framgår av 8 kap. 6 § RF. Enligt denna paragraf kan riksdagen till finans- och skatteutskotten delegera viss rätt att under riksdagens ferier besluta om skattesatsen m. m. beträffande indirekta skatter. Frågan huruvida denna möjlighet skall utnyttjas övervägs inom finansdepartementet, liksom frågorna om delegation av rätt att besluta om tullar och avgifter. Också i andra fall, t. ex. i fråga om delegation av rätt att besluta om avgifter, kommer förslag till följdlagstiftning att utarbetas inom andra departement än justitiedepartementet. Såvitt gäller finansdepartementet kan jag som ytterligare exempel nämna förslag till bestämmelser om grunder för förvaltningen av statens egendom och förfogandet över den.

Vissa till följd av grundlagsreformen nödvändiga följdändringar i den tjänstemannarättsliga lagstiftningen (se prop. 1973:90 s. 391 och 441, jfr s. 267 och 424) är för sin lösning beroende av ställningstagande till ämbetsansvarskommitténs förslag (SOU 1969:20 och 1972:1) till nytt sanktionssystem för offentliga funktionärer. Kommitténs förslag är ännu föremål för övervägande inom justitiedepartementet. Den ifrågavarande följdlagstiftningen får därför t. v. anstå. Bl. a. på grund härav har jag avstått från att nu lägga fram förslag till ändringar i statstjänstemannalagen (1965:274). Härigenom erhålls också rådrum att i samverkan med övriga departement närmare överväga vilka bestämmelser som behövs i denna lag och i lagen (1965:275) om tjänstemän hos kommuner m. fl. om utlännings tillträde till svensk offentlig tjänst.

Regleringen i den nya RF och den nya RO påkallar en översyn av författningar som gäller skilda riksdagsorgan. Det ankommer på riksdagen att låta utarbeta behövliga följdändringar.

Hittills har jag uppehållit mig vid sådana följdändringar som bör genomföras särskilt för sig inför den nya RF:s och RO:s genomförande. I åtskilliga fall får emellertid den behövliga anpassningen av gällande författningar anstå till dess författningen av annan orsak skall ändras eller till annan lämplig tidpunkt. Det kan sålunda uppenbarligen inte komma i fråga att före den 1 januari 1975 anpassa terminologin i samtliga gällande lagar och andra författningar till den nya RF, t. ex. beträffande utbytet av uttrycken "Konungen" och "Kungl. Maj:t" mot benämningen "regeringen". Inte heller är det genomförbart att före denna dag arbeta över hela författningsbeståndet så att det kommer att passa in i de kategorier för normgivning som anges i den nya RF. Dessa problem är beaktade i övergångsbestämmelserna till den nya RF och den nya RO. Enligt punkt 7 i övergångsbestämmelserna till RF skall bestämmelser i äldre lag eller annan författning om "Konungen" eller "Kungl. Maj:t" i allmänhet gälla "regeringen" sedan bestämmelserna i den nya RF har börjat tillämpas. I punkt 6 i samma övergångsbestämmelser föreskrivs att äldre författning eller föreskrift äger fortsatt giltighet utan hinder av att den inte har kommit till i den ordning som skulle ha iakttagits vid

tillämpning av den nya RF och att bemyndigande som har beslutats av konungen och riksdagen gemensamt eller av riksdagen ensam får utnyttjas t. v. även sedan den nya RF har börjat tillämpas. Jag kan vidare hänvisa till punkt 7 andra stycket och punkt 8 i övergångsbestämmelserna till RF samt till punkt 7 i övergångsbestämmelserna till RO. Jag vill tillägga att det givetvis är önskvärt att äldre författningar så snart som möjligt inordnas i den nya RF:s terminologi och systematik. Arbetet härpå får emellertid, som jag nyss nämnde, bedrivas successivt.

Slutligen vill jag upplysningsvis nämna att följdarbetet till grundlagsreformen givetvis också omfattar nya regeringsförfattningar och ändringar i äldre, av Kungl. Maj:t beslutade författningar. I flertalet fall torde dessa författningsbeslut komma att grundas på följdlagstiftning till den nya RF och den nya RO. I planerna ingår också att utarbeta nya föreskrifter för arbetet inom regeringskansliet, såsom i fråga om utformning av och underskrifter på protokoll och expeditioner.

3 Vissa gemensamma frågor

3.1 Utbyte av ordet "Konungen" mot ordet "regeringen"

Enligt den nya RF tillkommer regeringsmakten regeringen, dvs. statsråden som kollektiv, och inte längre konungen i statsrådet. Som jag nämnde i det föregående är det till följd av punkt 7 i övergångsbestämmelserna till den nya RF inte nödvändigt att omedelbart förändra terminologin i gällande lagar och andra författningar. I den mån andra ändringar skall företas i en lag bör emellertid efter hand den äldre beteckningen för regeringsorganet bytas ut mot den nya. Denna ändring har i samtliga förekommande fall genomförts i de nu framlagda lagförslagen.

3.2 Bestämmelser om ikraftträdande

Grundlagberedningen har genomgående som huvudregel föreslagit att följdlagstiftningen skall träda i kraft vid ingången av året efter det under vilket den nya RF har antagits slutligt, dvs. samtidigt som den nya RF och RO i allmänhet börjar tillämpas. Jag föreslår i överensstämmelse härmed att den följdlagstiftning som nu har utarbetats skall träda i kraft den 1 januari 1975. I fråga om vissa nya bestämmelser föreslås emellertid att de skall träda i kraft omedelbart.

Jag vill i sammanhanget framhålla att det torde vara nödvändigt att tämligen omgående efter det andra grundlagsbeslutet besluta om ändringar i vallagen (1972:620). Vissa av de nya bestämmelserna i denna aktualiseras nämligen redan vid ett nyval som äger rum efter det att det slutliga beslutet i grundlagsfrågan har fattats, även om nyvalet hålls före det följande årsskiftet.

4 Motivering till framlagda lagförslag

4.1 Förslag till lag om ändring i vallagen (1972:620)

Den nya RF och den nya RO gör åtskilliga ändringar i vallagen nödvändiga. De viktigaste gäller överföringen av mandattfördelningsreglerna för riksdagsval från grundlag till vallag, sänkningen av rösträttsåldern och flyttningen av valbesvärspövnningen från regeringsrätten till riksdagens valpövningsnämnd. I samband med grundlagsreformen förut-sattes också att bestämmelser som i materiellt hänseende reglerar valbesvärspövnningen skulle införas i vallagen. Grundlagberedningen har utarbetat utkast till nya vallagsbestämmelser. Därvid har beredningen utgått från det förslag till ny vallag som framlades i en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria (Ds Ju 1971:24) och som sedermera kom att läggas till grund för den av riksdagen 1972 antagna vallagen (prop. 1972:105, KU 1972:49, rskr 1972:269, SFS 1972:620). De med författningsreformen sammanhängande följdändringar i vallagen som föreslås i det följande bygger i allmänhet på beredningens förslag.

I detta sammanhang har jag emellertid funnit det lämpligt att föreslå även vissa ändringar i vallagen som inte har samband med grundlagsreformen. Bland dessa förslag kan nämnas ett som syftar till att stärka skyddet mot registrering av partibeteckning som av väljarna kan förväxlas med beteckning för ett tidigare registrerat parti.

De skilda ändringsförslagen kommenteras lämpligen i anslutning till de paragrafer i vallagen som berörs av ändringarna. Jag vill emellertid här ta upp ett par frågor som har aktualiserats i ärendet men som enligt min mening inte bör föranleda lagändringar nu.

Riksskatteverket (RSV) har i sitt remissyttrande fört fram tanken att allmän röstlängd obligatoriskt skall upprättas endast år då ordinarie riksdagsval äger rum. Mellanliggande år skulle allmän röstlängd inte upprättas annat än när extra val till riksdagen skall hållas eller när röstlängd annars skall användas. Särskild röstlängd, som upptar svenska medborgare som är bosatta utomlands men som har och vill utöva rösträtt vid riksdagsval, skulle emellertid som hittills framställas årligen. Reformen skulle enligt RSV medföra en besparing på 400 000 kr. per treårsperiod med endast ordinarie val. Den skulle också leda till att kvalifikationsdagen för röstlängd som används vid extra val kunde förläggas närmare valdagen än enligt gällande regler.

Enligt min mening kan det ifrågasättas om man bör tynga myndigheterna med ytterligare uppgifter som led i förberedelserna inför ett extra val till riksdagen. I sammanhanget är att beakta att riksdagen i samband med behandlingen av förslaget till vallag avvisade tanken på att tiden för utsändande av röstkort, vilka upprättas med ledning av den vid valet gällande röstlängden, skulle förkortas vid extra val; enligt 7 kap. 2 § vallagen skall röstkort både vid ordinarie och extra val sålunda sändas till de röstberättigade senast 30 dagar före valdagen (KU 1972:49 s. 28). RSV:s förslag skulle vidare leda till svårigheter att samordna allmän och särskild röstlängd. Under alla förhållanden måste, som RSV också

framhåller, ett ställningstagande till förslaget föregås av en särskild utredning av förslagets konsekvenser. Frågan om en utvidgning av utlandssvenskarnas rösträtt övervägs f. n. inom 1965 års valtekniska utredning (se Ju 1973:12). Därvid aktualiseras också spörsmålet om vilka regler som skall gälla angående särskild röstlängd. Enligt min mening bör en närmare prövning av frågan om vid vilka tillfällen röstlängd skall framställas anstå till dess valtekniska utredningens förslag om utlandssvenskarnas rösträtt föreligger. Jag är alltså inte nu beredd att föreslå några ändringar i förhållande till vad som f. n. gäller.

Grundlagberedningen har föreslagit att de frister, som gäller för valförberedelser, i flera fall skall förkortas när fråga är om extra val till riksdagen. Förslaget är föranlett av beredningens ståndpunkt att endast två månader — mot f. n. ca 2 1/2 månader — skulle förflyta från förordnande om extra val fram till valdagen. Beredningen har som utgångspunkt för sitt förslag angående valförberedelserna tagit de frister som angavs i promemorian (Ds Ju 1971:24) med förslag till ny vallag.

Riksdagens beslut om ny vallag innebar att flera av fristerna för valförberedelser förlängdes i förhållande till vad som föreslogs i vallagspromemorian (KU 1972:49 s. 28). Enligt vallagen gäller inte kortare frister vid nyval än vid ordinarie val. Å andra sidan innebär den nya RF (3 kap. 4 § och 6 kap. 3 §) att tiden för anordnande av extra val förlängs från de av beredningen föreslagna två månaderna till tre månader. Också om man jämför med gällande rätt, leder tremånadersfristen till en förlängning av den tid som kan stå till förfogande för förberedelser inför ett extra val, nämligen med närmare 14 dagar. Under sådana omständigheter saknas skäl att med anledning av den nya RF föreslå förkortningar, avseende extra val, av de i vallagen angivna fristerna för valförberedelser.

Inom RSV pågår utredning i syfte att med utgångspunkt i de erfarenheter som har vunnits vid 1973 års val åstadkomma förenklingar och förbättringar i valförfarandet. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 december 1973 har RSV framhållit att de synpunkter som hittills framkommit ger anledning att överväga vissa ändringar i vallagen. Pressens samarbetsnämnd har vidare i skrivelse den 15 januari 1974 berört vissa frågor, såsom vallokalernas öppethållande m. m., som enligt nämndens mening aktualiserats av 1973 års val. Kristen Demokratisk Samling har i skrivelse som kom in till justitiedepartementet den 25 januari 1974 anlagt synpunkter och framfört förslag i fråga om central distribution av valsedlar och tillhandahållandet av valsedlar i lokaler, bl. a. postanstalter, där röstning äger rum. Enligt min mening bör den utredning som pågår inom RSV slutföras innan de frågor som aktualiserats i de nämnda skrivelserna tas upp till övervägande. Härigenom ges möjligheter till en samlad bedömning av behovet av ändringar som en följd av erfarenheterna från 1973 års val. I fråga om rösträkningen i vallokal förordar jag emellertid på förslag av RSV att en ändring genomförs redan nu (jfr under 13 kap. 6 § i det följande).

1 kap. 2 §

I andra stycket i denna paragraf föreskrivs nu att centrala valmyndigheten meddelar de närmare föreskrifter som behövs för tillämpningen av vallagen. Det är emellertid knappast förenligt med bestämmelserna i 8 kap. 13 § i den nya RF att riksdagen med förbigående av regeringen överlåter åt en förvaltningsmyndighet att meddela verkställighetsföreskrifter till lag. Centrala valmyndighetens kompetens i detta hänseende får i stället grundas på ett bemyndigande från regeringen. Regeringen kan direkt med stöd av nämnda lagrum i RF besluta om sådant bemyndigande. Av dessa skäl bör paragrafens andra stycke utgå.

1 kap. 3 §

F. n. gäller att Kungl. Maj:t bestämmer vilken dag som skall vara valdag vid val till riksdagen som inte är ordinarie. Regeln avser både nyval och omval. Nyval beslutas enligt 1809 års RF av Kungl. Maj:t på begäran av statsministern. Enligt den nya RF skall, med en ny term, extra val till riksdagen hållas, förutom efter regeringens beslut, när förslag från talmannen till ny statsminister fyra gånger i rad har förkastats av riksdagen, och i så fall utan att särskilt förordnande om valet behöver meddelas (6 kap. 3 §). Som beredningen har föreslagit bör i det senare fallet talmannen bestämma vilken söndag valet skall äga rum. Talmannen bör därvid samråda med centrala valmyndigheten. Liksom nu bör det vara regeringens sak att bestämma tidpunkten både för extra val, som regeringen själv har förordnat om, och för omval till riksdagen. Andra stycket i paragrafen föreslås bli avfattet i enlighet härmed. Bestämmelsen om tidpunkten för val av landstingsmän eller kommunfullmäktige som inte omfattar hela riket bör därvid brytas ut ur andra stycket och bilda ett nytt tredje stycke.

Beredningen har föreslagit att i vallagen skulle föras in en bestämmelse enligt vilken det åligger talmannen att, om extra val skall hållas enligt 6 kap. 3 § RF, ofördröjligen underrätta regeringen och centrala valmyndigheten därom. För min del kan jag emellertid inte finna att en sådan bestämmelse behövs.

2 kap. 3 §

Centrala valmyndigheten fastställer antalet fasta valkretsmandat i varje valkrets på grundval av en beräkning av förhållandet mellan antalet röstberättigade i valkretsen och antalet röstberättigade i hela riket. Den nya RF innebär att rösträttsåldern sänks till 18 år och att rösträtten inträder den dag denna ålder uppnås. Till följd härav bör vid den beräkning som ligger till grund för fördelningen av de fasta valkretsmandaten mellan valkretsarna såsom röstberättigad anses medborgare som har fyllt eller senare under kalenderåret fyller 18 år och som inte är omyndigförklarad. Förevarande paragraf föreslås bli ändrad i enlighet härmed.

2 kap. 4 §, 3 kap. 6 §, 5 kap. 11 § och 6 kap. 10 §

F. n. förs talan mot beslut, varigenom utgången av val har fastställts, hos regeringsrätten. Enligt 3 kap. 11 § i den nya RF skall val till riksdagen i stället överklagas hos riksdagens valprövningsnämnd. Vid tillkomsten av bestämmelsen förutsattes (prop. 1973:90 s. 256) att valprövningsnämnden skall handlägga även besvär över val av landstingsmän och kommunfullmäktige. Ändrade bestämmelser om vilken myndighet som skall pröva besvär över val och förrättning som grundas på valet föreslås i 15 kap. 4 §. Till dessa bestämmelser återkommer jag i det följande.

Enligt vallagen skall emellertid i flera fall talan mot beslut, som gäller annat än att fastställa utgången av val eller av förrättning för utseende av efterträdare till ledamot eller av ersättare (suppleant), föras hos regeringsrätten. Sålunda skall besvär föras hos regeringsrätten enligt 2 kap. 4 § över beslut av centrala valmyndigheten om fördelningen av de fasta valkretsmandaten mellan riksdagsvalkretsarna, enligt 5 kap. 11 § över beslut av samma myndighet i ärende om registrering av partibeteckning eller anmälan av kandidater och enligt 6 kap. 10 § över beslut av myndigheten i ärende om tillhandahållande av valsedlar m. m. Regeringsrätten utgör också slutinstans i ärende om indelning i valdistrikt. I sådant ärende är emellertid enligt 3 kap. 6 § kammarrätten andra instans efter länsstyrelsen.

En huvudtanke bakom förslaget att inrätta en valprövningsnämnd är att nämnden skall få en sammansättning som gör den speciellt lämpad att pröva frågor om valbesvär. Enligt min mening bör nämndens särskilda sammansättning vara en tillgång också vid prövning av andra ärenden som gäller tillämpning av vallagen. Över huvud taget förefaller det naturligast och mest konsekvent att valprövningsnämnden får överta besvärspövningen enligt vallagen i samtliga de fall där denna f. n. ligger hos förvaltningsdomstol. Också intresset av enhetlighet i bedömningarna talar för en sådan reform. Jag föreslår därför att besvärstalan enligt de nyss angivna lagrummen i vallagen skall föras hos valprövningsnämnden. Förslaget innebär att kammarrätten inte längre kommer att utgöra mellaninstans i ärende om indelning i valdistrikt.

4 kap. 2 § och 8 § första stycket

Som jag nämnde nyss förvärvar enligt den nya RF en person rösträtt den dag då han fyller 18 år. I röstlängden skall upptas de som redan har rösträtt eller som får rösträtt någon gång under röstlängdens giltighetstid. Som närmare framgår under 4 kap. 7 § föreslår jag bestämmelser som innebär att röstlängden skall gälla fr. o. m. den 1 september ett år t. o. m. den 31 augusti följande år. Med hänsyn härtill bör i 4 kap. 2 § första stycket, såvitt gäller ålderskravet, föreskrivas att var och en som den 1 juni har fyllt eller före den 1 september under kalenderåret i fråga fyller 17 år skall tas upp i allmän röstlängd. I fråga om den som den 1

september det år då röstlängden upprättas inte har fyllt 18 år måste i röstlängden särskilt markeras vilken dag han uppnår 18 års ålder och alltså blir röstberättigad. Tredje stycket i paragrafen föreslås bli ändrat i enlighet härmed. En följdändring bör göras i 8 § första stycket.

4 kap. 7 och 19 §§

Enligt dessa paragrafer i deras nuvarande lydelse länder röstlängd till efterrättelse så snart den har underskrivits av länsstyrelsen eller försetts med bevis av lokala skattemyndigheten om att anmärkning inte har framställts. Röstlängd kommer som följd härav i allmänhet att gälla senast fr. o. m. den 23 juli. I 7 kap. 2 § föreskrivs att röstkort skall sändas till de röstberättigade senast 30 dagar före valdagen. Av 7 kap. 1 § framgår att röstkortet skall grundas på gällande röstlängd, varmed förstås den röstlängd som länder till efterrättelse vid valet. RSV har i sitt remissyttrande fäst uppmärksamheten på att de nu återgivna reglerna inte går att förena för det fall att extra val äger rum kort efter det att röstlängderna har fastställts. Fastän saken har ringa praktisk betydelse, anser jag att en korrigering av bestämmelserna bör vidtas. Jag föreslår att ny röstlängd skall lända till efterrättelse först i fråga om val som äger rum efter utgången av augusti. Därmed blir det alltid möjligt att i tid sända ut röstkort som bygger på fastställd, vid valet gällande röstlängd. Också från andra synpunkter är det till fördel att röstlängdernas giltighetstid är fixerad i vallagen till viss tid (jfr bl. a. 4 kap. 2 §). Av nu anförda skäl bör 4 kap. 7 och 19 §§ få ändrad lydelse.

4 kap. 11 och 12 §§

Enligt 3 kap. 2 § i den nya RF skall i lag finnas bestämmelser om rösträtt för svensk medborgare som inte är bosatt i riket; den som inte har fyllt 18 år och den som är omyndigförklarad har dock aldrig rösträtt. Villkoren för att utlandssvensk skall ha rösträtt bör anges i vallagen.

Enligt 4 kap. 12 § vallagen i dess gällande lydelse är det en förutsättning för att den som inte är kyrkobokförd i Sverige skall upptas i särskild röstlängd och därmed få rösträtt vid val till riksdagen att han har varit kyrkobokförd här i riket någon gång under de fem kalenderår som närmast har föregått det år då röstlängden upprättas. Frågan om en utvidgning av utlandssvenskarnas rösträtt övervägs f. n., som jag har nämnt förut, av 1965 års valtekniska utredning. Det finns därför inte någon anledning att nu föreslå någon ändring i sak av bestämmelserna angående utlandssvenskarnas rösträtt. Kravet på kyrkobokföring i Sverige någon gång under de senaste fem kalenderåren bör emellertid i lagtexten direkt anges som ett rösträttsvillkor. Lagtextförslaget innebär att villkoren för att utlandssvensk skall ha rösträtt vid riksdagsval upptas i 11 §. Nuvarande bestämmelser i 11 och 12 §§ om särskild röstlängd sammanförs till 12 §, varvid texten kan förkortas genom hänvisning till

11 §. Därjämte görs i sak samma ändringar i 12 § som i det föregående har föreslagits i 4 kap. 2 § beträffande allmän röstlängd.

I anslutning till förevarande paragrafer vill jag erinra om att 3 kap. 2 § nya RF innebär att frågan huruvida rösträtt föreligger vid valtillfälle alltid avgörs på grundval av den före valet upprättade röstlängden.

5 kap. 2 §

Den i paragrafen angivna fristen för ansökan om registrering av partibeteckning inför val, som inte är ordinarie, bör räknas från tidpunkten för beslut om valdagen, inte som nu från tidpunkten för förordnande om valet, eftersom extra val enligt 6 kap. 3 § i den nya RF kommer till stånd utan särskilt förordnande.

5 kap. 3 och 4 §§

En viktig förutsättning för att ett val skall bli en riktig mätare av opinionsläget i valmanskåren är att de konkurrerande partierna inte i valet går fram med partibeteckningar som kan förväxlas med varandra. Använder två eller flera partier snarlika beteckningar, kan vissa väljare ta miste och lägga sin röst för annat parti än det åsyftade. Härtill kommer att användningen av närbesläktade partibeteckningar gör det svårt att avgöra vilket parti en väljare har avsett att stödja, om han på valsedeln inte har angett den officiella partibeteckningen. Följden kan bli att valsedeln anses ha en egen, särskild partibeteckning, något som i praktiken har samma effekt som om valsedeln ogiltigförklarades (se prop. 1969:148 s. 69 och 1972:105 s. 134 och 135).

Enligt nuvarande regler i vallagen står det väljaren fritt att på valsedeln använda partibeteckning som inte har registrerats. Reglerna skyddar direkt endast mot att partibeteckning som har registrerats missbrukas på det sättet att bara kandidater, som inte företräder partiet i fråga, förs upp på valsedlar under partiets beteckning. I förarbetena till vallagen (prop. 1972:105 s. 111) ställde jag mig avvisande till en ordning med obligatorisk registrering av partibeteckning. Jag är alltså av samma uppfattning. Därvid har jag fäst avgörande vikt vid att ett gott värn mot att med varandra förväxlingsbara partibeteckningar används i val rent faktiskt kan åstadkommas inom ramen för gällande ordning för parti-registrering. I de allra flesta fall kan man nämligen räkna med att ett parti inte vill uppträda i val med viss partibeteckning utan att ha fått det skydd för denna beteckning som registrering enligt vallagen medför.

F. n. gäller enligt 5 kap. 3 § vallagen att partibeteckning får registreras endast om beteckningen tydligt skiljer sig från beteckning som redan har registrerats eller vars registrering är föremål för prövning. De ändamåls-synpunkter som enligt vad jag förut har nämnt motiverar en sådan föreskrift talar för en restriktiv bedömning av ansökningar om nyregistrering. Enligt min mening bör ordalagen i bestämmelsen jämkas så att de ger klarare uttryck för det bakomliggande syftet. Jag föreslår att

bestämmelsen ges den avfattningen att partibeteckning får registreras endast om beteckningen kan antagas ej leda till förväxling med redan registrerad beteckning eller med beteckning för vilken registrering tidigare har sökts. Formuleringen torde bättre än den nuvarande utmärka vad som skall vara utgångspunkten för bedömningen, nämligen risken för att väljarna kan komma att förväxla beteckningarna i valet. Vid prövningen bör hänsyn kunna tas till sådan förkortningsform av den officiella beteckningen för ett redan registrerat parti som är gängse i den politiska debatten och i dagligt tal. Å andra sidan är det tydligt att varje utomordentligt avlägsen risk för förväxling inte bör leda till avslag på ansökan om registrering av nytt partinamn.

I sammanhanget föreslår jag också i förtydligande syfte och utan att någon ändring i sak åsyftas vissa jämkningar i lagtexten i 5 kap. 3 § punkt 3 och 4 §.

13 kap. 6 §

Enligt punkt 4 i denna paragraf i dess nuvarande lydelse skall valförrättarna vid den preliminära sammanräkningen i vallokaler till en början ordna giltiga valsedlar i grupper efter partibeteckning. Därefter skall valsedlarna ordnas i undergrupper efter olika listtyper inom varje parti. Härvid skall bl. a. valsedlar med samma listtypbeteckning bilda en grupp och sådana valsedlar med ändringar och tillägg sammanföras till en grupp. Antalet valsedlar inom varje grupp skall räknas och antalet skall, liksom sammanlagda antalet valsedlar för varje parti, antecknas i protokollet. Enligt den ordning som tillämpades vid 1973 års val antecknades i en bilaga till protokollet, en s. k. listtypförteckning, antalet oförändrade och förändrade valsedlar av varje listtyp.

Den fördelning på listtyper som ankommer på valförrättarna enligt de nämnda bestämmelserna är avsedd att underlätta länsstyrelsens slutliga sammanräkning och att leda till ökad säkerhet vid den slutliga sammanräkningen.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 december 1973 har RSV, som förut har nämnts, funnit erfarenheterna från 1973 års val böra föranleda att vissa ändringar i vallagen övervägs. RSV har därvid bl. a. framfört att det av valförrättarna i de flesta fall har upplevts som betungande att sortera valsedlar med samma partibeteckning på listtyper och att fylla i listtypförteckningen. Dessa åtgärder bedöms ha bidragit till att den preliminära sammanräkningen av de kommunala valen försenades år 1973 i jämförelse med år 1970. RSV har framhållit att praktiskt taget alla valnämnder har varit starkt kritiska mot den införda ordningen och att flertalet länsstyrelser anser att värdet av sorteringen i vallokaler på listtyper och dokumentationen i listtypförteckningar har varit begränsat.

RSV avser att närmare utreda möjligheterna till förenklingar och förbättringar av rutinerna för sammanräkningarna hos valförrättare och länsstyrelser. Frågan om listtypsorteringen bör enligt RSV ingå i utredningen. RSV finner det exempelvis böra övervägas om valförrättarna

skulle kunna sortera valsedlarna efter listtyper utan att behöva räkna antalet valsedlar som tillhör varje listtyp.

RSV har emellertid funnit de kritiska synpunkter som förts fram redan nu böra leda till slutsatsen att det i vallagen endast bör föreskrivas att valsedlarna av valförrättarna skall ordnas i grupper efter partibeteckning och att antalet valsedlar för varje parti skall anges i protokollet. Det bör därefter ankomma på RSV som central valmyndighet att meddela föreskrifter om de ytterligare åtgärder som valförrättarna eventuellt bör utföra.

Jag har tidigare gett uttryck för uppfattningen att frågan om ändringar i vallagen som en följd av de erfarenheter som har vunnits vid 1973 års val bör tas upp till övervägande först när den utredning som pågår inom RSV har genomförts. Jag finner det emellertid angeläget att det redan nu öppnas möjlighet att undanröja de svårigheter vid den preliminära sammanräkningen i vallokalerna som de nuvarande bestämmelserna om sortering av valsedlarna på olika grupper och undergrupper och i synnerhet sorteringen på olika listtyper uppenbarligen har fört med sig. Detta bör kunna ske på det sätt som RSV har förordat. Jag föreslår sålunda att i punkt 4 i förevarande paragraf endast föreskrivs att valsedlarna vid den preliminära sammanräkningen i vallokalerna skall ordnas i grupper efter partibeteckning och att antalet valsedlar för varje parti skall antecknas i protokollet. Om ytterligare åtgärder från valförrättarnas sida behövs, kan RSV i egenskap av central valmyndighet utfärda de erforderliga föreskrifterna.

14 kap. 9, 10 och 19 §§

Regler om fördelning av mandaten vid riksdagsval mellan partier och valkretsar finns f. n. i 15–19 §§ i 1866 års RO. Den nya RF innebär emellertid att endast de viktigaste av dessa bestämmelser får sin plats i grundlag (3 kap. 6–9 §§). Det är förutsatt (prop. 1973:90 s. 251) att återstående bestämmelser skall föras in i vallagen. Jag föreslår nu att dessa bestämmelser, vilka f. n. återfinns i 17 § 1 mom., 2 mom. första stycket och 3 mom. samt 18 och 19 §§ i 1866 års RO, utan ändring i sak placeras i 14 kap. 9 § och där utgör andra – sjätte styckena. Denna paragraf bör uppta endast föreskrifter om fördelningen av mandaten mellan partier och valkretsar. De nuvarande föreskrifterna i första stycket andra punkten och andra stycket, vilka gäller fastställandet av vilka personer som skall gå in på mandaten, bör flyttas till 10 § och där bilda ett första och ett andra stycke. Detta föranleder en ändring av en lagrumshänvisning i 19 §.

14 kap. 11 §

Ändringen innebär att en hänvisning till en bestämmelse i 1866 års RO ersätts med en hänvisning till 14 kap. 9 § femte stycket vallagen.

14 kap. 13 och 14 §§

Enligt 29 § i 1866 års RO, i den lydelse denna paragraf har efter ändringar med anledning av prop. 1972:66, skall talmannen göra anmälan till centrala valmyndigheten när riksdagsledamot eller ersättare avgår under tid då riksdagssession pågår. Den nya RF och den nya RO innehåller däremot inte några regler om anmälan från riksdagens sida till valmyndigheten angående uppkommen ledighet. Bestämmelser härom bör därför föras in i vallagen. Skyldigheten för talmannen att till centrala valmyndigheten anmäla ledamots och ersättares avgång bör gälla även avgång under tid då riksmöte inte pågår. Å andra sidan behöver talmannen göra anmälan om ersättares avgång först om till följd därav nya ersättare skall utses. Förslaget föranleder ändringar i 13 § första stycket och 14 §.

I detta sammanhang föreslår jag en enbart formell korrigering av lydelsen av 13 § andra stycket.

14 kap. 14 a §

Bestämmelser saknas i vallagen om kungörande av förrättning som avses i 14 kap. 13 eller 14 §, dvs. förrättning för utseende av efterträdare till riksdagsledamot eller av nya ersättare, och om förrättningens avslutande. Sådana bestämmelser föreslås bli upptagna i en ny paragraf, 14 a §. Bestämmelserna innebär att centrala valmyndigheten skall utfärda kungörelse i Post- och Inrikes tidningar om utgången av förrättningen, varmed förrättningen är avslutad.

15 kap. 1-3 §§

I 32 § 1 mom. i 1866 års RO föreskrivs att, innan riksdagen sammanträder, riksdagsledamöternas fullmakter skall granskas inför justitieministern eller den som konungen i dennes ställe förordnar, i närvaro av tre fullmäktige i riksbanken och tre fullmäktige i riksgäldskontoret. I förarbetena till den nya RF har förutsatts att bevis skall utfärdas för riksdagsledamot och ersättare, att uppgiften att granska bevisen skall åvila valprövningsnämnden och att bestämmelser härom skall finnas i vallagen (prop. 1973:90 s. 265, 268 och 514). Av 1 kap. 5 § i den nya RO framgår uttryckligen att valprövningsnämnden granskar bevis om val av ledamöter och ersättare.

Bestämmelser om valprövningsnämndens bevisgranskning föreslås få sin plats i 15 kap. 3 §, varvid de bestämmelser som nu upptas i 3 och 4 §§ bör bilda 4 resp. 5 §. I enlighet med vad som uttalades i motiven till den nya RF bör bevisgranskningen, liksom nu fullmaktsgranskningen, ha en rent formell inriktning. Det bör sålunda föreskrivas att nämnden har att pröva om beviset har blivit utfärdat i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen. I nära anslutning till vad som gäller nu om fullmaktsgranskningen bör dessutom föreskrivas att bevisgranskningen skall vara avslutad

senast dagen innan den riksdag till vilken valet har skett samlas till riksmöte eller, i fråga om bevis som inkommer till nämnden medan riksmöte pågår, så snart det kan ske. Slutligen bör paragrafen innehålla att berättelse om granskningen ofördröjligen skall överlämnas till riksdagens talman.

I 15 kap. 1 § andra stycket bör föreskrivas, inte bara som nu att bevis skall tillställas riksdagens talman, utan också att bevis skall översändas till valprövningsnämnden och till den som har blivit utsedd. Motsvarande regler angående fullmakt finns f. n. i 20 § i 1866 års RO men har inte förts över till den nya RF eller RO. För enhetlighetens skull bör en följdändring göras i 15 kap. 2 § andra stycket angående bevis för den som har blivit utsedd till ledamot av landsting eller kommunfullmäktige eller till suppleant.

15 kap. 4 §

Paragrafen, som f. n. är betecknad 3 §, innehåller formella bestämmelser om valbesvärsinstitutet.

Enligt 3 kap. 11 § i den nya RF skall val till riksdagen överklagas hos riksdagens valprövningsnämnd i stället för hos regeringsrätten. Som jag nämnde förut har under förarbetena till den nya författningen förutsatts (prop. 1973:90 s. 256) att valprövningsnämnden skall handlägga även besvär över val av landstingsmän och kommunfullmäktige. Bestämmelserna i denna paragraf föreslås bli ändrade i enlighet härmed.

F. n. är underförstått att besvärsmålsbestämmelserna i 15 kap. vallagen gäller också beträffande förrättningar som avses i 14 kap. 13, 14, 22 eller 23 §, dvs. förrättningar för utseende av ny ledamot till riksdagen eller kommunal församling eller för utseende av ytterligare ersättare eller suppleant för ledamot. Liksom beredningen föreslår jag att sådana förrättningar nämns uttryckligen i lagtexten såsom beslut vilka kan bli föremål för överklagande. Ändringen sammanhänger med utformningen av de i 7 § föreslagna, nya reglerna om riktlinjer för valprövningen.

Enligt paragrafen skall besvär anföras inom viss tid efter det att valet eller förrättningen avslutades. Besvär som inte har anförts i rätt tid skall inte tas upp till prövning (12 § tredje stycket första punkten förvaltningslagen. 1971:290). Besvärslagan skall ges in till beslutmyndigheten, och det blir i första hand tidpunkten härför som avgör om inlagen är för sent inkomna eller inte. Att besvärshandlingen skall sändas till beslutsmyndigheten och inte till den myndighet som skall pröva besvären innebär emellertid en avvikelse från den i 12 § första stycket förvaltningslagen fastslagna huvudregeln på förvaltningsområdet. Även bortsett härifrån kan det förefalla mindre naturligt att besvärshandlingen inte skall ges in till besvärsmyndigheten. Risk föreligger därför att klagande av misstag sänder sina besvärslagor direkt till valprövningsnämnden. Att av denna anledning frågå den fullföljdsordning som nu gäller för valbesvär finner jag emellertid inte motiverat. I stället anser jag att en uttrycklig bestämmelse bör tas in i förevarande paragraf om att besvär skall anses ha

kommit in i rätt tid också i det fall att de har kommit valprövningsnämnden till handa före besvärstidens utgång. Bestämmelsen har avfattats så att det framgår att valprövningsnämnden har att vidarebefordra besvärslagan till beslutsmyndigheten. Det ankommer nämligen på denna att kungöra besvären. Besvären bör kungöras på en gång snarast möjligt efter besvärstidens utgång. Jag vill tillägga att det är valprövningsnämndens sak att, ex officio, pröva om besvär har anförts i föreskriven ordning. Utan särskild föreskrift torde emellertid stå klart att beslutsmyndigheten kan underlåta att kungöra besvär som uppenbarligen är för sent inkomna.

Beredningen har föreslagit att besvärstiden i fråga om riksdagsval skall sänkas från tio till fem dagar. Förslaget har sin grund i en strävan att med tanke på det snabba valgenomslaget förkorta valprövningsproceduren. Det har emellertid kritiserats under remissbehandlingen bl. a. av RSV som har framhållit att de besvärberättigade, om förslaget genomförs, i realiteten får ingen eller mycket kort tid för att anföra besvär. Också för egen del motsätter jag mig en nedskärning av besvärstiden för riksdagsval. Förkortningen skulle i viss mån kunna göra besvärsrätten illusorisk. Som konstitutionsutskottet framhöll vid tillkomsten av vallagen (KU 1972:49 s. 29) har besvärsinstitutet utomordentlig betydelse som kontrollmöjlighet i fråga om valförfarandet och därmed för förtroendet till huvudprincipen i vår representativa demokrati. Intresset av att riksdagens sammansättning snarast blir definitiv bör därför vika i detta sammanhang.

Besvärreglerna bör emellertid, i enlighet med vad beredningen har förordat, justeras på en annan punkt. Beslutsmyndigheten bör sålunda åläggas att sända besvärshandlingarna till besvärsinstansen så snart besvärstiden har gått ut och inte först sedan också förklaringstiden har lupit till ända. Självfallet skall avskrift av besvärshandlingarna finnas tillgänglig hos beslutsmyndigheten. Någon uttrycklig föreskrift härom torde inte behövas.

Av föreskrifterna i 3 kap. 11 § andra stycket i den nya RF om valprövningsnämndens valperiod följer att besvär över utgången av ett riksdagsval alltid kommer att prövas av den valprövningsnämnd som har utsetts av den gamla riksdagen. Det kan emellertid hända att besvär över val av landstingsmän eller kommunfullmäktige som har förrättats samma dag som riksdagsvalet ännu inte har avgjorts när riksdagsvalet har vunnit laga kraft och ny valprövningsnämnd har utsetts. Besvären bör helt naturligt likväl prövas av den äldre valprövningsnämnden. En bestämmelse härom upptas i enlighet med beredningens förslag i ett nytt sista stycke i paragrafen.

15 kap. 5 §

Förslaget innebär att nuvarande 4 § får beteckningen 5 §.

15 kap. 6 §

Beredningen har inte lagt fram något förslag till regler om förfarandet hos valprövningsnämnden. Beredningen förklarar att det torde vara lämpligt att man i fråga om handläggningen av valbesvärsmål utgår från de regler som gäller för förfarandet vid bl. a. de allmänna förvaltningsdomstolarna och som återfinns i förvaltningsprocesslagen (1971:291). Dessa regler bör emellertid enligt beredningen inte göras tillämpliga i fråga om förfarandet vid valprövningsnämnden, eftersom den snabbhet med vilken nämnden måste arbeta torde göra det omöjligt att tillämpa förvaltningsprocesslagens bestämmelser om bevisning.

Som har påpekats under remissbehandlingen är förvaltningslagen i princip tillämplig på handläggningen av ärende hos valprövningsnämnden. Även lagens särskilda bestämmelser i 14–20 §§ för ärenden om myndighetsutövning mot enskild får alltså anses tillämpliga. De föreslagna bestämmelserna i 4 och 8 §§ i detta kapitel i vallagen innefattar i ett par hänseenden avvikelser från regleringen i förvaltningslagen. Tillräckliga skäl att för valprövningsnämndens del göra ytterligare undantag från denna reglering, i syfte att påskynda handläggningen av valbesvärsmål, föreligger enligt min mening inte. Förvaltningslagens bestämmelser representerar en minimistandard i fråga om handläggningen av förvaltningsärenden, och denna bör inte frångås annat än i alldeles speciella undantagsfall. Lagens regler har ett så pass nyanserat innehåll, t. ex. i fråga om skyldigheten att kommunicera inkommet material, att den kan följas utan att valprövningsnämndens arbete i beaktansvärd grad behöver fördröjas.

Inom ramen för de regler som förvaltningslagen uppställer bör valprövningsnämnden ha en vidsträckt frihet vid handläggningen av valbesvärsmål. För detta talar att ett av syftena med att nämnden inrättades är att valbesvären skall kunna bli föremål för en smidigare handläggning än vad som kan ske vid en domstol. Därmed är inte sagt att behov skulle saknas av särskilda förfaranderegler för nämndens del. Jag tänker härvid på bestämmelser om utredningen i valbesvärsmålen.

Det säger sig självt att en viss bevisbörda åvilar klaganden i valbesvärsmål. Förmår han inte göra antagligt att den felaktighet vid valet, som han åberopar, har förekommit, kan han inte räkna med att hans besvär har några utsikter till framgång. Emellertid är förhållandena på rättsområdet sådana att officialprincipen i hög grad torde få prägla handläggningen av valbesvärsmål. Det föreligger nämligen ett starkt allmänt intresse av att felaktigheter och otillbörligheter i samband med val inte tillåts påverka valresultatet, men också av att frågan om valets giltighet avgörs skyndsamt. Huvudansvaret för utredningen i valbesvärsmål bör alltså vila på valprövningsnämnden. Någon särskild regel härom kan inte anses behövlig. Vad man däremot har anledning att undersöka är behovet av regler som garanterar att valprövningsnämnden får de resurser som behövs för att den skall kunna lägga en allsidig och ingående utredning till grund för sina avgöranden. Det är förutsatt att juridisk och

valteknisk expertis kommer att ingå i valprövningsnämnden. Behovet av sakkunskap kan i övrigt tillgodoses genom remissyttranden från andra myndigheter, främst centrala valmyndigheten. Någon gång kan emellertid nämnden behöva anlita också annan expertis. En särskild bestämmelse som berättigar nämnden härtill är i och för sig överflödig.

Handläggningen vid valprövningsnämnden är, liksom vid andra förvaltningsmyndigheter, i princip skriftlig. Av allmänna grundsatser följer emellertid att nämnden är oförhindrad att hålla muntlig förhandling. Vid en sådan kan parterna få tillfälle att utveckla sin argumentering. Nämnden kan också ha skäl att förordna om muntlig förhandling för att, upplysningsvis, höra vittnen eller sakkunniga. Behov av utredning som inte kan erhållas genom yttranden från valmyndigheterna kan föreligga särskilt om valfusk åberopas som grund för valbesvären (jfr 15 kap. 7 § i förslaget).

För att valprövningsnämnden skall kunna anlita sakkunniga och hålla muntliga förhandlingar med parter och andra kan det emellertid vara nödvändigt att nämnden har bemyndigande att betala ut kostnadsersättningar. Jag förutsätter att riksdagen kommer att låta utarbeta en instruktion för nämnden. Bestämmelser som medger nämnden att bestrida kostnader för utredning i valbesvärsmålen bör enligt min mening ha sin plats i denna instruktion.

I ett avseende anser jag emellertid att bestämmelser om bevisning i valbesvärsmål bör tas upp i vallagen. Vittnesförhör inför valprövningsnämnden enligt det tidigare sagda förutsätter att enskilda personer frivilligt medverkar vid utredningen. För egen del finner jag det inte acceptabelt med en ordning som innebär att utgången i ett valbesvärsmål ytterst skulle kunna vara beroende av om sådan medverkan lämnas eller inte. Valprövningsnämnden bör ha möjlighet att, om det visar sig nödvändigt, få till stånd vittnesförhör med hjälp av processuella tvångsmedel. Nämnden bör också kunna få den större säkerhet för en utsagas sanningsenlighet som erhålls genom vittnesförhör under ed. (Jfr rättsfallet RA 1952 ref. nr 45 där länsstyrelsen lät höra vittnen vid domstol till utredning av vad som hade förekommit vid röstsammanräkning.)

Valprövningsnämnden är, som redan har framgått, inte att betrakta som förvaltningsdomstol. Det bör därför inte komma i fråga att låta nämnden själv höra vittnen under ed. I stället föreslår jag den lösningen att valprövningsnämnden berättigas att förordna att vittnesförhör skall hållas med uppgiven person vid allmän underrätt. En bestämmelse härom har tagits upp i förevarande paragraf. Jag vill poängtera att det helt ligger i nämndens eget skön att avgöra om vittnesförhör inför domstol skall äga rum. Någon föreskrift om att part i ärendet har rätt att få till stånd vittnesförhör eller annan bevisning bör följaktligen inte finnas.

Hänvisning bör göras till bestämmelserna i 35 kap. 10 och 11 §§ rättegångsbalken om bevisupptagning utom huvudförhandling. Det torde stå klart att domstolen har att tillämpa bestämmelserna i 36 kap. rättegångsbalken om vittne. Endast i ett hänseende lär kompletterande

bestämmelser om handläggningen behövas. Det bör sålunda uttryckligen föreskrivas att vittnesersättning skall utgå av allmänna medel och att kostnaden härför skall stanna på statsverket.

15 kap. 7 §

Gällande rätt

Bestämmelser saknas f. n. om vilka villkor som gäller för att besvär över val skall leda till rättelse i valet och vilka rättelseåtgärder som kommer i fråga. Praxis kan sägas ha följande innebörd.

För bifall till valbesvär krävs först och främst att det visas att det vid valet har förekommit en avvikelse från gällande vallagstiftning. Felet kan i princip gälla vilken föreskrift som helst i denna och således vara hänförligt till valmyndigheten, till valets förberedande, till röstavgivningen, till rösträkningen eller till mandatfördelningen. Om åtgärd för valets förberedande kan överklagas särskilt (se t. ex. 2 kap. 4 § vallagen om fördelningen av fasta valkretsmandat mellan valkretsar och 3 kap. 6 § samma lag om beslut i ärenden om indelning i valkretsar eller valdistrikt) eller enligt uttrycklig bestämmelse inte kan överklagas (se t. ex. 78 § 1 mom. tredje stycket landstingslagen (1954:319) om landstings beslut om indelning i valkretsar) har dock sådan åtgärd inte fått åberopas som grund för valbesvär. Enligt särskilda föreskrifter (4 kap. 6 §, 8 § tredje stycket och 18 § första stycket vallagen) kan emellertid röstlängdsfel under vissa förutsättningar åberopas valbesvärvis.

För att ett konstaterat fel skall leda till rättelse krävs i allmänhet — men är också tillräckligt — att möjligheten av att felet har inverkat på valresultatet inte kan uteslutas (se t. ex. RÅ 1952 ref. nr 45).

Bifall till valbesvär leder vanligtvis efter omständigheterna till förordnande om omval eller till ny sammanräkning. I vissa fall har regeringsrätten emellertid själv beslutat om rättelse.

Regeringsrätten går vid sin prövning av valbesvär inte utöver klagandens yrkande (jfr RÅ 1954 ref. 51, se numera 29 § förvaltningsprocesslagen) eller de grunder som har åberopats för detta.

Grundlagberedningen

Beredningen föreslår att i vallagen skall föras in bestämmelser som anger grunderna för prövningen av valbesvär. Bestämmelserna är gemensamma för riksdagsval och kommunalval.

En bedömning av valbesvären efter hittills tillämpade grunder har enligt beredningen den nackdelen att den kan leda till förordnanden om omval med allt vad detta för med sig även i fall där en sådan åtgärd ter sig mindre motiverad. Beredningen befarar att det nya riksproportionella valsystemet kan medföra en ökning både av besvärshäufigheten och av antalet omvalsförordnanden, förutsatt att grunderna för valprövningen behålls oförändrade. I syfte att motverka sådana konsekvenser föreslår

beredningen bl. a. att de materiella valbesvärslagarna utformas så att fel i samband med valförrättning inte skall föranleda rättelse i fullt samma utsträckning som tidigare. Beredningen förklarar emellertid samtidigt att man måste fasthålla vid att valprövningsinstitutets ställning som garanti mot oriktiga valresultat inte får försvagas.

Beredningens förslag innebär till en början att liksom hittills ett åsidosättande av i princip vilken regel som helst som gäller valförfarandet kan föranleda rättelse. De inskränkningar i denna princip som enligt den nyss lämnade redogörelsen gäller f. n. skall dock bestå. Det ligger enligt beredningen i sakens natur att ett åsidosättande av en författningsbestämmelse om valförfarandet inte kan utgöra besvärsgrund annat än om det har begåtts av en myndighet som har medverkat vid valet eller om det eljest har ägt rum inom ramen för en sådan myndighets verksamhet. Om däremot t. ex. en valsedel har blivit ogiltig till följd av att väljaren inte har efterkommit vallagens föreskrifter om hur valsedlar skall utformas, är detta inte ett sådant fel som kan medföra bifall till valbesvär. Annorlunda förhåller det sig emellertid i fråga om valfusk. Det är enligt beredningen uppenbart att valfusk bör kunna föranleda rättelse av val oavsett om den skyldige är knuten till en valmyndighet eller om han är en väljare eller annan enskild person. Beredningen har för att ange vilka otillbörliga förfaranden i samband med val som skall kunna åberopas som besvärsgrund valt metoden att anknyta till straffstadgandet i 17 kap. 8 § brottsbalken om otillbörligt verkande vid röstning m. m. Detta stadgande, förklarar beredningen, omfattar både handlingar som innebär avvikelser från bestämmelserna om valförfarandet och handlingar som inte berör dessa bestämmelser. Hänvisningen till 17 kap. 8 § brottsbalken får självständig betydelse endast i fråga om sistnämnda kategori. Det otillbörliga förfarandet som åsyftas i förslaget överensstämmer med det förfarande som i brottsbalksstadgandet beskrivs med uttrycket, att någon söker otillbörligen inverka på omröstningen. Härav följer att det föreslagna stadgandet blir tillämpligt endast i de fall där det föreligger ett straffbart handlande enligt 17 kap. 8 § brottsbalken, dvs. när någon har utfört det otillbörliga handlandet med uppsåt att inverka på omröstningen. För att den föreslagna bestämmelsen skall bli tillämplig krävs däremot inte att det framgår vem som har gjort sig skyldig till det otillbörliga handlandet. Regeln i vallagen har avfattats så, att den anknyter till brottsbalksstadgandet i dess helhet. I den mån hänvisningen gäller dettas tredje stycke, saknar den emellertid självständig betydelse, eftersom de i nämnda stycke beskrivna gärningar som skulle kunna inverka på valresultatet endast utgör spegelbilder av förfaranden som åsyftas i det första stycket.

I lagtexten anger beredningen som möjlig besvärsgrund det förhållandet att i samband med val bestämmelse i vallagen, i 3 kap. 11 eller i kommunallagarna har blivit åsidosatt eller att det vid valet har förekommit sådant otillbörligt förfarande som avses i 17 kap. 8 § brottsbalken.

Enligt beredningens uppfattning torde man, utan att minska värdet av

valprövningsinstitutet, kunna utforma en regel om det för bifall till valbesvär erforderliga sambandet mellan fel och valresultat på sådant sätt, att valprövningsnämnden får rätt att bortse från ett fel, om det vid en realistisk bedömning inte rimligen kan antagas, att felet faktiskt har påverkat valresultatet. Detta uttrycks i lagtexten på så sätt att ett konstaterat fel skall föranleda rättelse, om det inte är osannolikt att felet har inverkat på valutgången. Beredningen förklarar att denna regel innebär en viss skärpning i förhållande till nuvarande praxis av kravet på samband mellan fel och valresultat. Valprövningsnämnden bör, där så är möjligt och lämpligt, kunna använda statistiska metoder för att beräkna graden av sannolikhet för att ett fel har inverkat på valresultatet.

Enligt beredningen får ett fel anses ha inverkat på valresultatet, om felet har haft till följd att riksdagens personsammansättning – varmed åsyftas både ordinarie ledamöter och ersättare – i något hänseende har blivit en annan än vad som annars skulle ha blivit fallet. Det bör alltså inte vara nödvändigt att felet har gett upphov till en förskjutning i partiställningen i riksdagen. Ett fel får anses ha haft inverkan på valutgången även när det har fått till följd att ordningen mellan ersättare har kastats om.

Rättelse av val kan enligt förslaget åstadkommas genom förordnande om omval och genom förnyad rösträkning eller annan sådan mindre ingripande åtgärd. En nyhet är att omvalsförordnanden skall kunna begränsas till valdistrikt.

Med uttrycket ”annan sådan mindre ingripande åtgärd” syftar beredningen i första hand på sådana rättelser som hittills har vidtagits av regeringsrätten själv. Inga sådana rättelser skall enligt förslaget kunna vidtas av valprövningsorganet. Valprövningsnämnden skall i stället, liksom i de fall då förnyad rösträkning skall äga rum, återförvisa ärendet till centrala valmyndigheten, som därefter har att vidta erforderlig rättelse i enlighet med valprövningsnämndens beslut.

Beredningen föreslår särskilda bestämmelser om prövningen av besvär över förrättning för utseende av efterträdare eller ny ersättare. Reglerna stämmer i allt väsentligt överens med reglerna om prövning av besvär över val.

Departementschefen

Hittillsvarande praxis vid prövningen av valbesvärsmål innebär att redan en mycket låg grad av sannolikhet för att ett fel har påverkat valresultatet leder till omval eller annan rättelse. Att ett omval är förenat med olägenheter och kostnader för det allmänna, för partierna och för allmänheten ligger i öppen dag. Nackdelarna med omval till riksdagen accentueras genom den ordning med ett omedelbart genomslag av valet som införs genom den nya RF (3 kap. 5 §). Förordnande om omval innebär att riksdagens sammansättning under avsevärd tid efter valperiodens början blir provisorisk, med den politiska osäkerhet som detta kan ha till följd.

Det är mot den nu angivna bakgrunden som man skall se grundlagberedningens förslag om att regler skall föras in i vallagen vilka gör det möjligt att i något större utsträckning än enligt hittills tillämpade grunder underlåta rättelse och därmed omval vid fel i samband med val. Beredningens förslag har fått instämmanden under remissbehandlingen. För egen del gav jag min principiella anslutning till förslaget redan i propositionen med förslag till ny RF och ny RO (prop. 1973:90 s. 255). Tanken att det bör fordras åtminstone en viss positiv sannolikhet för att ett påvisat fel skall leda till omval bör enligt min mening i lagtexten komma till uttryck på det sättet att det föreskrivs att valet skall upphävas på grund av felet endast om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på valutgången.

I det väsentliga har jag inte heller något att erinra mot den av beredningen föreslagna lagtexten och de uttalanden som beredningen har gjort i anslutning till denna. På ett par punkter vill jag emellertid förorda ändring i bestämmelserna.

Beredningens förslag innebär att — bortsett från valfusk — endast fel som faller inom ramen för myndighets verksamhet i samband med val kan utgöra besvärsgrund. Häremot har jag inte någon invändning. Beredningens förslag har emellertid vidare den innebörden att rättelse kan komma till stånd endast om man kan tala om oriktig handläggning från myndighets sida — jag bortser då alltså från valfusk. Fall där ingen kan sägas ha åsidosatt någon rättsregel men där likväl den för val gällande ordningen rent faktiskt inte har följts skulle alltså vara avskurna från valbesvär. Som exempel kan nämnas att valsedlar förstörs genom olyckshändelse under en transport. Det skulle enligt min mening vara stötande och kunna leda till ohållbara konsekvenser om sådana händelser skulle tillåtas påverka det slutliga valresultatet. Eftersom de åsyftade situationerna kan förmodas bli mycket sällsynta, bör de därför kunna utgöra besvärsgrund. Jag föreslår med anledning härav att i förevarande paragraf som möjlig besvärsgrund anges — förutom valfusk — det förhållandet att i den verksamhet för förberedande och genomförande av val, för vilken myndighet svarar, har förekommit avvikelse från föreskriven ordning.

Ett par korrigeringar föranleds vidare av att sammanräkningsförfarandet enligt vallagen avviker från den valteknik som beredningen räknade med skulle genomföras. Bl. a. blir det inte möjligt att begränsa förordnande om omval till att avse valdistrikt. Rösträkningsreglerna i vallagen innebär nämligen (13 kap. 9 §) att en mindre del av poströsterna kommer att räknas per valkrets. De kan alltså inte hänföras till ett visst valdistrikt. Minsta region för omval blir alltså som hittills valkrets. — Jag föreslår vidare ett par formella jämkningar i lagtexten.

Enligt första stycket skall valprövningsnämnden vid bifall till valbesvär upphäva valet i den omfattning som behövs. Skall inte omval tillgripas, är det givetvis bara sammanräkningen som, i ett eller flera avseenden, behöver upphävas. Skall omval äga rum till kommunal församling och avser det endast någon eller några valkretsar inom kommunen eller

landstingskommunen, berör valprövningsnämndens beslut inte valet i övriga valkretsar. Annorlunda ligger saken till vid omval till riksdagen inom enstaka valkrets. En konsekvens av det riksproportionella valsyste- met blir då att centrala valmyndighetens sammanräkning måste upphävas beträffande riksdagsvalet i dess helhet.

I första stycket föreskrivs också att valprövningsnämnden skall uppdra åt beslutsmyndigheten att vidta rättelse när fråga är om annan åtgärd än omval. Vid riksdagsval är centrala valmyndigheten beslutsmyndighet. Vissa fel är emellertid av den beskaffenhet att nytt beslut av beslutsmy- ndigheten måste föregås av åtgärder från länsstyrelsens sida, t. ex. om ordningen mellan kandidatnamnen har blivit felaktig. Att centrala valmyndigheten i sådana fall har att anmoda länsstyrelsen att ombesörja rättelse är självklart och behöver inte utsägas i lagtexten.

En särskild fråga är hur pass bunden valprövningsnämnden skall vara av det yrkande som klaganden framställer före besvärstidens utgång och av de grunder som han inom samma tid åberopar till stöd för yrkandet. En utgångspunkt för bedömningen är givetvis att frågan huruvida fel har begåtts vid ett val kan komma under nämndens prövning endast efter besvär. Å andra sidan talar ett starkt officialintresse i kombination med ett hänsynstagande till den ganska korta tid som står till buds för klagan för att valprövningsnämnden skall ha en viss frihet att bestämma besvärsprövningens omfång. Någon bestämmelse i ämnet finner jag inte motiverad. Frågan får överlämnas till rättspraxis. Jag vill endast som min mening uttala att det händelseförlöpp och de yttre omständigheter i stort som klaganden har åberopat i sin besvärshandling torde få bilda en ram utanför vilken nämnden inte bör sträcka sin prövning.

15 kap. 8 §

I 3 kap. 11 § i den nya RF föreskrivs att den som har valts till ledamot i riksdagen utövar sitt uppdrag utan hinder av att valet har överklagats. Ändras valet, intar ny ledamot sin plats så snart ändringen har kungjorts. Vad som har sagts nu har motsvarande tillämpning på ersättare.

Frågan huruvida ett överklagat val t. v. behåller sin giltighet har inte uttryckligen reglerats såvitt gäller val till landsting och kommunfull- mäktige. Frågan är f. n. inte särskilt betydelsefull för de kommunala valens del med hänsyn till att avsevärd tid förflyter mellan valdagen och den nya valperiodens början. Ett undantag härvidlag gäller dock för Stockholms kommuns vidkommande. Kommunfullmäktige i Stockholm väljs nämligen för tiden fr. o. m. den 15 oktober det år då valet skedde. Om besvär anförs över kommunfullmäktigvalet i Stockholm, kan det därför tänkas att hela fullmäktiges slutliga sammansättning inte är klar när valperioden inleds, t. ex. om besvären har bifallits och omval skall hållas i någon valkrets. Jag anser det på grund härav motiverat att i vallagen införa bestämmelser om att också ledamöter och suppleanter i de kommunala församlingarna utövar sina uppdrag provisoriskt i avbidan på prövningen av besvär över valutgången. Bestämmelserna bör gälla

generellt för de kommunala valen och omfatta också förrättning för utseende av efterträdare eller ny suppleant. Föreskrifterna har tagits upp i första stycket av förevarande paragraf och har i sak samma innehåll som motsvarande bestämmelser i den nya RF för riksdagens del. En erinran om dessa senare bestämmelser bör göras i ett andra stycke av paragrafen. Jag vill påpeka att ordet val har en vidare innebörd i 3 kap. 11 § i den nya RF än i 15 kap. vallagen och innefattar också förrättning varigenom utses ny ledamot eller nya ersättare.

Som har nämnts förut är förvaltningslagens regler i princip tillämpliga i fråga om valprövningsnämndens handläggning. Enligt 13 § i denna lag kan myndighet, som har att pröva besvär, förordna att det överklagade beslutet, om det eljest skulle lända till efterrättelse omedelbart, t. v. inte skall gälla. Denna befogenhet bör emellertid uppenbarligen inte gälla valbesvärsmål. Ett förbehåll härom föreslås bli upptaget i tredje stycket i förevarande paragraf.

15 kap. 9 §

Enligt 3 kap. 11 § andra stycket i den nya RF består valprövningsnämnden av ordförande, som skall vara eller ha varit ordinarie domare och som inte får tillhöra riksdagen, och av sex andra ledamöter. Det torde vara förutsatt att nämndens samtliga ledamöter skall delta i avgörandet av valbesvärsmål. Jag föreslår att en uttrycklig bestämmelse härom förs in i ett första stycke i förevarande paragraf. Bestämmelsen bör gälla även annan handläggning enligt vallagen än prövning av valbesvärsmål.

Jag vill i sammanhanget erinra om att suppleanter för ledamöter i valprövningsnämnden skall finnas enligt 7 kap. 8 § i nya RO.

I sista punkten av 3 kap. 11 § i den nya RF föreskrivs att valprövningsnämndens beslut inte får överklagas. Bestämmelsen kan knappast anses gälla andra besvär än dem om vilka det är fråga i paragrafen, nämligen besvär över riksdagsval. Samma regel bör emellertid gälla i alla de fall då besvärstalan enligt bestämmelse i vallagen skall prövas av valprövningsnämnden. Jag föreslår att regeln får bilda ett andra stycke i paragrafen.

Övergångsbestämmelserna

Punkt 1. Som har framgått av min redogörelse i det föregående föreslår jag vissa ändringar i vallagen som inte är en följd av den nya RF. Dessa bestämmelser bör träda i kraft omedelbart. Till denna kategori hör de ändringar som gäller röstlängdernas giltighetstid (4 kap. 7 och 19 §§), registrering av partibeteckning, dock inte frågan om besvärinstans, (5 kap. 3 och 4 §§), preliminär rösträkning i vallokal (13 kap. 6 §), kungörande av utgången av förrättning för utseende av efterträdare till riksdagsledamot eller av ersättare (14 kap. 14 a §) och verkan av besvär över kommunala val i fråga om rätten att utöva uppdrag som avses med besvären (15 kap. 8 § första stycket).

De ändringar som sammanhänger med grundlagsreformen bör träda i kraft samtidigt som denna enligt huvudregeln börjar tillämpas, den 1 januari 1975. Härifrån bör dock, väsentligen i anslutning till vissa särregler i övergångsbestämmelserna till den nya RF, göras några undantag. Dessa framgår av punkterna 2—4.

Punkt 2. Enligt punkt 2 tredje stycket övergångsbestämmelserna till den nya RF skall, om nytt val till riksdagen hålls före den tidpunkt då den nya RF enligt huvudregeln skall börja tillämpas, bestämmelserna i 3 kap. RF och motsvarande bestämmelser i annan lag tillämpas i fråga om bl. a. fördelningen av mandaten mellan valkretsar och mellan partier och om överklagande av val till riksdagen. I punkt 2 andra stycket övergångsbestämmelserna till den nya RO föreskrivs för samma fall att bestämmelserna i 1866 års RO om utfärdande och granskning av fullmakt inte skall tillämpas i fråga om det nya riksdagsvalet. Som följd av nu nämnda föreskrifter bör de ändringar i vallagen som föranleds av grundlagsreformen och som gäller de nyss angivna frågorna tillämpas redan före den 1 januari 1975 i fråga om nytt val till riksdagen. De bestämmelser i vallagen som berörs är i förslaget upptagna i 14 kap. 9—11 §§, 15 kap. 1 och 3 §§, 4 § första, andra och tredje styckena, 6—7 §§, 8 § andra och tredje styckena och 9 §.

I andra fall än de nu nämnda finner jag inte skäl att, med avsteg från huvudregeln, föreslå att besvärspövrningen övergår till valpövrningsnämnden före den 1 januari 1975. Oavsett om nyval till riksdagen skulle förekomma under år 1974, blir det alltså regeringsrätten som har att pröva besvär som under det året förs över t. ex. val av kommunfullmäktige med anledning av ändring i den kommunala indelningen. Likaså skall besvär över en under år 1974 avslutad förrättning för utseende av efterträdare till riksdagsledamot handläggas av regeringsrätten, om den avgångne tillhörde en riksdag som hade valts innan den nya RF antogs slutligt.

Punkt 3. I klarhetens intresse bör föreskrivas att de ändringar i vallagens regler om röstlängd som utgår från reglerna i den nya RF om när rösträtt inträder skall tillämpas först i samband med att röstlängd upprättas under år 1975 (jfr punkt 2 andra stycket andra punkten övergångsbestämmelserna till den nya RF). Ändringarna gäller 4 kap. 2 §, 8 § första stycket samt 11 och 12 §§.

Punkt 4. Äldre regler om besvärinstans och om handläggningen av besvär bör tillämpas även efter den 1 januari 1975 i fråga om beslut som meddelades och val eller förrättning som avslutades före nämnda tidpunkt. En regel härom föreslås under punkt 4. Denna regel skall givetvis dock inte gälla val eller förrättning som åsyftas under punkt 2.

4.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval

Val av kyrkofullmäktige regleras inte i vallagen (1972:620) utan i en särskild lag (1972:704) om kyrkofullmäktigval. Bestämmelserna i denna lag stämmer emellertid i stora delar överens med regleringen i vallagen.

Principen om samordning i görligaste mån mellan reglerna om kyrkofullmäktigval och reglerna om de borgerliga kommunala valen bör föranleda att de ändringar i vallagen som jag har föreslagit i det föregående och som kan ha aktualitet för valen av kyrkofullmäktige görs tillämpliga också på de senare valen. Av störst betydelse är att också kyrkofullmäktigval bör överklagas hos riksdagens valprövningsnämnd i stället för hos regeringsrätten. Genom att samtliga valbesvärsmål prövas av en och samma instans skapas garantier för en enhetlig utveckling av praxis i valbesvärsmål.

Beträffande innebörden av de föreslagna ändringarna i lagen om kyrkofullmäktigval kan jag hänvisa till motsvarande förslag i fråga om vallagen. Ändringen i 2 § är densamma som den i 1 kap. 2 § vallagen. De formella föreskrifterna om valbesvär i 50 § föreslås ändrade i enlighet med vad som har förordats angående 15 kap. 4 § första—tredje styckena vallagen i den nya lydelsen.

I 15 kap. 6 § vallagen har jag föreslagit bestämmelser om att valprövningsnämnden kan föranstalta om vittnesförhör vid allmän domstol i valbesvärsmål och i 15 kap. 7 § bestämmelser om den materiella sidan av valbesvärsprövningen. I 15 kap. 9 § vallagen har föreslagits bestämmelser om att valprövningsnämnden vid avgörande av ärende skall vara fulltalig och att talan mot nämndens beslut inte får föras. Nu angivna bestämmelser i vallagen bör genom en hänvisning i en ny paragraf i lagen om kyrkofullmäktigval, 51 §, ges motsvarande tillämpning i fråga om sådana val. I en likaså ny paragraf, 52 §, föreslår jag föreskrifter om att fullmäktige och suppleanter utövar sina uppdrag provisoriskt i avvaktan på prövningen av valbesvär. Föreskrifterna har samma innehåll som de som har föreslagits i den nya 15 kap. 8 § första och tredje styckena vallagen.

Såvitt gäller övergångsbestämmelserna hänvisar jag till vad jag har yttrat i anslutning till punkterna 1, 2 och 4 i övergångsbestämmelserna till den föreslagna lagen om ändring i vallagen.

Jag vill tillägga att ordningen vid val av kyrkofullmäktige påverkas också av ändringar i ett par bestämmelser i vallagen, till vilka lagen om kyrkofullmäktigval hänvisar. Enligt den nya lydelsen av 3 kap. 6 § första stycket vallagen, vartill hänvisas i 5 § tredje stycket lagen om kyrkofullmäktigval, skall sålunda talan mot länsstyrelsens beslut om indelning i valdistrikt föras hos valprövningsnämnden i stället för, som nu, hos kammarrätten. Också den i 15 kap. 2 § andra stycket vallagen föreslagna ändringen angående bevis för den som har blivit vald får betydelse för kyrkofullmäktigvalens del till följd av hänvisning i 49 § lagen om dessa val.

4.3 och 4.4 Förslag till lagar om ändring i kommunallagen (1953:753) och kommunallagen (1957:50) för Stockholm

6 och 10 §§

Genom den nya RF (3 kap. 2 §) sänks åldern för rösträtt vid riksdagsval till 18 år samtidigt som rösträtten anknyts till åldern på

valdagen. Samma rösträttsregler bör givetvis gälla för de kommunala valens del. Härav föranleds en ändring i 6 § första stycket första punkten i de båda kommunallagarna. Även övriga bestämmelser om rösträtt i denna paragraf bör i görligaste mån avfattas i enlighet med motsvarande föreskrifter i 3 kap. 2 § i den nya RF. Dels bör den nuvarande föreskriften i 6 § första stycket andra punkten om att den som på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig inte är röstberättigad ersättas med en formulering enligt vilken den som är omyndigförklarad av domstol inte äger rösträtt. Uttrycket innefattar liksom i 3 kap. 2 § första stycket i den nya RF förklaring om omyndighet som har meddelats innan myndighetsåldern inträdde. Dels bör bestämmelserna i 6 § andra stycket i enlighet med vad som föreskrivs i 3 kap. 2 § andra stycket i den nya RF få den lydelsen att frågan huruvida rösträtt enligt första stycket föreligger avgörs på grundval av en före valet upprättad röstlängd. Härav föranleds en följdändring i 10 §. Hänvisningen i denna paragraf till bestämmelser i vallagen bör sålunda gälla också röstlängd.

7 §

F. n. gäller enligt 7 § första stycket kommunallagarna att kommunfullmäktige och suppleanter väljs bland de röstberättigade som är bosatta inom kommunen. Den som är omyndig kan ej väljas till kommunfullmäktig eller suppleant.

Det valbarhetsvillkor som innefattar krav på rösträtt bör enligt min mening formuleras så att fullmäktige och suppleanter skall väljas bland dem som uppfyller villkoren för rösträtt. Därigenom uppnår man överensstämmelse med formuleringen i 3 kap. 10 § i den nya RF. Lydelsen avser att framhåva att valbarhetsbedömningen skall göras oberoende av vad som framgår av gällande röstlängd om rösträtten. Den som i något avseende inte längre uppfyller rösträttsvillkoren enligt 6 § första stycket är därmed inte valbar, även om han ännu står kvar i röstlängden som röstberättigad. Omvänt är den valbar som uppfyller rösträttsvillkoren men som inte är upptagen i röstlängd, t. ex. till följd av att han blivit kyrkobokförd i kommunen efter det att röstlängden upprättades.

Fr. o. m. år 1973 gäller enligt 6 § första stycket i kommunallagarna att endast den som är kyrkobokförd i en kommun har rösträtt i kommunen. Den som upphör att vara kyrkobokförd inom en kommun, förlorar alltså sin kommunala rösträtt där. Som framgår av vad jag nyss har sagt upphör han därmed också att vara valbar inom kommunen. Kyrkobokföringsorten överensstämmer i de allra flesta fall med den faktiska bosättningsorten. Med hänsyn till det anförda anser jag att nuvarande krav på bosättning inom en kommun som villkor för valbarhet saknar praktisk betydelse vid sidan av kravet på rösträtt. Jag föreslår därför att föreskrifterna om valbarhet förenklas genom att kravet på bosättning inom kommunen får utgå.

Enligt 3 kap. 2 § nya RF är, som jag nyss nämnde, åldern för rösträtt 18 år. Sänkningen av rösträttsåldern har förutsatts skola följas av en sänkning av myndighetsåldern till 18 år (prop. 1973:90 s. 164). Senare denna dag kommer statsrådet Lidbom att föreslå att förslag om detta läggs fram i särskild proposition. Godtas förslaget av riksdagen, kommer rösträtt och myndighet att inträda samma dag. Som följd härav kan i fortsättningen den som inte är myndig aldrig uppfylla rösträttsvillkoren. Jag föreslår därför att också myndighet slopas som särskilt valbarhetsvillkor. Kravet på att rösträttsvillkoren skall vara uppfyllda är även i det avseendet tillfyllest.

9 §

I paragrafen finns bestämmelser om indelning av kommun i valkretsar och om bestämmandet av antalet fullmäktige som varje valkrets skall utse. Beslut i dessa frågor fattas av länsstyrelsen. Enligt paragrafens sjätte stycke föres talan mot länsstyrelsens beslut om indelning i valkretsar hos regeringsrätten genom besvär.

I det föregående har jag föreslagit att talan mot beslut enligt vallagen i liknande fall skall föras hos valprövningsnämnden. Jag föreslår att också talan enligt 9 § skall föras hos nämnden. I samband med den ändring i paragrafen som föranleds härav bör fullföljdsregeln jämkas så att det uttryckligen framgår att också beslut om fastställande av antalet fullmäktige i varje valkrets omfattas av regeln.

Övergångsbestämmelser

I likhet med vad som gäller i fråga om val till riksdagen (punkt 2 andra stycket övergångsbestämmelserna till den nya RF) bör de nya rösträttsbestämmelserna tillämpas först i samband med att röstlängd upprättas under år 1975.

4.5 Förslag till lag om ändring i landstingslagen (1954:319)

Ändringen i 7 § gäller röstlängd vid landstingsval och motsvarar ändringen i 6 § andra stycket i de båda kommunallagarna. I 8 § föreslås beträffande valbarhetsvillkoren samma ändring som i 7 § kommunallagarna. Ändringen i 7 § landstingslagen har föranlett ett tillägg i 18 §.

4.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse

Ändringarna i lagen har samma innebörd som de som har föreslagits i kommunallagen och i kommunallagen för Stockholm. Ändringarna i 9, 10, 12 och 13 §§ i lagen om församlingsstyrelse motsvaras sålunda av ändringarna i 6, 7, 9 och 10 §§ i kommunallagen. Jag hänvisar till vad jag nyss anförde i anslutning till sistnämnda paragrafer.

4.7 Förslag till lag om upphävande av lagen (1972:236) om ersättare för riksdagsledamöterna

Riksdagen antog år 1972 som vilande förslag till ändringar i 1809 års RF och 1866 års RO som innebär att ett system med ersättare införs (prop. 1972:66, KU 1972:30, rskr 1972:204). Samtidigt beslöt riksdagen en lag (1972:236) om ersättare för riksdagsledamöterna. Lagen innehåller två paragrafer. I 1 § föreskrivs i vilka fall riksdagsledamots befattning skall utövas av ersättare. I 2 § anges hur det skall förfaras när ersättare skall kallas in till tjänstgöring. Lagen om ersättare för riksdagsledamöterna har trätt i kraft samtidigt med att ändringarna i 1809 års RF och 1866 års RO beträffande ersättare under innevarande riksdag har antagits slutligt och erhållit kraft av grundlag (KU 1974:1, rskr 9, SFS 1974:65).

Också enligt den nya RF och den nya RO skall ersättare finnas för riksdagsledamöterna. I formellt hänseende innebär emellertid de nya reglerna att de bestämmelser som finns i lagen om ersättare för riksdagsledamöterna ingår i RF och RO (4 kap. 9 § RF och 1 kap. 8 och 9 §§ RO). Lagen om ersättare för riksdagsledamöterna bör därför upphöra att gälla vid den tidpunkt då den nya RF:s och RO:s motsvarande bestämmelser om ersättare först skall börja tillämpas. Som jag har nämnt förut kommer bestämmelserna i RF och RO i allmänhet att börja tillämpas den 1 januari 1975.

Av punkt 2 tredje stycket övergångsbestämmelserna till nya RF och punkt 2 tredje stycket övergångsbestämmelserna till nya RO följer emellertid att reglerna i RF och RO om ersättare skall tillämpas redan dessförinnan för det fall att nytt val till riksdagen har ägt rum efter det att den nya RF har antagits slutligt men före den 1 januari 1975. I anslutning till dessa övergångsbestämmelser föreslår jag att lagen om ersättare för riksdagsledamöterna skall upphöra att gälla vid utgången av år 1974 eller den dag dessförinnan då efter nytt val till riksdagen den nyvalda riksdagen sammanträder första gången.

4.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier

Det statliga stödet till politiska partier beräknas för kalenderår och betalas i princip ut en gång för helt kalenderår. Huvudregeln är att utbetalning för visst år görs i februari samma år, efter ansökan i januari. Den nu angivna ordningen är naturlig med tanke på hittillsvarande grundlagsregler om riksdagens valperiod och årliga sammanträdesperiod. Ordinarie val gäller sålunda för tiden från följande kalenderårsskifte. Riksdagen sammanträder varje år i regel den 10 januari och är i princip samlad till årets slut.

Enligt den nya författningen inleds emellertid riksdagens valperiod efter ordinarie val vid månadsskiftet september — oktober, kort efter valet (se 3 kap. 5 § i den nya RF och 1 kap. 3 § vallagen). Det snabba valgenomslaget har fört med sig en omläggning också av riksdagens

arbetsår. Det årliga riksmötet börjar valår samtidigt som den nya valperioden och år, då ordinarie val inte äger rum, under september eller oktober (1 kap. 2 § i den nya RO). Riksmötet sträcker sig i en följd till maj månads utgång eller, undantagsvis, något längre (1 kap. 4 § i den nya RO).

1971 års partistödsutredning, vars förslag lades till grund för 1972 års partistödslag, uttalade i sitt betänkande (SOU 1972:62) Offentligt stöd till de politiska partierna att, om nuvarande valperioder kom att läggas om efter vad som hade föreslagits i grundlagberedningens slutbetänkande, tidpunkten för utbetalningarna av det statliga stödet till partierna och den tidrymd dessa avser lämpligen fick justeras i enlighet härmed (s. 53). Också för egen del finner jag det självfallet att beräkningen och utbetalningen av det statliga stödet till partierna samordnas med de nya reglerna om riksdagens valperiod och årliga sammanträdesperiod.

Valperiodens början är i den nya författningen inte fixerad till ett visst datum utan varierar något beroende på vilken dag valet äger rum. I allmänhet kommer den nya valperioden, som nämnts, att börja den första veckan i oktober. Jag föreslår att den period för vilken stöd till partierna skall beräknas bestäms till tiden fr. o. m. den 15 oktober ett kalenderår t. o. m. den 14 oktober följande kalenderår. En generell föreskrift härom föreslås i 12 §. Omläggningen av tidrymden för beräkningen av stödet föranleder vidare ändringar i 6–11 §§. Den årliga utbetalningen av stöd till partierna bör äga rum snarast möjligt efter det att beräkningsperioden har inletts. Jag förordar att det i 14 § föreskrivs att ansökan om stöd bör göras före utgången av oktober. Sker ansökan i rätt tid, kommer stödet att betalas ut före utgången av november månad. Den föreslagna ändringen innebär alltså att utbetalningen tidigareläggs med tre månader.

Frågan om verkan av ett omval är f. n. inte berörd i partistödslagen. Den har också hittills haft föga aktualitet med tanke på att riksdagen kan antas ha fått sin slutliga sammansättning före det årsskifte då valperioden efter ett ordinarie val inleds och i vart fall innan stöd till partierna skall räknas ut för det första året under valperioden. Ordningen med ett snabbt valgenomslag innebär emellertid att, om besvär över valet förs, riksdagen måste verka i provisorisk sammansättning i avvaktan på att valet vinner laga kraft (se 3 kap. 11 § första stycket i den nya RF). Skall omval äga rum, kommer vidare resultatet av detta knappast att föreligga vid den tid då, enligt vad jag nyss föreslog, stöd till partierna normalt skall betalas ut för det första året i valperioden, dvs. för tiden fr. o. m. den 15 oktober. Frågan förtjänar därför viss uppmärksamhet.

I enlighet med den ståndpunkt på vilken partistödslagen i övrigt vilar vill jag förorda att stöd till partierna för första året i valperioden får beräknas och utbetalas på grundval av det ursprungliga valresultatet, oavsett om omval skall äga rum eller inte. Ett omval kommer då att påverka det statliga stödet först fr. o. m. följande beräkningsår. Någon särskild bestämmelse härom, utöver den i 12 § första stycket, behövs inte. I överensstämmelse med vad som enligt 10 § gäller i fråga om extra val föreslår jag emellertid den modifikationen att parti, som vid det

ursprungliga valet inte fick fyra procent av rösterna i hela landet men som når fyraprocentstränsen vid omvalet, tillerkänns grundstöd som belöper på tiden fram till närmast följande 15 oktober. Utgångspunkten för beräkningen bör vara den dag då valet avslutades, dvs. då resultatet av valet kungjordes. Samma utgångspunkt bör gälla vid beräkning av grundstöd efter extra val under återstoden av året. Jag föreslår att 10 § ändras efter vad jag har angivit nu.

I den nya RF har termen nyval ersatts med benämningen extra val. Motsvarande ändring bör göras i 4 och 10 §§ i partistödslagen.

Utöver vad jag har sagt i det föregående föreslår jag i förtydligande syfte ett tillägg till lagtexten i 12 §.

Ändringarna i lagen bör träda i kraft den 1 januari 1975. Övergången till de nya tiderna för beräkning och utbetalning av stöd till partierna kräver emellertid särskild reglering.

Enligt punkt 3 i övergångsbestämmelserna till den nya RO sker omläggningen av riksdagens årliga arbetsperiod på så sätt att två riksmöten inleds under det år då den nya RO först skall tillämpas (1975). Det första riksmötet är förkortat. Det börjar i januari och avslutas på försommaren. Det andra inleds i september eller oktober och blir det första riksmöte som helt följer reglerna i den nya RO. Övergången till den nya ordningen för beräkning och utbetalning av statligt stöd till partierna bör enligt min mening följa samma mönster. Jag föreslår att stöd till partierna betalas ut vid två tillfällen under år 1975, dels i februari, för tiden från årets början till den 15 oktober, dels i november, för tiden den 15 oktober 1975 -- den 14 oktober 1976. Den första utbetalningen bör skäligen utgöra tio tolfedelar av vad som enligt de äldre bestämmelserna annars skulle ha utgått för hela kalenderåret 1975. Skulle extra val som inte kan beaktas vid den första uträkningen äga rum före den 15 oktober 1975 och blir som följd härav 10 § tillämplig, skall givetvis grundstöd enligt paragrafen utgå endast för tiden t. o. m. den 14 oktober 1975. -- Övergångsbestämmelserna under *punkt 2* har utformats med ledning av vad jag har anfört nu.

Enligt 3 och 9 §§ är partistöd resp. avtrappat grundstöd satt i relation till ordningstalen för åren närmast efter ett visst val. Vid tillämpningen av dessa paragrafer för tiden fr. o. m. den 15 oktober 1975 kan uppkomma vissa svårigheter när beräkningen utgår från ett val som inträffade medan lagen i den äldre lydelsen var tillämplig. I denna lydelse byggde ju lagen på en annan årsberäkning än i den nya lydelsen. Jag föreslår att frågan regleras uttryckligt i övergångsbestämmelserna (*punkt 4*). Det år som inleds den 15 oktober 1975 bör givetvis räknas som det tredje efter det ordinarie valet år 1973. Samma år bör, vid tillämpningen av 9 §, anses såsom det andra efter ett nyval som har ägt rum under år 1974 före den 15 oktober och som det första efter ett nyval eller ett extra val som har ägt rum senare.

Övergångsbestämmelserna under 2 d) och 3 är föranledda av den ändrade terminologin beträffande extra val.

4.9 Förslag till lag om upphävande av det av rikens ständer fastställda, av Konungen godkända och av rikens ständer den 2 maj 1810, § 8, utfärdade formuläret till försäkran att av Sveriges tillkommande konungar vid regeringens anträdande avgivas.

I samband med att förslaget till den nya RF lades fram uttalade jag (prop. 1973:90 s. 270) att den nuvarande konungaförsäkran är föråldrad och bör ersättas av en ämbetsförklaring avgiven inför riksdagen (jfr 2 kap. 10 § andra stycket i den nya RO). Jag föreslår nu i enlighet härmed att formuläret till den nuvarande konungaförsäkran skall upphöra att gälla vid utgången av år 1974. Eftersom formuläret har fastställts av riksdagen bör det upphävas genom lag.

4.10 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Antagandet av den nya RF och av de därav föranledda ändringarna i TF påkallar vissa följdändringar i brottsbalken. I huvudsak består dessa i att ordet "Konungen" byts ut mot "regeringen". I 18 kap. 1 § och i 19 kap. 1 § andra stycket syftar ordet "Konungen" emellertid både på konungen personligen och på Kungl. Maj:t i konselj. Det bör därför i dessa lagrum, som har skett i motsvarande föreskrifter i TF – 7 kap. 4 § 1 och 3 – bytas ut mot orden "statschefen" och "regeringen" (jfr prop. 1973:90 s. 487). I 18 kap. 2 § bör ordet "Konungen" däremot stå kvar, eftersom det uteslutande avser konungens person. Detsamma gäller i fråga om det första "Konungen" i 18 kap. 8 §. I överensstämmelse med ändringen i 7 kap. 4 § 6 TF bör bestämmelsen i 18 kap. 2 § om regent som är satt i Konungens ställe i fortsättningen avse den som i egenskap av riksföreståndare fullgör statschefens uppgifter (jfr prop. 1973:90 s. 487).

Av 8 kap. 13 § första stycket i den nya RF framgår att regeringen direkt på grund av RF är behörig att besluta föreskrifter om verkställighet av lag. Bestämmelsen i 38 kap. 13 § brottsbalken kan därför utgå såsom överflödig.

4.11 Förslag till lag om upphävande av lagen (1973:973) om antalet statsdepartement och statsråd utan departement

I motsats till 1809 års RF uppställer den nya RF inte något krav på att antalet departement och statsråd utan departement skall vara angivet i lag. I samband med framläggandet av förslaget till den nya RF framhöll jag (prop. 1973:90 s. 181) att riksdagen ändå – genom reglerna om riksdagens anslagsmakt – på ett tillfredsställande sätt tillförsäkras inflytande över dessa frågor. Jag föreslår därför nu att lagen (1973:973) om antalet statsdepartement och statsråd utan departement skall upphöra att gälla vid utgången av år 1974.

4.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

1 §

Paragrafen upptar f. n. sekretessbestämmelser angående protokoll, som har förts i statsrådet, och protokoll i kommandomål. Beredningen har inte föreslagit andra ändringar i paragrafen än sådana som är en nödvändig följd av reglerna i den nya RF om regeringsorganet. Offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén har i sitt remissyttrande förklarat att det synes kommittén lämpligast att sekretessfrågorna i sak prövas först i samband med att kommitténs huvudbetänkande behandlas. Jag delar denna uppfattning. Jag föreslår därför i detta sammanhang endast – förutom att ordet "Konungen" ersätts med ordet "regeringen" – att reglerna i paragrafen förklaras gälla protokoll i regeringsärenden resp. protokoll i regeringsärenden vilka gäller försvarsmakten och avgörs av departementschefen (jfr 7 kap. 3 och 6 §§ i den nya RF).

2 §

Med stöd av 56 § i 1866 års RO kan Konungen bestämma att sammanträde med riksdagens kammare skall hållas inom stängda dörrar när statsrådsledamot enligt Konungens förordnande skall lämna riksdagen muntligt meddelande vid sammanträdet. Enligt 2 § riksdagsstadgan gäller att kammarens plena är offentliga om inte kammaren för särskilt fall beslutar annat eller Konungen enligt 56 § RO bestämmer att plenum skall hållas inom stängda dörrar.

I anslutning till nu nämnda bestämmelser föreskrivs f. n. i 2 § sekretesslagen dels, i första stycket, att riksdagens kamrars protokoll vid sammanträde inom lyckta dörrar enligt 56 § RO inte utan Konungens och kammarens tillstånd får utlämnas tidigare än 50 år efter protokollets datum, dels, i andra stycket, att kammaren äger besluta att protokoll från annat kammasammanträde inom lyckta dörrar inte utan kammarens tillstånd får utlämnas förrän viss tid, högst 50 år, har förflutit från protokollets datum.

I 2 kap. 4 § i den nya RO föreskrivs i första stycket att sammanträde med kammaren är offentligt. Dock kan sammanträde hållas inom stängda dörrar, om det påkallas av hänsyn till rikets säkerhet eller i övrigt till förhållandet till annan stat eller mellanfolklig organisation. Riksdagen beslutar om stängda dörrar. Skall regeringen vid sammanträde lämna riksdagen meddelande, kan dock även regeringen förordna om stängda dörrar. Enligt andra stycket får ledamot eller tjänsteman inte obehörigen yppa vad som har förekommit vid sammanträde inom stängda dörrar. Riksdagen kan dock besluta att för särskilt fall helt eller delvis upphäva tystnadsplikten.

I motiven till 2 kap. 4 § RO uttalar beredningen att bestämmelserna i sekretesslagen om när kammarens protokoll skall hållas hemliga får

anpassas till den nya regleringen i paragrafen. Avgörande bör vara om protokollet innehåller sådant som omfattas av tystnadsplikten. Med anknytning till detta uttalande har beredningen i betänkandet om följdförfattningar föreslagit att nuvarande första och andra styckena i 2 § sekretesslagen ersätts av ett stycke, i vilket föreskrivs att, om tystnad enligt 2 kap. 4 § RO skall iakttas i fråga om vad som har förekommit vid sammanträde inom stängda dörrar med riksdagens kammare, protokoll häröver inte utan riksdagens tillstånd får utlämnas tidigare än 50 år efter protokollets datum. Offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén har inte haft något att erinra mot den föreslagna sekretessbestämmelsen. Också för egen del biträder jag beredningens förslag.

Den nya RO innehåller inte någon särskild bestämmelse om att hemligt kammarprotokoll skall justeras inom stängda dörrar. Men riksdagen kan besluta härom med stöd av 2 kap. 4 § första stycket RO. Om riksdagen underlåter att fatta sådant beslut, får det, som beredningen uttalar, anses att tystnadsplikten beträffande vad som är upptaget i protokollet därmed har hävts och protokollet har blivit offentligt.

Beträffande ändringen i sista stycket av förevarande paragraf hänvisar jag till vad jag har anfört i anslutning till 1 §.

I 11 kap. 8 § i den nya RF föreskrivs att rättsskipnings- eller förvaltningsuppgift inte får fullgöras av riksdagen i vidare mån än som följer av grundlag eller riksdagsordningen. Med hänsyn till innehållet i 2 kap. tryckfrihetsförordningen kan denna föreskrift inte anses lägga hinder i vägen för riksdagens och konstitutionsutskottets beslutsbefogenheter enligt 2 § sekretesslagen.

Övergångsbestämmelserna

De sekretessbestämmelser som enligt 1 § och 2 § tredje stycket har gällt för tiden från sekretesslagens ikraftträdande beträffande statsrådsprotokollen och protokollen i kommandomål samt rörande handlingar om granskning av sådana protokoll bör gälla även efter den dag, den 1 januari 1975, då bestämmelserna får sin nya lydelse, när fråga är om protokoll som har upprättats dessförinnan.

På motsvarande sätt bör alltså de äldre reglerna i 2 § gälla i fråga om kammarprotokoll som har upprättats före den 1 januari 1975. I enlighet med vad som föreskrivs i paragrafen i den nya lydelsen bör det emellertid alltid ankomma på riksdagen ensam att avgöra om hemligt protokoll skall lämnas ut.

4.13 Förslag till lag om riksgäldskontoret

Gällande rätt

I 66 § i 1809 års RF föreskrivs att riksgäldskontoret förblir under riksdagens styrelse, insecende och förvaltning samt att riksdagen ansvarar

för den rikets gäld som kontoret ombesörjer. Enligt 70 § i 1866 års RO skall riksdagen välja fullmäktige att enligt särskilt reglemente förvalta riksgäldskontorets medel och tillhörigheter. Dessa fullmäktige skall vara sju. De väljs för tiden från valet till dess val äger rum under tredje året därefter. Riksdagen utser en av fullmäktige till ordförande. Av de övriga sex skall två årligen avgå. Har fullmäktig avgått före den bestämda tjänstgöringstiden eller har ansvarsfrihet vägrats honom, anställs val för återstående mandatperiod. Då val av ordförande äger rum, utses denne före övriga fullmäktige. Varje fullmäktig utses för sig. Fullmäktige väljer själva bland sig vice ordförande. Efter samma regler som i fråga om fullmäktige utses för varje fullmäktig en personlig suppleant.

För riksgäldskontoret gäller ett av riksdagen den 15 december 1966 fastställt reglemente (riksdagens författningssamling 1970:8). Enligt 7 § i reglementet skall fullmäktig i riksgäldskontoret genast frånträda fullmäktigbefattningen och suppleant inträda i hans ställe om han blir ledamot i statsrådet eller kommer i den författning att han enligt 26 § i 1866 års RO inte får godkännas som riksdagsledamot.

I ansvarighetslagen (1936:324) för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl. är fastslaget att riksgäldsfullmäktige samt riksgäldsdirektören och chefen för riksgäldskontoret har fullt ämbetsansvar. Enligt lagen gäller emellertid särskilda åtalsregler för dessa funktionärer. Åtal mot fullmäktig kan beslutas av riksdagen, finansutskottet eller riksdagens revisorer. Härmed är att jämföra en bestämmelse i 111 § andra stycket i 1809 års RF enligt vilken bl. a. fullmäktige i riksgäldskontoret inte kan åtalas i och för sina befattningar annat än efter riksdagens beslut.

Enligt 5 § i bestämmelser om revision av riksdagsförvaltningen, vilka riksdagen har antagit den 12 december 1968 (riksdagens författningssamling 1968:8), skall riksdagens revisorer för varje avslutat räkenskapsår granska riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

Beträffande innehållet i lagen (1957:685) angående utövande av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter under krigsförhållanden hänvisas till redogörelsen i det följande i anslutning till 28 § i förslaget till lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank (4.14).

Den nya RF

I 9 kap. 10 § andra stycket nya RF föreskrivs att det under riksdagen skall finnas myndighet med uppgift att i enlighet med riksdagens bemyndigande taga upp och förvalta lån till staten samt att närmare bestämmelser härom meddelas i lag.

I anslutning till nämnda bestämmelse uttalades i prop. 1973:90 (s. 350) att RF inte borde binda de organisatoriska formerna för den upplåning och låneförvaltning som skall ombesörjas av ett riksdagens organ. Det tillades emellertid att avsikten inte var att föreslå att uppgiften att taga upp och förvalta lån till staten nu skulle föras över från

riksgäldskontoret till annan riksdagsmyndighet. Vad sålunda uttalades föranledde inte någon erinran från riksdagens sida (jfr KU 1973:26, s. 56 och 65).

Grundlagberedningen

Beredningen har lagt fram förslag till särskild lag om riksgäldskontoret, avsedd att ersätta i första hand de bestämmelser om riksgäldskontoret som f. n. ingår i 1866 års RO. I 1 § i den föreslagna lagen (SOU 1972:16 s. 25) föreskrivs att de uppgifter som avses i 8 kap. 15 § RF (9 kap. 10 § andra stycket nya RF) under riksdagen ombesörjs av riksgäldskontoret. I 2 § finns föreskrifter om riksgäldskontorets förvaltning. Denna handhas av sju fullmäktige som väljs av riksdagen för riksdagens valperiod. Riksdagen väljer en av de fullmäktige till ordförande. Fullmäktige får inte utöva sina befogenheter på område som är ockuperat av främmande makt. Vid sammanträde som hålls när riket eller någon del av det är ockuperat skall minst tre fullmäktige vara närvarande. Bestämmelserna i 3 § rör fullmäktiges ansvar. Fullmäktig som riksdagen har vägrat ansvarsfrihet är skild från sin befattning. Åtal mot fullmäktig för brott, begånget genom beslut eller annan åtgärd som tillhör utövningen av hans uppdrag, får beslutas endast av finansutskottet. I paragrafen erinras om att särskilda föreskrifter finns om revision av riksgäldskontoret. I den avslutande 4 § sägs att det om riksgäldsdirektör och vice riksgäldsdirektör, om riksgäldskontorets organisation i övrigt och om dess verksamhet ges bestämmelser i lag med reglemente för kontoret.

Departementschefen

Enligt den nya RF skall liksom f. n. under riksdagen finnas en myndighet med uppgift att taga upp och förvalta lån till staten. Vilken denna myndighet är framgår däremot inte av vare sig den nya RF eller den nya RO. Bestämmelser härom skall i stället ges i vanlig lag. Som jag framhöll i motiven till den nya RF bör nu inte komma i fråga att överflytta den statliga upplåningen och låneförvaltningen från riksgäldskontoret till annat riksdagsorgan (prop. 1973:90 s. 351).

Grundlagberedningen har, som framgår av vad jag nyss anförde, utarbetat förslag till en lag om riksgäldskontoret. Den föreslagna lagen har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. För egen del föreslår jag endast vissa jämkningar av förslaget.

Bestämmelserna i den föreslagna lagen ersätter i första hand de föreskrifter om riksgäldskontoret som nu är intagna i 1866 års RO, i ansvarighetslagen (1936:324) för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl. och i lagen (1957:685) angående utövande av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter under krigsförhållanden. Lagförslaget ansluter nära till gällande rätt. Den viktigaste nyheten gäller tid och sätt för val av fullmäktige i riksgäldskontoret. I överensstämmelse med vad som enligt

den nya RO gäller för bl. a. fullmäktige i riksbanken föreslås att samtliga riksgäldsfullmäktige skall väljas vid ett tillfälle för riksdagens valperiod genom proportionellt val.

1 §

Paragrafen upptar den grundläggande bestämmelsen att de uppgifter som avses i 9 kap. 10 § andra stycket RF under riksdagen ombesörjs av riksgäldskontoret.

2 §

I första stycket sägs i enlighet med beredningens förslag att riksgäldskontoret förvaltas av sju fullmäktige och att dessa väljs av riksdagen för riksdagens valperiod. Liksom f. n. bör inte ställas upp krav på att fullmäktig skall tillhöra riksdagen. Däremot bör, i enlighet med den nuvarande kompetensbestämmelsen i 7 § reglementet för riksgäldskontoret, gälla att fullmäktig skall vara svensk medborgare och myndig och att den som tillhör regeringen inte får vara fullmäktig. Kravet på svenskt medborgarskap framgår redan av bestämmelserna i 11 kap. 9 § tredje stycket nya RF och behöver inte upprepas i förevarande lag. I denna bör emellertid anges att endast den som är myndig kan vara fullmäktig och att statsråd inte får vara fullmäktig. Bestämmelser härom har förts in i 2 § första stycket.

I andra stycket föreskrivs att riksdagen väljer en av fullmäktige att vara ordförande.

Bestämmelserna i första och andra styckena fylls ut av de allmänna föreskrifter om val inom riksdagen som ges i 7 kap. i nya RO. Av bestämmelserna i detta kapitel följer bl. a. att valet i princip är proportionellt (4 § första stycket), att valet skall förrättas snarast efter början av riksdagens valperiod och gälla till dess riksdagen förrättat nytt val under nästa valperiod (6 §), att suppleanter skall utses för fullmäktige till minst samma antal som dessa och att suppleanterna skall uppfylla samma kvalifikationer som fullmäktige (8 §), att suppleanterna inte är personliga (9 §), att fyllnadsval skall äga rum om fullmäktig eller suppleant avgår i förtid (12 §) och att fullmäktige inom sig skall utse en eller flera vice ordförande (13 §).

I fråga om bestämmelserna i tredje stycket angående utövningen av riksgäldsfullmäktiges befogenheter under krigsförhållanden vill jag hänvisa till vad som i det följande anförts i anslutning till motsvarande bestämmelser i 28 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank (4.14).

3 §

Paragrafen överensstämmer med endast språkliga jämkningar med beredningens förslag.

I fråga om riksgäldsfullmäktiges juridiska ansvar innebär föreskrifterna i andra stycket att fullmäktige i fråga om gärningar i utövningen av uppdraget skall omfattas av samma straffbestämmelser som offentliga funktionärer i allmänhet men att rätten att besluta om åtal är förbehållen

riksdagens finansutskott. Lösningen är densamma som den som har föreslagits i fråga om ledamöterna i vissa andra riksdagsorgan (jfr 9 kap. 8 § i den nya RO). Jag får här hänvisa till grundlagberedningens motiv till nämnda lagrum, vilka återfinns i prop. 1973:90 s. 588.

4 §

Paragrafen upptar en hänvisning till lag med reglemente för riksgäldskontoret. Nuvarande reglemente bör ses över så att det kommer i överensstämmelse med den nya RF och RO och med denna lag. Därvid får också övervägas om särskilda regler skall gälla för beslut om åtal mot riksgäldsdirektören för brott i utövningen av hans tjänst, motsvarande dem som nu är intagna i ansvarighetslagen för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl. Det torde få ankomma på riksdagen att låta utarbeta förslag till behövliga ändringar i och tillägg till reglementet för riksgäldskontoret.

Övergångsbestämmelserna

Lagen bör träda i kraft den 1 januari 1975. Omläggningen av sättet för val av fullmäktige påkallar särskild övergångsreglering. Föreskrifterna i punkt 4 första stycket i övergångsbestämmelserna till den nya RO är så avfattade att de blir tillämpliga också på riksgäldsfullmäktige. En erinran härom har gjorts vid ikraftträdandebestämmelsen till förevarande lag. Regleringen innebär att samtliga fullmäktigeplatser besätts genom nytt val i januari 1975 för den tid som återstår av riksdagens då löpande valperiod. Den mandatperiod för fullmäktig som enligt äldre bestämmelser löper över tiden för valet av nya fullmäktige upphör därmed att gälla.

Ansvarighetslagen för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl. bör upphävas genom särskild lag med verkan fr. o. m. den 1 januari 1975 (jfr 4.16). I vissa fall kan de åtalsregler, som f. n. återfinns i ansvarighetslagen, vara gynnsammare för fullmäktig än motsvarande regler i den nu föreslagna lagen. När det gäller brott som har begåtts under de äldre bestämmelsernas giltighetstid bör därför, i de ifrågavarande fallen, dessa bestämmelser tillämpas (jfr 7 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken). En föreskrift härom har tagits in som ett andra stycke i övergångsbestämmelserna till förevarande lag. Föreskriften ansluter nära till motsvarande regel i punkt 6 i övergångsbestämmelserna till den nya RO.

4.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank

Införandet av ny RF och ny RO föranleder åtskilliga följdändringar i riksbankslagen. De ändringar som har gjorts i departementsförslaget grundar sig i flertalet fall på förslag från grundlagberedningen eller påpekanden från fullmäktige i riksbanken under remissbehandlingen av beredningens förslag till följdförfattningar. Beträffande fyra paragrafer, 17, 25, 27 och 31 §§, föreslås härjämte ändringar som saknar samband

med författningsreformen men som lämpligen bör genomföras i detta sammanhang.

1 §

Ändringen innebär att nuvarande hänvisning till den grundläggande bestämmelsen om riksbanken i 1809 års RF ersätts med en hänvisning till motsvarande stadgande i den nya RF. Ändringen föranleder omrubricering av 1 kap. i lagen.

2 §

F. n. hänvisas i paragrafen i fråga om riksbankens ensamrätt att utge sedlar till vad därom är särskilt stadgat. Härmed avses 1 § lagen (1897:28 s. 1) med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken. I den nya RF har emellertid riksbankens sedelmonopol blivit grundlagsfäst. Bestämmelsen härom återfinns i 9 kap. 13 §. Hänvisningen i förevarande paragraf bör därför i fortsättningen gälla detta grundlagsstadgande. Den särskilda lagen om riksbankens sedelutgivningsrätt m. m. bör, enligt vad som föreslås i det följande (4.17), upphävas.

6, 9—11, 13, 23 och 27 §§

Den nya RF innebär att den f. n. grundlagsstadgade skyldigheten för riksbanken att inlösa sina sedlar med guld avskaffas. Ändringen har konsekvenser för flera bestämmelser i riksbankslagen.

I 6 § finns föreskrifter som direkt gäller riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld. Dessa bestämmelser bör utgå. Paragrafen kommer därefter endast att föreskriva att av riksbanken utgivna sedlar skall utgöra lagligt betalningsmedel.

I 11 § åläggs riksbanken att hålla en metallisk kassa av guldmynt och omyntat guld. I 9 § har sedelutgivningen gjorts beroende av den metalliska kassans storlek. Som riksbanksfullmäktige framhåller i sitt remissyttrande saknas anledning att, när grundlagsföreskriften om sedlarnas utbytbarhet mot guld slopas, behålla särskilda regler om den metalliska kassan och om dennas relation till sedelomloppet. Bestämmelserna härom bör alltså utgå. Omfattningen av sedelutgivningen begränsas f. n. också genom bestämmelserna i 10 § om den s. k. supplementära sedeltäckningen. Dessa innebär att riksbankens sedelutgivning inte får överstiga summan av de i paragrafen angivna tillgångarna. Anledning saknas att i detta sammanhang ifrågasätta den begränsning av sedelutgivningsrätten som följer av 10 §. Att 9 § upphävs medför alltså inte att sedelutgivningsrätten blir oinskränkt. För att 10 § skall behålla nuvarande sakliga innehåll bör — som en följd av att 9 § upphävs — viss redaktionell ändring göras i paragrafen. Ändringen innebär att hänvisningen till den metalliska kassan utgår och att guld medtages bland de i paragrafen uppräknade tillgångarna. Inte heller i 27 § bör längre den metalliska kassan omnämnas särskilt. Uppgiftsskyldigheten kan begränsas till att avse dels de i 10 § omförmälda tillgångarna dels utelöpande sedlar

(jfr prop. 1973:90 s. 355).

I 13 § andra stycket ges bestämmelser om riksbankens inlösen av guld i plants, som för riksbankens räkning avlämnas till myntverket. Bestämmelserna bygger på en ordning med en fungerande guldmyntfot och bör därför utgå ur lagen.

I 23 § hänvisas till vad som särskilt är föreskrivet angående riksbankens skyldighet i fråga om växling och inlösen av mynt. Hänvisningen gäller dels bestämmelser i lagen (1873:31) om rikets mynt, dels bestämmelser i de därtill anknyttande kungörelserna (1908:171) angående myntväxling och (1914:136) angående utväxling i riksbanken av skiljemynt av silver eller brons. Bestämmelserna bygger på principen om guldmyntfot. Lagen (1873:31) om rikets mynt är numera upphävd (jfr SFS 1970:1028) och några bestämmelser om riksbankens skyldighet att inlösa och växla mynt finns inte intagna i lagen (1970:1028) om rikets mynt. Också kungörelserna (1908:171 och 1914:136) har blivit upphävida (jfr SFS 1973:76). Bestämmelserna i 23 § i förevarande lag bör därför nu upphävas.

I 27 § kan lämpligen i detta sammanhang göras ytterligare en ändring förutom den tidigare berörda. Den i andra stycket reglerade uppgiftsskyldigheten bör vara anknuten till arbetsdag i banken. Därmed blir det i fortsättningen klart att uppgift som t. ex. annars skulle ha upprättats för lördag i stället skall avse föregående vardag.

17 §

Enligt kungörelsen (1830:16 s. 178) angående åtskilliga föreskrifter i avseende på järn- och vågeffekter, som i banken (= riksbanken) belånas, gällde att riksbanken hade förmånsrätt enligt 17 kap. 3 § handelsbalken för belånade järn- och vågeffekter. Samband härmed har föreskriften under c) i förevarande paragraf att riksbanken får låna ut medel bl. a. mot pant i varor "liggande å allmän våg". I samband med tillkomsten av förmånsrättslagen (1970:979) upphävdes 1830 års kungörelse och tre därtill anslutande äldre författningar. Det förutsattes därvid (prop. 1970:142 s. 143) att en följdändring i 17 § riksbankslagen skulle genomföras i senare sammanhang. Ändringen bör göras nu. Den innebär att de nyss citerade orden under c) utgår ur paragrafen.

25 §

I paragrafen regleras riksbankens rätt att förvärva egendom. Bestämmelserna medger förvärv av egendom som behövs för att bedriva riksbankens verksamhet och av egendom för att skydda fordran. I sistnämnda hänseende föreskrivs i andra stycket bl. a. att riksbanken på offentlig auktion eller fondbörs får inköpa egendom, som är utmätt eller pantsatt för fordringen. En liknande bestämmelse gäller för övriga bankinstitut. För affärsbankernas, sparbankernas och jordbrukets kreditkassors del återfinns denna bestämmelse i resp. 56 § lagen (1955:183) om bankrörelse, 25 § lagen (1955:416) om sparbanker och 33 § lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen. Efter ändringar i dessa paragrafer

(gällande lydelse 1972:656--658) gäller emellertid numera att ifråga-varande bankinstitut för att skydda fordran får köpa egendom som är utmätt eller pantsatt för fordringen, inte bara på offentlig auktion eller fondbörs, utan också vid exekutiv försäljning. Härigenom blir det möjligt att förvärva utmätt egendom, fast eller lös, som försäljs under hand (se prop. 1972:118 s. 31). Jag föreslår nu att möjligheten för riksbanken att förvärva egendom till skydd för fordran utvidgas på motsvarande sätt genom en ändring i förevarande paragraf. Ändringen bör träda i kraft omedelbart.

28 §

Första stycket

Förslaget innebär att hänvisningen i fråga om riksbanksfullmäktige till bestämmelser i 1809 års RF och 1866 års RO ersätts av en hänvisning till 9 kap. 12 § i den nya RF.

Andra stycket

F. n. gäller en särskild lag (1957:685) angående utövande av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter under krigsförhållanden. Om riket eller del därav har besatts av fiendlig makt, får enligt lagen fullmäktige i riksbanken tillkommande befogenheter utövas endast vid sammanträde inom av fienden obesatt område inom eller utom riket på ort där fullmäktige kan överlägga med av Kungl. Maj:t utsett ombud. Vid sådant sammanträde skall minst tre fullmäktige vara till städes. Kan inte detta antal fullmäktige komma till städes, förordnar Kungl. Maj:t erforderligt antal personer att, intill dess nämnda hinder upphör, med fullmäktigs rätt och ansvar träda i fullmäktigs ställe. Vad sålunda har föreskrivits skall enligt lagen äga motsvarande tillämpning beträffande fullmäktige i riksgäldskontoret och utövandet av dem tillkommande befogenheter.

Av förarbetena till den nämnda lagen (prop. 1957:176 s. 16) framgår att den har sin grund i att den centrala finansförvaltningen till väsentliga delar utövas av riksbanken och riksgäldskontoret. Syftet med lagen är att trygga fullmäktigeinstitutionernas funktionsduglighet i krig. För funktionsduglighet har förutsatts inte bara att fullmäktige kan sammanträda i erforderligt antal utan också att sammanträdet kan äga rum på obesatt område.

De motiv som sålunda bär upp lagen anser jag alltför giltiga. Det kan visserligen tänkas ockupationsfall där det vore till fördel för skötseln av rikets angelägenheter genom inhemska organ att fullmäktige fick verka inom ockuperat område. Bestämmelserna i 13 kap. nya RF om krig och krigsfara hindrar emellertid inte riksdagen eller annat enligt kapitlet behörigt organ att under pågående ockupation besluta om lagändring på denna punkt. Anledning saknas att nu i sak frångå den reglering som innefattas i gällande lag.

Som framgår av vad jag har anfört i anslutning till 2 § i förslaget till lag om riksgäldskontoret (4.13) anser jag, liksom beredningen, att bestämmelserna i 1957 års lag bör flyttas över till riksbankslagen resp. den föreslagna lagen om riksgäldskontoret. Därvid bör lagtexten kunna förkortas. Den nuvarande föreskriften att regeringen kan förordna personer att träda i fullmäktiges ställe kan sålunda utgå. Skulle tillräckligt antal av de ursprungligen valda fullmäktige och deras suppleanter inte kunna sammanträda på obesatt område, kan riksdagen med stöd av tilläggsbestämmelse 7.8.1 i den nya RO utse ytterligare suppleanter. Denna riksdagens befogenhet kan utövas också av riksdagens krigsdelegation, när denna är i riksdagens ställe, och, på grund av bestämmelserna i 13 kap. 5 § i den nya RF, av regeringen, om varken riksdagen eller krigsdelegationen kan fullgöra sina uppgifter. Också i övrigt synes en viss förenkling av bestämmelserna kunna komma till stånd.

Med stöd av det anförda föreslår jag att i 28 § införs ett andra stycke i vilket föreskrivs att fullmäktige inte får utöva sina befogenheter på område som är ockuperat av främmande makt och att vid sammanträde, som hålls när riket till någon del är ockuperat, minst tre fullmäktige skall vara närvarande.

30 och 31 §§

Ändringarna i 30 § och i 31 § tredje stycket innebär endast en anpassning av terminologin till den nya RF och den nya RO. I fråga om 31 § första stycket föreslås att kravet på svenskt medborgarskap för behörighet som bankofullmäktig får utgå. Redan av bestämmelserna i 11 kap. 9 § tredje stycket i den nya RF framgår nämligen att fullmäktig måste vara svensk medborgare. Vidare föreslås beträffande 31 § andra stycket att undantaget från förbudet i bestämmelsen inte längre skall avse ledamotskap i sparbank eller postsparbanken. Skäl saknas numera att särbehandla sparbankerna i detta hänseende. Postsparbanken ingår numera i postbanken som den 1 juli 1974 kommer att uppgå i den nya s. k. PK-banken (prop. 1973:195).

I sammanhanget vill jag påpeka att av 7 kap. 8 § i den nya RO följer att de i 30 och 31 §§ upptagna behörighetsvillkoren för fullmäktig gäller också suppleant.

32 §

Enligt gällande rätt kan finansutskottet efter riksdagens bemyndigande meddela föreskrifter om riksbankens förvaltning. Grundlagberedningen har förordat (SOU 1972:15 s. 179) att någon sådan befogenhet för framtiden inte skall kunna tilläggas utskottet och föreslagit en härav betingad ändring i 32 § första stycket. Jag biträder beredningens förslag.

Paragrafens tredje stycke upptas f. n. av en hänvisning i fråga om ansvarighet för fullmäktige och för den av fullmäktige utsedde suppleanten för riksbankschefen till vad som är särskilt stadgat. Härmed avses regler i ansvarighetslagen (1936:324) för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl. Som jag i det föregående har anfört,

bör denna lag upphävas (jfr 4.16). Skäl saknas att i riksbankslagen ta in hänvisning till de regler om åtalsprövning i fråga om bankofullmäktig som återfinns i 9 kap. 8 § i den nya RO och till de åtalsregler som i fråga om direktionsledamot i banken lämpligen bör föras in i bankoreglementet. Tredje stycket i förevarande paragraf bör alltså utgå.

38 §

Bankoreglementet skall enligt förslaget fortsättningsvis betecknas som lag med reglemente för riksbanken.

4.15 Förslag till lag om upphävande av lagen (1957:685) angående utövande av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter under krigsförhållanden

Skälen till att ifrågakvarande lag föreslås bli upphävd har angivits i motiveringen till förslaget till ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank under 28 § (4.14, jfr under 2 § i motiveringen till förslaget till lag om riksgäldskontoret).

4.16 Förslag till lag om upphävande av ansvarighetslagen (1936:324) för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl.

Enligt ansvarighetslagen för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl. har fullmäktig i riksbanken, fullmäktig i riksgäldskontoret, direktionsledamot i riksbanken samt riksgäldsdirektören och chefen för riksgäldskontoret fullt ämbetsansvar. Lagen innebär emellertid att särskilda åtalsregler gäller för dessa funktionärer.

När det gäller riksbanksfullmäktige har uttömmande åtalsregler tagits in i 9 kap. 8 § och tilläggsbestämmelse 9.8.1 i den nya RO. I det föregående (4.13) har jag föreslagit att motsvarande reglering beträffande riksgäldsfullmäktige skall tas in i den särskilda lag om riksgäldskontoret (3 § andra stycket), vilken skall träda i kraft den 1 januari 1975.

I samband med att förslaget till ny RO lades fram uttalade jag (prop. 1973:90 s. 485) att samma ansvarighetsregler bör gälla för alla direktionsledamöter i riksbanken, oavsett om de är riksbanksfullmäktige eller inte, men att de särskilda bestämmelserna om de ledamöter som inte är fullmäktige inte har sin plats i RO. Enligt min uppfattning bör dessa bestämmelser arbetas in i bankoreglementet. På motsvarande sätt gäller att eventuella ansvarsbestämmelser för riksgäldsdirektören har sin naturliga plats i riksgäldsreglementet. Det ankommer emellertid inte på Kungl. Maj:t att lägga fram förslag till sådana bestämmelser.

Av vad jag nu har sagt framgår att ansvarighetslagen för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl. bör upphöra att gälla vid utgången av år 1974. Övergångsbestämmelser, föranledda av ändringarna på hithörande rättsområden, återfinns, såvitt gäller riksbanksfullmäktige, i övergångsbestämmelserna till den nya RO, punkt 6, och, såvitt gäller riksgäldsfullmäktige, i den av mig föreslagna lagen om riksgäldskontoret.

4.17 Förslag till lag om upphävande av lagen (1897:28 s. 1) med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken

Lagen med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken, omfattar tre paragrafer.

I 1 § i lagen föreskrivs att riksbanken är ensam berättigad att utge sedlar. Riksbankens sedelmonopol är emellertid fastslaget redan i 9 kap. 13 § första punkten i den nya RF. Paragrafen blir därmed överflödig.

Föreskrifterna i 2 § i lagen gäller förfarandet när riksbanken underlåter att uppfylla skyldigheten enligt 72 § i 1809 års RF att inlösa sina sedlar med guld. Den nya RF innebär emellertid att guldinlösningsskyldigheten slopas. Bestämmelserna i paragrafen måste som följd härav sättas ur kraft.

Enligt 3 § lyder riksbanken under Stockholms rådstuvurätt i de mål för vilka inte annat är stadgat i lag. En erinran härom och om en forumbestämmelse i 2 § är upptagen i 28 § lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken.

Enligt 10 kap. 1 § rättegångsbalken (RB) svarar bl. a. stiftelse och annan sådan inrättning i tvistemål i allmänhet vid rätten i den ort, där styrelsen har sitt säte eller, om säte för styrelsen inte är bestämt, där förvaltningen föres. Genom rättsfallet NJA 1959 s. 385 är fastslaget att riksbanken är att räkna till sådan inrättning som avsågs med den numera upphävda 33 kap. 17 § RB. Det måste antas att uttrycket inrättning har samma innebörd i 10 kap. 1 § som i tidigare gällande 33 kap. 17 § RB. Härav följer att riksbanken redan på grund av bestämmelserna i 10 kap. 1 § RB har allmänt tvistemålsforum vid Stockholms tingsrätt. Den särskilda forumregeln i 3 § i förevarande lag är alltså obehövlig.

Av vad jag nu har anfört framgår att lagen (1897:28 s. 1) med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken, i sin helhet kan upphävas. Som följd härav bör hänvisningen till 2 och 3 §§ i lagen utgå ur 28 § lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken (jfr 4.20).

4.18 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Införandet av den nya RF nödvändiggör vissa följdändringar i RB. Dessa ändringar är av två slag. Dels bör vissa bestämmelser om högsta domstolen, som nu finns i 1809 års RF men som saknar motsvarighet i den nya RF, arbetas in i 3 och 4 kap. RB. Dels måste reglerna om forum privilegiatum och därmed sammanhängande bestämmelser anpassas till motsvarande föreskrifter i den nya RF.

2 kap. 2 §

Bestämmelserna i RB om forum i överrätt (hovrätt eller högsta domstolen) för vissa domare och andra offentliga funktionärer är f. n. anknutna till ämbetsbrottsbegreppet. Enligt förevarande paragraf tillkom-

mer sålunda f. n. hovrätt att som första domstol upptaga mål om ansvar eller enskilt anpråk på grund av ämbetsbrott, som avses i 20 kap. 1—4 §§ brottsbalken, av domare i allmän underrätt eller krigsrätt eller av konkursdomare, inskrivningsdomare eller annan som vid inskrivningsmyndighet har förordnats att handlägga inskrivningsärende. Med domare avses inte bara lagfaren domare utan även nämndeman. De citerade lagrummen i brottsbalken avser tjänstemissbruk, tagande av muta eller av otillbörlig belöning, brott mot tystnadsplikt samt tjänstefel.

Den nya RF:s bestämmelser om utkrävande av straffrättsligt ansvar av statsråd (12 kap. 3 §) och av ledamot av högsta domstolen eller regeringsrätten (12 kap. 8 §) bygger inte på brottsbalkens ämbetsbrottsbegrepp. I 12 kap. 3 § RF föreskrivs att den som är eller har varit statsråd efter åtalsbeslut av konstitutionsutskottet kan fällas till ansvar av högsta domstolen för brott i utövningen av statsrådstjänsten om han därigenom grovt har åsidosatt sin tjänsteplikt. I 12 kap. 8 § första stycket föreskrivs att åtal för brott i utövningen av tjänst som ledamot av högsta domstolen eller regeringsrätten skall väckas i högsta domstolen av riksdagens ombudsman eller justitiekanslern.

De gärningar som omfattas av bestämmelserna i 12 kap. 3 och 8 §§ RF sammanfaller endast delvis med de i brottsbalken beskrivna ämbetsbrotten. Å ena sidan torde ifrågavarande grundlagsbestämmelser vara tillämpliga i fråga om flera av de i brottsbalken straffbelagda gärningarna än de särskilda ämbetsbrotten. Å andra sidan kommer som regel sådana ämbetsbrott som tagande av muta och brott mot tystnadsplikt att falla utanför bestämmelsernas tillämpningsområde. Avgörande för dessas tillämplighet är i stället om brottet har begåtts i själva tjänsteutövningen eller inte. I fråga om sådant brott av statsråd, justitieråd eller regeringsråd som inte har begåtts i tjänsteutövningen gäller att åtal skall väckas vid underrätt enligt vanliga regler.

Jag har i samband med att förslaget till den nya RF lades fram givit uttryck för uppfattningen att RB:s regler om s. k. forum privilegiatum skulle utformas på sådant sätt att de kom att anknyta till samma slag av gärningar som anges i motsvarande bestämmelser i den nya RF (prop. 1973:90 s. 441). Jag föreslår i enlighet härmed att bestämmelserna i förevarande paragraf skall avse mål om ansvar eller enskilt anpråk på grund av sådant brott, som har begåtts i utövningen av tjänsten. Som tidigare har nämnts avses med domare i detta sammanhang även nämndeman. Av bestämmelsernas avfattning bör därför framgå att de täcker även brott som begåtts i utövning av uppdrag (jfr 9 kap. 8 § i nya RO). Vid bedömningen av frågan om brott skett i utövningen av tjänsten eller uppdraget bör de principer gälla som ligger till grund för bestämmelserna i 12 kap. 3 och 8 §§ RF.

3 kap. 1 och 2 §§

Den nya RF innebär att utövandet av den högsta domarmakten inte längre betraktas som utövande av konungens domsrätt. Den nuvarande bestämmelsen i 3 kap. 1 § kan därför inte stå kvar. Lämpligen kan

bestämmelsen i 3 kap. 2 § första stycket att högsta domstolen är överrätt i mål, som fullföljs från hovrätt, brytas ut till en särskild paragraf och inleda kapitlet.

3 kap. 3 §

Bestämmelserna i 12 kap. 3 och 8 §§ i den nya RF innebär att högsta domstolen blir första instans vid prövningen av åtal för brott i tjänsteutövningen av statsråd, justitieråd och regeringsråd, vilka tidigare har haft forum i riksrätten. Dessa ändringar i förhållande till gällande rätt bör komma till uttryck också i förevarande paragraf. I samband med att förslaget till ny RF lades fram uttalade jag att också JO, såvitt avsåg åtal för brott i ämbetet, borde ha forum i högsta domstolen men att en regel av detta innehåll inte hade sin plats i RF (prop. 1973:90 s. 443). En sådan bestämmelse bör enligt min mening tas in i denna paragraf. Av paragrafen bör vidare framgå att högsta domstolen är forum även vid talan om enskilt anspråk på grund av sådana brott av de nu avsedda funktionärerna som skall prövas av domstolen som första instans. Vad gäller avgränsningen av den kategori av gärningar som bör omfattas av den särskilda forumregeln i paragrafen hänvisar jag till vad jag har anfört under 2 kap. 2 §.

I enlighet med vad jag nu har sagt föreslår jag att det i första stycket föreskrivs att det skall tillkomma högsta domstolen att som första domstol upptaga mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts av statsråd, justitieråd, regeringsråd, riksdagens ombudsman, justitiekanslern, riksåklagaren eller den som utövar något av dessa ämbeten eller av hovrättsdomare eller revisionssekreterare.

I 12 kap. 8 § andra stycket i den nya RF föreskrivs att högsta domstolen skall pröva om ledamot av högsta domstolen eller regeringsrätten enligt vad därom är föreskrivet skall skiljas eller avstängas från sin tjänst eller vara skyldig att undergå läkarundersökning. Att högsta domstolen är forum i fråga om sådana mål bör komma till uttryck även i förevarande paragraf. En bestämmelse av nu angivet innehåll kan lämpligen arbetas in i paragrafens andra stycke.

3 kap. 4 och 6 §§, 4 kap. 2 §

I 1809 års RF återfinnes bestämmelser om högsta domstolen och dess ledamöter i bl. a. 17, 22 och 34 §§. I 17 § första stycket föreskrivs att konungens domsrätt skall uppdragas minst tolv av honom utnämnda lagkunniga, erfarna och redliga personer vilka fullgjort vad författningarna föreskriver dem, som uti domareämbeten må nyttjas. Dessa personer kallas enligt samma lagrum justitieråd och utgör konungens högsta domstol. I 22 § 1 mom. föreskrivs bl. a. att mål i högsta domstolen kan prövas och avgöras av fem justitieråd samt att fler än sju domare inte får delta i prövningen av något mål om inte för vissa fall annorledes förordnas i samfällt stiftad lag. I 34 § återfinnes ett förbud för justitieråd att inneha eller utöva annat ämbete.

De nu nämnda bestämmelserna saknar motsvarighet i den nya RF. Som jag har uttalat i anslutning till 11 kap. 1 § i nya RF (prop. 1973:90 s. 380) bör bestämmelserna i stället ha motsvarigheter i vanlig lag. Jag föreslår i enlighet härmed att föreskrifterna att justitieråd skall vara lagfarna och inte får inneha eller utöva annat ämbete tas in i 3 kap. 4 § första stycket. Vidare föreslår jag att domförhållsreglerna tas in i 3 kap. 6 § och att 4 kap. 2 § ändras så att det framgår att justitieråd utnämns av regeringen.

I samband med att nya regler om fullföljd av talan till högsta domstolen genomfördes med ikraftträdande den 1 juli 1971 fastställdes att antalet justitieråd skall vara högst 22. Bestämmelsen om detta, som infördes i den då gällande särskilda lagen om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring, har sedermera förts över till 3 kap. 4 § rättegångsbalken (se SFS 1972:147). Till bestämmelsen finns fogad en övergångsbestämmelse av innebörd att högsta domstolen får bestå av fler än 22 justitieråd till dess antalet gått ned till detta antal till följd av inträffade ledigheter samt att, om särskilda skäl föreligger, nya ledamöter får utses dessförinnan.

Den 1 juli 1971 var antalet justitieråd 25. Under tiden därefter har 5 justitieråd avgått och 5 nya utnämnts. Antalet ledamöter i högsta domstolen är följaktligen fortfarande 25.

Ambitionen bör vara att bringa ned antalet ledamöter i högsta domstolen till det antal av 22 som nu är angivet som det högsta antalet och som enligt min mening framstår som väl avvägt. Redan de erfarenheter som gjorts sedan lagändringen 1971 visar emellertid att man inte kan utesluta att det också i framtiden ibland kan komma att finnas behov av ett något större antal ledamöter.

Enligt min mening bör man nu, med bibehållande av de intentioner som kommer till uttryck genom de nuvarande bestämmelserna, i rättegångsbalken fastställa antalet ledamöter i högsta domstolen till 22. Den nuvarande situationen visar emellertid att det, även med de fullföljdsregler som gäller sedan år 1971, måste finnas möjlighet att vid behov ha ett större antal. Den bestämmelse som nu föreslås i 3 kap. 4 § första stycket har därför innebörden att högsta domstolen skall utgöras av 22 justitieråd eller det högre antal som av särskilda skäl behövs.

Den föreslagna bestämmelsen bör liksom ändringarna i RB i övrigt träda i kraft den 1 januari 1975. Den nyss nämnda övergångsbestämmelsen till lagen (1972:147) om ändring i rättegångsbalken bör samtidigt upphöra att gälla (jfr 4.19).

I 3 kap. 6 § andra stycket RB föreskrivs f. n. att, om högsta domstolen skall avge yttrande över ansökan som avses i 26 § RF, beslut i frågan får fattas av tre ledamöter. I 26 § 1809 års RF, som innehåller regler om nådeinstitutet, föreskrivs bl. a. en skyldighet för konungen att i vissa nådeärenden inhämta yttrande från högsta domstolen. Denna föreskrift saknar motsvarighet i den nya RF. Jag föreslår i stället att en sådan bestämmelse skall tas in i en särskild lag om handläggningen av nådeärenden (jfr 4.24). En bestämmelse om högsta domstolens samman-

sättning vid avgivandet av yttrande i nådeärende har enligt min mening sin naturliga plats i en sådan lag. Jag föreslår därför att 3 kap. 6 § andra stycket upphävs.

7 kap. 4 §

I andra stycket av denna paragraf föreskrivs f. n. att riksåklagaren är allmän åklagare vid underrätt och hovrätt i mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av ämbetsbrott, som avses i 20 kap. 1-4 §§ brottsbalken, av vissa kategorier av offentliga funktionärer. Denna bestämmelse är utformad som ett undantag från huvudregeln i första stycket att statsåklagare eller distriktsåklagare är allmän åklagare vid underrätt och hovrätt. Enligt min mening bör de gärningar som hänförs till RA:s kompetensområde avgränsas på samma sätt som de gärningar som enligt 2 kap. 2 § och 3 kap. 3 § skall beivras direkt i överrätt. Jag föreslår därför att bestämmelsen i andra stycket avfattas på sådant sätt att den kommer att gälla *mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av sådant brott av de i lagrummet uppräknade funktionärerna som har begåtts i utövningen av tjänsten eller uppdraget* (jfr i övrigt vad som anförts i anslutning till 2 kap. 2 §).

20 kap. 10 §, 22 kap. 8 § och 23 kap. 22 §

Som en följd av de ändringar jag nu har föreslagit i 3 kap. 3 § och 7 kap. 4 § andra stycket bör ordet ämbetsbrott i 20 kap. 10 §, 22 kap. 8 § och 23 kap. 22 § bytas ut mot ordet brott.

I 22 kap. 8 § bör vidare göras en ändring av närmast redaktionell natur med anledning av att åtal mot statsråd för sådant brott som avses i 3 kap. 3 § inte kan beslutas av någon av de i RB åsyftade åklagarna utan måste beslutas av konstitutionsutskottet.

4.19 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:147) om ändring i rättegångsbalken

Som jag nämnt i det föregående (4.18) bör den övergångsbestämmelse till förevarande lag som rör ledamotsantalet i högsta domstolen upphöra att gälla samtidigt med att 3 kap. 4 § första stycket första punkten i dess nu föreslagna lydelse träder i kraft.

4.20 Förslag till lag om ändring i lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken

I 28 § förevarande lag finns en hänvisning till 2 och 3 §§ lagen (1897:28 s. 1) med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken. Som framgår av det föregående (4.17) föreslår jag att sistnämnda lag upphävs. Hänvisningen i 28 § i förevarande lag till 1897 års lag bör därför utgå.

I 28 § i denna lag finns vidare hänvisningar till lagen (1911:2 s. 1) angående viss lättnad för utländsk konsul i fråga om vittnesmåls

avläggande samt till cirkulär den 24 augusti 1915 till samtliga underdomstolar och överexekutorer i riket angående utredning i vissa fall om värdet av tvisteföremål. Av dessa författningar är 1911 års lag upphävd (jfr SFS 1970:86) medan 1915 års cirkulär numera saknar aktualitet. Även dessa hänvisningar bör mönstras ut i detta sammanhang.

4.21 Förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207)

De ändringar som jag i det föregående (4.18) har föreslagit i fråga om 2 kap. 2 § och 3 kap. 3 § RB ger anledning till vissa följdändringar i 3 kap. 10 § skadeståndslagen.

Förslaget till ändring i RB innebär att reglerna om forum privilegatum i 2 kap. 2 § och 3 kap. 3 § RB skall avse mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts av personer tillhörande någon av de i nämnda lagrum angivna kategorierna offentliga funktionärer. Jag föreslår att motsvarande ändring görs i första punkten av 3 kap. 10 § i förevarande lag.

Bestämmelserna i 3 kap. 7 § skadeståndslagen inskränker möjligheterna att föra skadeståndstalan mot staten bl. a. med anledning av beslut av konungen i statsrådet. Någon bestämmelse som särskilt tar sikte på beslut som en departementschef har fattat på eget ansvar finns däremot inte. Som jag påpekade i samband med skadeståndslagens införande (prop. 1972:5 s. 542) innebär detta att staten i fråga om sådana beslut har fullt skadeståndsansvar enligt lagen. Av 3 kap. 10 § kan utläsas att skadeståndstalan med anledning av beslut av departementschef skall väckas vid allmän underrätt. Sådan talan med anledning av beslut av konungen i statsrådet skall däremot väckas i högsta domstolen.

Bestämmelserna om statsråds juridiska ansvar i 12 kap. 3 § nya RF och de bestämmelser i detta hänseende i RB som jag har föreslagit innebär att mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av straffbara brott i tjänsteutövningen av statsråd skall upptas direkt av högsta domstolen oavsett om statsrådet har handlat i sin egenskap av medlem av regeringskollektivet eller som enskild departementschef. Det är enligt min mening inte tillfredsställande att skadeståndstalan mot staten på grund av ett statsrådsbeslut kan komma att väckas vid allmän underrätt medan en ansvars- eller skadeståndstalan mot det beslutande statsrådet på grund av samma beslut skall väckas i högsta domstolen. Jag föreslår därför att högsta domstolen skall vara forum i alla dessa fall. Denna ändring kommer till uttryck genom att ordet "tjänsteman" i andra punkten föreslås utbytt mot "någon". Förslaget i det avseendet får ses mot bakgrunden av att förslaget till ändring i RB innebär att statsråd skall tas in i den uppräkningslista av offentliga funktionärer med forum i högsta domstolen som återfinnes i 3 kap. 3 § RB.

Förslaget till ändring i RB innebär vidare att särskilda bestämmelser om talan mot justitieråd och regeringsråd skall tas in i 3 kap. 3 § RB. Med anledning härav kan den redaktionella ändringen göras i 3 kap. 10 § skadeståndslagen att bestämmelsen om forum vid skadeståndstalan mot

staten med anledning av dom eller beslut av högsta domstolen eller regeringsrätten flyttas upp från sista till första punkten.

Skadeståndslagen bör börja gälla i sin nya lydelse samtidigt som den nya RF träder i tillämpning, dvs. den 1 januari 1975. Behov kan emellertid även därefter föreligga av en bestämmelse om forum för skadeståndstalan mot staten med anledning av beslut av konungen i statsrådet. Jag föreslår att en sådan bestämmelse tas in som en övergångsbestämmelse.

4.22 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Införandet av den nya RF föranleder vissa ändringar i lagen om allmänna förvaltningsdomstolar, huvudsakligen bestående i att de bestämmelser om regeringsrätten i 1809 års RF som saknar motsvarighet i den nya RF arbetas in i lagen. Jag finner det vidare lämpligt att samtidigt föreslå vissa ändringar i bestämmelserna om regeringsrättens kompetens i 2 §.

2 §

Enligt 18 § i 1809 års RF skall regeringsrätten pröva besvär i förvaltningsärenden i den utsträckning som bestäms i lag. Den nya RF har ingen specialbestämmelse angående regeringsrättens kompetensområde. Med sikte på samtliga domstolar föreskrivs i 11 kap. 4 § i den nya RF att bestämmelser om domstolarnas rättsskipningsuppgifter meddelas i lag. För regeringsrättens del finns bestämmelser i ämnet i förevarande paragraf av lagen om allmänna förvaltningsdomstolar. Där föreskrivs bl. a. att regeringsrätten prövar besvär över kammarrätts beslut och besvär över annat beslut i förvaltningsärende som enligt lag eller av riksdagen beslutad författning anförs hos domstolen. Denna beskrivning av området för regeringsrättens besvärsprövande verksamhet är inte fullt tillfredsställande. Den leder till att regeringsrätten inte blir behörig att pröva vissa kammarrättsbeslut i administrativa ärenden vilka på grund av sin natur bör kunna överklagas hos administrativ domstol, t. ex. beslut angående avstängning eller läkarundersökning av kammarrätts personal och beslut om oorganiserad kammarrättspersonals avlöningsförmåner. Av domar som regeringsrätten meddelat framgår nämligen att sådana beslut av kammarrätt inte täcks av begreppet "kammarrätts beslut" i förevarande paragraf. Detta begrepp omfattar bara beslut som kammarrätt fattar i sin rättsskipande verksamhet. För att möjliggöra att kammarrätts beslut i administrativa ärenden kan överklagas till regeringsrätten i samma utsträckning som centrala förvaltningsmyndigheters beslut kan överklagas till kammarrätt och för att samtidigt undanröja den nuvarande oklarheten i begreppet "kammarrätts beslut" bör i första stycket av förevarande paragraf under 1 anges att regeringsrätten prövar besvär över kammarrätts beslut enligt förvaltningsprocesslagen (1971:291) samtidigt som till uppräknningen under 2 fogas beslut i förvaltningsärende som enligt

instruktion för kammarrätterna anföras hos domstolen. Dessa ändringar, som inte har något samband med författningsreformen, bör träda i kraft så snart som möjligt.

3 och 4 §§

I 1809 års RF återfinns bestämmelser om regeringsrätten och dess ledamöter bl. a. i 18, 22 och 34 §§. I 18 § sägs att konungens rätt att pröva och avgöra besvär i förvaltningsärenden i den utsträckning, som bestämmes i samfällt stiftad lag, skall uppdragas minst sju av konungen utnämnda personer, som har förvaltat civil beställning och däruti ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. Dessa personer kallas enligt samma lagrum regeringsråd och utgör konungens regeringsrätt. Det föreskrivs vidare att minst två tredjedelar av hela antalet regeringsråd skall ha fullgjort vad författningarna föreskriver dem, som uti domareämbeten må nyttjas. I 22 § 2 mom. föreskrivs bl. a. att mål i regeringsrätten kan prövas och avgöras av fem ledamöter eller av fyra, om tre av dem är ense om slutet. 34 § innehåller ett förbud för regeringsråd att inneha eller utöva annat ämbete.

De nu nämnda bestämmelserna saknar motsvarigheter i den nya RF. Liksom i fråga om högsta domstolen har det ansetts att bestämmelserna i stället bör ha motsvarigheter i vanlig lag (prop. 1973:90 s. 380). Jag föreslår i enlighet härmed att föreskrifterna att minst två tredjedelar av antalet regeringsråd skall vara lagfarna och att regeringsråd inte får inneha eller utöva annat ämbete skall föras in i 3 § första stycket. Någon motsvarighet till det nuvarande kravet att regeringsråd skall ha förvaltat civil beställning och därvid ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet torde inte behövas. Bestämmelsen att regeringsråd skall utnämnas av regeringen bör tas in i 3 § andra stycket. Dit bör också den föreskrift om förordnande av ordförande som nu finns i första stycket föras över. De domförhetsregler som finns i 1809 års RF bör utan ändring i sak tas in i 4 § tredje stycket.

Enligt 3 § första stycket första punkten gäller f. n. att regeringsrätten består av högst 18 regeringsråd. Till denna bestämmelse finns emellertid fogad en övergångsbestämmelse av innebörd att regeringsrätten får bestå av fler än 18 regeringsråd till dess antalet gått ned till detta antal till följd av inträffade ledigheter samt att, om särskilda skäl föreligger, nya ledamöter får utses dessförinnan.

Den 1 juli 1971 var antalet regeringsråd 22. Under tiden därefter har 7 avgått och 8 nya utnämnts. Antalet ledamöter i regeringsrätten är följaktligen f. n. 23.

På samma sätt som i fråga om ledamotsantalet i högsta domstolen (jfr 4.18) gäller beträffande antalet ledamöter i regeringsrätten att jag anser att ambitionen bör vara att bringa ned detta till det enligt min mening väl avvägda antal som nu är i lagen angivet som det högsta, dvs. 18. De erfarenheter som gjorts sedan 1971 visar emellertid att man inte kan utesluta att det också i framtiden ibland kan komma att föreligga behov av ett något större antal ledamöter.

Liksom i fråga om högsta domstolen anser jag att man nu, utan att gå ifrån grundtanken i de nuvarande bestämmelserna, bör fastställa antalet ledamöter i regeringsrätten till 18 samtidigt som möjlighet öppnas att ha ett större antal när det visar sig behövt. Jag föreslår därför en bestämmelse i 3 § första stycket som innebär att regeringsrätten skall utgöras av 18 regeringsråd eller det högre antal som av särskilda skäl behövs. Som en följd härav bör övergångsbestämmelsen till den nu gällande regeln om ledamotsantalet upphävas.

Jag föreslår samtidigt härmed att huvuddelen av de bestämmelser om lagrådets sammansättning som nu finns i 21 § i 1809 års RF skall arbetas in i lagen (1965:186) om lagrådet. Detta föranleder en mindre ändring i 3 § sista stycket.

Som jag nyss nämnde bör den föreslagna ändringen i 2 § första stycket träda i kraft omedelbart. I övrigt bör de föreslagna ändringarna träda i kraft den 1 januari 1975.

4.23 Förslag till lag om ändring i lagen (1965:186) om lagrådet

De grundläggande bestämmelserna om lagrådets sammansättning finns f. n. i 1809 års RF. I 21 § andra stycket föreskrivs sålunda att som ledamöter av lagrådet skall tjänstgöra tre justitieråd och en av regeringsrättens lagfarna ledamöter. I stället för ett av justitieråden kan dock annan lagfaren, skicklig och oväldig person enligt konungens förordnande tjänstgöra såsom ledamot av lagrådet. Dessa fyra ledamöter skall deltaga i behandlingen av alla på lagrådet ankommande ärenden. Där så prövas nödigt, får i behandlingen av visst ärende i lagrådet deltaga ytterligare en för insikt, erfarenhet och redlighet känd person, som konungen utser. För det fall att lagrådet skall vara delat i avdelningar föreskrivs slutligen att de nu återgivna bestämmelserna om lagrådet skall gälla varje avdelning.

Den nya RF:s bestämmelser om lagrådet finns intagna i 8 kap. 18 §. I fråga om lagrådets sammansättning föreskrivs där endast att domare i högsta domstolen och regeringsrätten skall ingå i detta. I övrigt hänvisas till bestämmelser i lag. Detta innebär att de närmare bestämmelserna om lagrådets sammansättning får tas in i lagen om lagrådet. Grundlagberedningen har föreslagit (SOU 1972:16 s. 39) att nuvarande föreskrifter härom skall behållas i sak oförändrade. Några mindre avvikelser förordas dock. Dels har kravet att ledamoten från regeringsrätten skall vara lagfaren slopats. Dels har möjligheten att tillkalla ytterligare en ledamot begränsats till fall då ärendet kräver särskild fackkunskap.

Det har under remissbehandlingen ifrågasatts om inte två justitieråd och två regeringsråd vore en lämpligare sammansättning av lagrådet än den nuvarande. Som ett alternativ har framförts tanken att det i lagen endast skulle föreskrivas fyra domare från högsta domstolen och regeringsrätten utan någon läsning av fördelningen. Enligt min mening föreligger emellertid inte f. n. något behov av ändring i gällande regler.

Jag föreslår därför i likhet med beredningen att de nuvarande reglerna arbetas in i 1 § lagen om lagrådet. Jag delar beredningens uppfattning att det inte finns någon anledning att behålla kravet på lagfarenhet för de ledamöter som kommer från regeringsrätten samt att möjligheten att tillkalla en femte ledamot kan begränsas till att avse sådana ärenden som kräver särskild fackkunskap.

4.24 Förslag till lag om handläggningen av nådeärenden

I 26 § i 1809 års RF finns vissa bestämmelser om handläggningen av nådeärenden vilka saknar motsvarigheter i den nya RF. Där föreskrivs sålunda att konungen, där ej skäl till bifall uppenbarligen saknas, över ansökningar om nåd skall höra regeringsrätten beträffande mål av beskaffenhet att kunna tillhöra dess eller kammarrättens slutliga prövning och i andra mål högsta domstolen. I 3 kap. 6 § andra stycket RB finns en bestämmelse om högsta domstolens sammansättning vid avgivande av sådant yttrande. Enligt denna är högsta domstolen i sådant fall beslutför med tre ledamöter. Någon motsvarande bestämmelse om regeringsrätten finns f. n. inte.

Grundlagberedningen har föreslagit (SOU 1972:16 s. 40) att de nu återgivna bestämmelserna med en mindre saklig ändring skall tas in i en särskild lag om handläggningen av nådeärenden. Den föreslagna lagen innehåller tre paragrafer. I den första av dessa föreskrivs att regeringen prövar ärenden om nåd i enlighet med vad som föreskrivs i RF. Enligt 2 § kan regeringen omedelbart avslå ansökan om nåd, om skäl till bifall uppenbarligen saknas. I annat fall skall regeringen, innan den avgör nådeärende, inhämta yttrande från högsta domstolen eller, om fråga är om mål i vilket regeringsrätten är högsta instans, från regeringsrätten. Beredningen påpekar att den föreslagna bestämmelsen innebär att yttrande — i motsats till vad som gäller f. n. — skall inhämtas även i fall då ärende om nåd tages upp ex officio. Enligt beredningen kan detta få betydelse särskilt i fråga om amnesti. I 3 § slutligen finns en bestämmelse att beslut om yttrande som avses i 2 § får fattas av tre ledamöter. Beredningens förslag har lämnats utan kommentar under remissbehandlingen.

Jag delar beredningens uppfattning att det efter den nya RF:s införande finns behov av en särskild lag om handläggningen av nådeärenden. Denna bör i allt väsentligt ha det innehåll som beredningen har föreslagit. Jag vill emellertid förorda en saklig avvikelse från beredningens förslag.

Enligt nuvarande regler råder samma fördelning mellan högsta domstolen och regeringsrätten i fråga om avgivandet av yttranden i nådeärenden som beträffande prövningen av ansökningar om resning eller återställande av försutten tid. I båda dessa fall ankommer det på regeringsrätten att fatta beslut i mål av beskaffenhet att kunna tillhöra dess eller kammarrättens slutliga prövning. En motsvarande samordning kommer till uttryck i beredningens förslag.

Även enligt min uppfattning bör också i fortsättningen samma fördelning råda mellan högsta domstolen och regeringsrätten i fråga om yttranden i nådeärenden som beträffande beslut om resning eller återställande av försutten tid. I den nya RF har emellertid gjorts en viss omfördelning mellan de två högsta domstolarna i förhållande till gällande rätt och beredningens förslag vad gäller handhavandet av de extraordinära rättsmedlen. Enligt 11 kap. 11 § ankommer det sålunda på regeringsrätten att bevilja resning och återställande av försutten tid inte bara, som i beredningens förslag, när fråga är om ärenden för vilka regeringsrätten är högsta instans utan såvitt gäller alla ärenden där regeringen, förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet är högsta instans. I övriga fall ligger beslutanderätten hos högsta domstolen. Motsvarande ordning bör enligt min mening gälla även i fråga om yttranden i nådeärenden.

4.25 Förslag till lag om ändring i lagen (1956:618) om allmänna sammankomster

Enligt 3 § första stycket får demonstration på allmän plats inte hållas utan tillstånd av polismyndigheten. Vid prövningen av tillståndsfrågan skall enligt andra stycket i dess gällande lydelse myndigheten beakta vikten ur allmän synpunkt av att församlingsfriheten upprätthålls. Grundlagberedningen uttalar i sitt slutbetänkande (SOU 1972:15 s. 157) att det, om demonstrationsfriheten i enlighet med beredningens förslag införs i grundlag på det sättet att begränsningar förutsätter lagbeslut, knappast kan anses tillfredsställande att lagen på detta sätt ställer upp ett krav på tillstånd utan att avgörandet av tillståndsfrågorna binds närmare. Beredningen föreslår (SOU 1972:16 s. 49) att den nuvarande bestämmelsen i andra stycket ersätts med en föreskrift att tillstånd får vägras endast av hänsyn till trafik eller allmän ordning.

Jag delar beredningens uppfattning att den nuvarande avfattningen av 3 § är mindre väl förenlig med den nya RF:s bestämmelser om demonstrationsrätten. Jag förordar därför i likhet med beredningen, att det i lagen närmare anges under vilka förutsättningar tillstånd får vägras.

I syfte att inskräpa vikten av att demonstrationsfriheten respekteras föreslår jag att det föreskrivs att tillstånd får vägras endast om det är nödvändigt med hänsyn till trafik eller allmän ordning. Den nya regeln bör träda i kraft omedelbart.

4.26 Förslag till lag om ändring i lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall

Enligt lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall kan intagning på sjukhus med stöd av lagen beslutas av läkare (8 §). Inom kort tid efter intagningen skall läkare avgöra, huruvida patienten även i fortsättningen skall vara intagen på sjukhuset eller utskrivas (9 §). Mot beslut av läkare om intagning på sjukhus eller om att patient alltjämt skall vara intagen på sjukhus förs talan hos utskrivningsnämnden (21 §).

Har utskrivningsnämnd ogillat besvär över beslut om intagning eller besvär över beslut om att patient alltjämt skall vara intagen på sjukhus, kan talan mot nämndens beslut föras hos psykiatriska nämnden (22 §). Beträffande utskrivningsnämnds och psykiatriska nämndens sammansättning finns bestämmelser i lagen. I fråga om ordförande i utskrivningsnämnd gäller bl. a. att han bör vara eller ha varit innehavare av ordinarie domartjänst. Ordföranden i psykiatriska nämnden skall vara eller ha varit innehavare av sådan tjänst. Bestämmelserna om ordförande gäller också suppleant för ordförande (28 §).

Enligt 11 kap. 3 § i den nya RF gäller att om annan myndighet än domstol har omhändertagit svensk medborgare tvångsvis av annan anledning än brott eller misstanke om brott, den beslutet rör skall kunna få saken prövad av domstol utan oskäligt dröjsmål. Med prövning av domstol likställs prövning av nämnd, om nämndens sammansättning är bestämd i lag och ordföranden i nämnden skall vara eller ha varit ordinarie domare.

Bestämmelserna i 11 kap. 3 § i den nya RF nödvändiggör en jämkning i lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall. Enligt dessa bestämmelser är det visserligen tillåtet att den överprövning av ett av läkare beslutat frihetsberövande, som den berörde skall kunna få till stånd utan oskäligt dröjsmål, är anförtrodd nämnd i stället för domstol. En förutsättning härför är dock bl. a. att nämndens ordförande skall vara eller ha varit ordinarie domare. Detta krav är inte uppfyllt såvitt gäller utskrivningsnämnderna. Lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall rekommenderar nämligen bara men kräver inte att ordförande i utskrivningsnämnd skall vara eller ha varit ordinarie domare. I 28 § lagen bör därför göras den ändringen att i fråga om ordförande i utskrivningsnämnd föreskrivs att han skall vara eller ha varit innehavare av ordinarie domartjänst.

4.27 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

Enligt lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda kan beslutas att den som är inskriven i särskola skall bo i annat enskilt hem än det egna, i inackorderingshem eller i elevhem (28 § och 30 § tredje stycket). Vidare kan under vissa förutsättningar psykiskt utvecklingsstörd beredas vård i vårdhem eller specialistsjukhus oberoende av samtycke (35 §). Nu ifrågavarande beslut kan fattas av tjänsteman (särskolchef enligt 28 § jämförd med 27 §, särskolas rektor enligt 32 § jämförd med 30 § tredje stycket, vårdchef och överläkare enligt 36 §). Är vårdnadshavaren, förmyndaren eller den psykiskt utvecklingsstörde, om han fyllt 15 år, inte ense med vederbörande tjänsteman, skall dock i allmänhet frågan prövas av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda (27 och 36 §§). Detta gäller dock inte för den händelse beslut angående särskolelevs bostad fattas i samband med att undervisningen i särskola

återupptas efter utskrivning på försök (32 § jämförd med 30 § tredje stycket). Kan i förut nämnda fall prövning av beslutsnämnd inte avvaktas utan fara eller allvarlig olägenhet, får nämndens ordförande fatta interimistiskt beslut som gäller i väntan på beslutsnämndens prövning. Sådan prövning skall ske utan dröjsmål och senast tio dagar från dagen för ordförandens beslut (23 §). Vare sig ett tvångsomhändertagande av förut angivet slag har beslutats av tjänsteman eller av beslutsnämnd, kan det överklagas hos psykiatriska nämnden. Mot interimistiskt beslut av ordförande i beslutsnämnd får talan dock inte föras (44 §). Lagen innehåller regler om beslutsnämnds sammansättning. Beträffande ordförande i beslutsnämnd är bl. a. föreskrivet att han bör vara eller ha varit innehavare av ordinarie domartjänst. Detsamma gäller suppleant och tillfällig ersättare för ordföranden (17 §).

Liksom beträffande ordförande i utskrivningsnämnd enligt lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall bör beträffande ordförande i beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda föreskrivas inte bara att han bör utan att han skall vara eller ha varit innehavare av ordinarie domartjänst (jfr 4.26). Visserligen är enligt lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda psykiatriska nämnden och inte beslutsnämnd första besvärinstans i samtliga ärenden angående tvångsomhändertagande. Föreskrifterna i 11 kap. 3 § i den nya RF nödvändiggör därför inte nyssnämnda skärpning av bestämmelsen rörande ordförande i beslutsnämnd. Sakligt sett är det emellertid inte motiverat att ha mindre stränga behörighetskrav för ordförande i beslutsnämnd än för ordförande i utskrivningsnämnd. Liksom hittills bör samma behörighetsregler gälla för ordförandena i dessa två slag av nämnder. Förslaget föranleder en ändring i 17 § i förevarande lag.

4.28 Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (1968:231)

Gällande rätt

Enligt smittskyddslagen (1968:231) kan under vissa förutsättningar en person intagas eller kvarhållas tvångsvis på sjukvårdsanstalt. Härvid och om vissa angränsande åtgärder gäller f. n. följande bestämmelser.

Om någon lider av allmänfarlig sjukdom eller för smitta därav eller är av läkare misstänkt härför, är han skyldig att efter beslut av distriktsläkare, stadsläkare eller motsvarande läkare låta ta in sig för vård på sjukvårdsanstalt, om han med hänsyn till faran för smittans spridning inte kan behandlas i öppen vård. Beträffande den som behandlas i öppen vård skall läkare som nyss sagts meddela behövliga föreskrifter om isolering och om inskränkning i hans verksamhet. Beslut av läkare om intagning på sjukvårdsanstalt eller om föreskrifter i samband med behandling i öppen vård skall underställas hälsovårdsnämnden, om det begärs av den beslutet rör. Denne skall av läkaren upplysas om sin rätt till sådan prövning. Läkarens beslut länder till efterrättelse tills hälsovårdsnämnden förordnar annat. Nämnden får också självmant pröva nu ifrågakvarande beslut av

läkare (7 §). Hälsovårdsnämndens rätt till överprövning ex officio har betydelse bl. a. för det fall att nämnden skulle anse att läkarens beslut inte tillgodoser det krav på skydd mot smitta som bör uppställas.

Har någon enligt nyssnämnda bestämmelser tvångsintagits på sjukvårdsanstalt efter beslut av läkare eller kan intagen i annat fall misstänkas lida av allmänfarlig sjukdom eller föra smitta därav, är han skyldig att kvarstanna och underkasta sig nödvändig vård tills han med hänsyn till faran för att han skall sprida smitta kan behandlas i öppen vård (8 §). Beslut om utskrivning av sådan intagen meddelas av överläkaren eller motsvarande läkare. Mot beslut varigenom någon förvägrats att lämna sjukvårdsanstalten förs talan hos länsstyrelsen genom besvär (21 §).

Den som har anledning antaga att han lider av venerisk sjukdom är skyldig att söka läkare och underkasta sig den behandling som behövs. Han skall följa de föreskrifter, som läkaren meddelar om sjukdomens vidare behandling och om åtgärder för att hindra spridning av smitta (12 §). Underlåter han att söka läkare och underkasta sig behövlig behandling, skall länsläkaren anmana honom att fullgöra ifrågavarande skyldighet och att förete intyg om att detta skett. Om det behövs skall han anmanas att följa de föreskrifter som läkare kan ha meddelat honom. Föreligger grundad anledning befara att han skall sprida smitta, skall han anmanas att låta ta in sig på sjukhus (13 §). Underlåter någon att följa anmaning som nu sagts, kan länsstyrelsen i det län där han vistas besluta att han skall inställas hos läkare för undersökning eller behandling eller, om det finns grundad anledning befara att han skall sprida smitta, att han skall tas in på sjukhus. Kan det skäligen antagas att anmaning inte skulle efterföljas, får sådant beslut meddelas utan att anmaning skett. Om länsstyrelsens beslut inte kan avvaktas utan fara, kan länsläkaren meddela beslut i länsstyrelsens ställe. Sådan beslut skall omedelbart underställas länsstyrelsens prövning men länder till efterrättelse till dess länsstyrelsen förordnar annat. I kommun som inte tillhör landstingskommun — med undantag dock för Gotlands kommun — fullgör hälsovårdsnämnden länsstyrelsens förevarande uppgift i fråga om beslut om inställelse hos läkare för undersökning eller behandling. Gäller frågan intagning på sjukvårdsanstalt skall däremot slutligt beslut alltid fattas av länsstyrelsen (14 §). Om veneriskt sjuk person uppgivit sig ha varit i förbindelse med annan person på sådant sätt att smitta kunnat överföras, skall länsläkaren anmana denne att underkasta sig läkarundersökning och förete intyg om resultatet av undersökningen. Efterföljs inte anmaning gäller bestämmelserna i 14 § i tillämpliga delar (15 §).

Den som enligt 14 eller 15 § eller i annat fall för venerisk sjukdom tagits in på sjukhus är skyldig att kvarstanna och underkasta sig nödvändig vård tills grundad anledning befara att han skall sprida smitta inte längre föreligger (16 §). Beslut om utskrivning av sådan intagen meddelas av överläkaren eller motsvarande läkare. Talan mot beslut varigenom någon förvägrats att lämna sjukhuset förs hos länsstyrelsen genom besvär (21 §).

Talan mot hälsovårdsnämnds beslut enligt smittskyddslagen förs hos

länsstyrelsen genom besvär. Mot länsstyrelsens beslut i ärende som avses i 7, 14, 15 eller 21 § förs talan hos kammarrätten genom besvär. Hälsovårdsnämnds, länsstyrelsens och kammarrätts beslut länder omedelbart till efterrättelse om inte annat förordnas (33 §).

Departementschefen

De nämnda bestämmelserna i smittskyddslagen om intagning och kvarhållande tvångsvis på sjukvårdsanstalt rimmar inte i allo med de föreskrifter i 11 kap. 3 § andra stycket i den nya RF som jag har redogjort för i det föregående (4.26). Visserligen kan sådana ärenden genom besvär dras under kammarrätts prövning, men bestämmelserna i smittskyddslagen tillgodoser inte genomgående grundlagskravet att domstolsprövning skall kunna erhållas utan oskäligt dröjsmål. Såvitt gäller allmänfarliga sjukdomar kan frågan om tvångsintagning på sjukvårdsanstalt komma under kammarrätts prövning först sedan läkarens beslut i ämnet underställts hälsovårdsnämnden och hälsovårdsnämndens beslut utan framgång överklagats hos länsstyrelsen. Undantagsvis kan det vara hälsovårdsnämnden som i första instans beslutar om tvångsintagning. I fråga om veneriska sjukdomar, får instanskodjan, såvitt angår intagning på sjukhus, anses uppfylla den nya RF:s krav. Beslut om tvångsintagning på sjukvårdsanstalt meddelas här av länsstyrelsen, vars beslut direkt kan överklagas hos kammarrätt. Om länsstyrelsens beslut inte kan avvaktas utan fara, kan visserligen beslut om tvångsintagning fattas av läkare. Dennes beslut skall emellertid omedelbart underställas länsstyrelsen. När det gäller beslut enligt smittskyddslagen om tvångskvarhållande på sjukhus kan kvarhållande frågan komma under kammarrätts prövning först sedan sjukhusläkarens beslut i ämnet utan framgång överklagats hos länsstyrelsen.

För att smittskyddslagens bestämmelser väl skall stämma med föreskrifterna i den nya RF är det lämpligt att i ärendena om tvångsintagning och tvångskvarhållande på sjukvårdsanstalt den prövning som nu är anförtrödd åt hälsovårdsnämnd och länsstyrelse överförs på länsrätt. Hälsovårdsnämnd bör dock ha kvar sin befogenhet att pröva läkares beslut rörande föreskrifter i samband med behandling i öppen vård av allmänfarliga sjukdomar och att därvid fatta beslut om tvångsintagning på sjukvårdsanstalt. Jag föreslår därför en ändring som innebär att beslut om tvångsintagning i allmänhet fattas av läkare och skall underställas länsrätten, om det begärs av den beslutet rör. Fattas beslut om tvångsintagning av hälsovårdsnämnd i samband med prövning av läkares föreskrifter avseende behandling i öppen vård, föreslås att nämndens beslut skall kunna överklagas hos länsrätten. I fråga om veneriska sjukdomar innebär förslaget att beslut om tvångsintagning enligt huvudregeln meddelas av länsrätten. I brådskande fall skall länsläkaren enligt förslaget fortfarande kunna fatta beslut om tvångsintagning men hans beslut skall underställas länsrättens prövning. När det gäller beslut enligt smittskyddslagen om kvarhållande på sjukvårdsanstalt,

föreslås att sjukhusläkarens beslut skall kunna överklagas hos länsrätten. Det sagda föranleder ändringar i 7, 14, 21 och 33 §§ smittskyddslagen.

Till lagen bör fogas en övergångsbestämmelse av innehåll att bestämmelsen i 33 § andra stycket i dess äldre lydelse fortfarande gäller i fråga om talan mot länsstyrelses beslut som meddelats före den 1 januari 1975. I övrigt behövs inga övergångsbestämmelser. Finns hos hälsovårdsnämnd eller länsstyrelse vid utgången av år 1974 något inte avgjort ärende som enligt de nya bestämmelserna skall prövas av länsrätt, ankommer det på nämnden eller länsstyrelsen att överlämna ärendet till länsrätten.

4.29 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt

Enligt förslaget till lag om ändring i smittskyddslagen (1968:231) skall vissa ärenden överföras från hälsovårdsnämnd och länsstyrelse till länsrätt. Med anledning härav bör smittskyddslagen tas med i laguppräkningsen i första stycket av 4 § lagen om skatterätt och länsrätt.

4.30 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:1108) om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt

Lagförslaget sammanhänger med att lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt ändrats genom lagen 1973:1108 och att sistnämnda lag i huvudsak träder i kraft först den 1 juli 1975.

4.31 Förslag till lag om upphävande av ansvarighetslagen den 10 februari 1810 för statsrådets ledamöter, föredragande och Konungens rådgivare i kommandomål

Bestämmelserna i 12 kap. 3 § i den nya RF reglerar uttömmande det särskilda juridiska ansvar som gäller i fråga om statsrådets handlande i ämbetet. Ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter, föredragande och Konungens rådgivare i kommandomål kan därför upphöra att gälla vid utgången av år 1974. Grundlagberedningen har föreslagit att den lag genom vilken ansvarighetslagen upphävs skall innehålla en bestämmelse att den upphävda lagen alltjämt skall gälla i fråga om gärning som har begåtts före nämnda tidpunkt. En sådan bestämmelse är emellertid enligt min mening överflödig. Frågan om den äldre lagens tillämpning bör avgöras enligt de allmänna reglerna i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken.

4.32 Förslag till lag om skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar m. m.

Gällande rätt

Enligt 72 § i 1866 års RO skall riksdagens revisorer enligt särskild instruktion granska statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning. Hinder har inte ansetts föreligga att genom beslut vid sidan om RO utsträcka revisorernas granskningsområde utöver vad som kan hänföras till statsverket.

Riksdagen har antagit instruktion (1967:936, senast ändrad 1970:949) för riksdagens revisorer. Enligt 1 § i instruktionen har revisorerna till uppgift att som en statens överrevision utöva kontroll av den statliga finansförvaltningen. Särskilda bestämmelser gäller för revision av riksdagsförvaltningen (RFS 1968:8).

Av betydelse för bedömningen såväl av revisorernas granskningsområde som av deras befogenhet att skaffa sig tillgång till underlag för granskningen är kungörelsen (1949:357, senast ändrad 1968:134) angående skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar och upplysningar m. m. Bestämmelserna i 1 § i kungörelsen avser den statliga verksamheten. Revisorerna äger att av statsmyndighet få till sig utlämnad handling, varav de anser sig ha behov, om inte enligt lag hinder möter mot handlingens utlämnande. Finnes viss handling vara sådan att dess innehåll inte utan synnerliga skäl bör komma till annan än avsedd persons eller myndighets kännedom, skall dock frågan om handlingens utlämnande till revisorerna av vederbörande myndighet underställas Kungl. Maj:ts prövning. Riksdagens revisorer äger vidare att av vederbörande myndighet erhålla de upplysningar och uppgifter som erfordras för fullgörande av revisorernas åligganden samt att av vederbörande myndighet inhämta yttrande över de iakttagelser som gjorts vid granskningen av visst ärende.

Av 2 § i sistnämnda kungörelse följer att riksdagens revisorer har befogenhet att granska också den statsunderstödda verksamheten. Den som har åtnjutit understöd av statsmedel och den som har mottagit sådant understöd för att förmedla det till annan är, vare sig understödet skall återbetalas eller inte, skyldig att efter anmodan av revisorerna till dessa avge en detaljerad och, såvitt möjligt, av verifikationer bestyrkt redogörelse för hur understödet har använts av honom. Framgår användningen av fullständiga räkenskaper, kan den redovisningsskyldige i stället låta revisorerna ta del av räkenskaperna. Redovisningsskyldighet åligger inte enskild person beträffande understöd som är avsett för hans eller hans familjs personliga utgifter, inte heller utländsk medborgare eller utländsk institution eller sammanslutning beträffande understöd för internationellt ändamål. Föreskrivs för visst fall att redovisningsskyldighet inför revisorerna inte skall föreligga eller skall fullgöras i annan ordning, skall det gälla.

De nämnda bestämmelserna i 2 § i kungörelsen har i sak hämtats från förordningen (1937:304) angående skyldighet att till riksdagens revisorer avgiva redogörelse för användningen av statsunderstöd. Denna förordning

beslöts av Kungl. Maj:t och riksdagen (prop. 1937:213, 1 LU 1937:58) och föregicks av en särskild utredning.

I 9 § instruktionen för riksdagens revisorer finns bestämmelser som ålägger revisorerna att tillse att de erhåller handlingar, upplysningar och yttranden som behövs för granskningsverksamheten. I 10 § föreskrivs därjämte att revisorerna och deras avdelningar samt, på revisorernas uppdrag, särskilda delegerade och tjänsteman äger företa besök hos statliga myndigheter och hos institutioner och företag som åtnjuter statsbidrag.

Den nya RF

Enligt 12 kap. 7 § första stycket nya RF väljer riksdagen revisorer att granska den statliga verksamheten. Vidare föreskrivs att riksdagen kan besluta att revisorernas granskning skall omfatta också annan verksamhet. Riksdagen skall fastställa instruktion för revisorerna. I paragrafens andra stycke stadgas att revisorerna enligt bestämmelser i lag får infordra handlingar, uppgifter och yttranden som behövs för granskningen.

I anslutning till nämnda paragrafer har jag anfört (prop. 1973:90 s. 435) att bestämmelsen om att riksdagen kan besluta att utvidga revisorernas granskningsområde utöver den statliga verksamheten är tillämplig på den statsunderstödda verksamheten och på den verksamhet som bedrivs av statliga bolag. I sammanhanget återgav jag också vissa uttalanden av grundlagberedningen med anknytning härtill. Beredningen förklarade sålunda att nuvarande ordning angående granskning av den statsunderstödda verksamheten borde bestå, sådan den hade utvecklats i praxis. Beredningen uttalade vidare att riksdagens revisorer f. n. i regel inte har rätt att granska de statliga bolagen och att beredningens förslag inte innebar någon ändring härvidlag; den föreslagna grundlagstexten hindrade emellertid inte att riksdagen beslutade om sådan granskningsrätt. — De uttalanden i propositionen som nu har återgivits föranledde inte någon erinran från riksdagens sida.

1970 års revisionsutredning

Efter beslut av riksdagen tillsatte talmanskonferensen år 1970 en särskild utredning för att göra en översyn av revisorsinstitutionens ställning och uppgifter. Utredningen avgav sitt betänkande år 1971. Efter beslut av riksdagen överlämnades betänkandet i sin huvuddel till grundlagberedningen för övervägande (KU 1971:37; utredningens betänkande är fogat till utskottets betänkande).

Utredningen utgick från att revisorerna liksom hittills skall granska den statliga och statsunderstödda verksamheten. Utredningen fann att bestämmelserna i kungörelsen (1949:357) angående skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar och upplysningar m. m. i flera avseenden framstod som olämpligt utformade. Utredningen lade därför fram förslag till en ny kungörelse i ämnet (s. 51 i betänkandet).

Grundlagberedningen

Beredningen har utarbetat förslag till lag om skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar m. m. (SOU 1972:16 s. 29). Lagen är avsedd att ersätta kungörelsen (1949:357) angående skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar och upplysningar m. m. Lagen omfattar tre paragrafer.

I 1 § föreskrivs att statlig myndighet på begäran skall tillhandahålla riksdagens revisorer de allmänna handlingar, upplysningar och yttranden som revisorerna anser sig behöva för sin granskning. I fråga om handling eller uppgift som enligt lag skall hållas hemlig kan dock myndigheten, om den finner särskilda skäl härtill föreligga, underställa regeringen frågan om handlingen eller uppgiften skall tillhandahållas. Beredningen anmärker att den skyldighet att tillhandahålla handlingar etc. som fastslås i paragrafen åvilar även annan myndighet än den som granskas.

Enligt 2 § skall kommun som har mottagit statsmedel som understöd till viss verksamhet på begäran tillhandahålla riksdagens revisorer de allmänna handlingar, upplysningar och yttranden som revisorerna anser sig behöva för granskning av verksamheten. I fråga om handling eller uppgift som enligt lag skall hållas hemlig skall bestämmelsen i 1 § äga motsvarande tillämpning.

I 3 § föreskrivs att om annan än kommun har mottagit statsmedel som understöd till viss verksamhet, den som har mottagit medlen på begäran skall tillhandahålla riksdagens revisorer de handlingar, upplysningar och yttranden som erfordras för granskning av verksamheten, såvida riksdagen inte för visst fall har bestämt annorlunda. Revisorerna kan vid vite förelägga den som har mottagit medel som nu har sagts att fullgöra sin uppgiftsskyldighet.

Remissyttrandena

Riksdagens revisorer tillstyrker i det väsentliga den föreslagna lagen. Revisorerna ifrågasätter dock om inte lagen borde förse med ytterligare en paragraf, innehållande bestämmelser om rätt för revisorerna och deras tjänstemän att som ett led i granskningsarbetet besöka statsmyndigheter och statsunderstödda institutioner. Denna fråga är f. n. reglerad i revisorernas instruktion. Det synes emellertid revisorerna mest korrekt att motsvarande föreskrift återfinns i nu ifrågavarande lag, vilken ju skall fastställa de skyldigheter som statsmyndigheter och andra av granskningen berörda har gentemot revisorerna.

Lagförslaget har under remissbehandlingen också i övrigt lämnats utan erinran i sin huvudsakliga del. Till vissa detaljpåpekanden återkommer jag i det följande under de skilda paragraferna.

Departementschefen

I 12 kap. 7 § andra stycket i den nya RF föreskrivs att riksdagens revisorer enligt bestämmelser i lag får infordra handlingar, uppgifter och

yttranden som behövs för deras granskning. Grundlagberedningen har utarbetat förslag till lag med sådana bestämmelser. Lagen är avsedd att ersätta kungörelsen (1949:357) angående skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar och upplysningar m. m.

De bestämmelser som åsyftas med den nämnda grundlagsföreskriften gäller revisorernas befogenhet att vid fullgörande av sina granskningsuppgifter mot bestridande genomdriva att underlag för granskningen ställs till deras förfogande. Härifrån bör man enligt min mening klart skilja föreskrifter som anger revisorernas granskningsuppgifter, dvs. de verksamhetsområden som kan bli föremål för granskning och framställningar från revisorernas sida. Revisorernas granskningsområde i denna mening är f. n. endast delvis avgränsat i författning. Enligt 12 kap. 7 § första stycket i nya RF har revisorerna i första hand att granska den statliga verksamheten. Riksdagen kan emellertid enligt samma stycke besluta att revisorernas granskning skall omfatta också annan verksamhet. Härav får anses följa, att revisorernas granskningskompetens fortsättningsvis skall anges uttömmande av riksdagen. Lämpligen tas bestämmelser härom in i instruktionen för revisorerna. Det kan tänkas att dessa bestämmelser behöver kompletteras genom föreskrifter i annan författning eller genom särskilda riksdagsbeslut. Det ankommer på riksdagen att låta utarbeta föreskrifter om revisorernas granskningskompetens. I nu förevarande lag bör föras in endast regler om befogenheten att infordra handlingar, upplysningar, m. m. som revisorerna behöver för att kunna fullgöra granskningen inom ramen för den angivna kompetensen.

Av vad jag har sagt nu följer att revisorernas granskningsområde enligt instruktionen m. m. och tillämpningsområdet för befogenheterna enligt förevarande lag att begära underlag för granskningen inte nödvändigtvis behöver sammanfalla. Å ena sidan kan revisorerna tänkas ha rätt att ta upp viss fråga till granskning utan att ha en däremot svarande befogenhet att framtvinga handlingar, uppgifter och yttranden. Å andra sidan kan befogenheten att få tillgång till granskningsunderlag vara beskriven i så allmänna termer att den omfattar även fall som av särskilda skäl har undantagits från revisorernas granskningskompetens. I sådana fall blir givetvis befogenheten att kräva uppgifter och yttranden m. m. utan betydelse.

En given utgångspunkt vid utformningen av en lag om skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar m. m. är emellertid att lagens tillämpningsområde nära skall ansluta till revisorernas granskningsuppgifter. Beredningens förslag innebär först och främst att revisorerna — med anknytning till deras huvuduppgift enligt den nya RF — får befogenheter i förhållande till de statliga myndigheterna. Bestämmelserna härom har sin främsta betydelse såvitt gäller de myndigheter som är underställda regeringen. I enlighet med gällande ordning har beredningen härjämte föreslagit att revisorerna skall få rätt att utkräva granskningsunderlag av dem som tar emot statsunderstöd. Vad beredningen sålunda har föreslagit om lagens tillämpningsområde föranleder inte någon erinran från min sida. Liksom f. n. bör revisorernas befogenheter inte

gälla de statliga och statskontrollerade bolagen i vidare mån än dessa tagit emot statsmedel som bistånd till viss verksamhet.

Beredningen föreslår att revisorernas befogenheter enligt lagen skall bestå i en rätt att utfå handlingar, upplysningar och yttranden. Riksdagens revisorer har i sitt remissyttrande föreslagit att denna rätt kompletteras med en befogenhet att besöka statsmyndigheter och statsunderstödda institutioner. Jag är dock inte beredd att biträda en sådan utvidgning av revisorernas befogenheter enligt lagen. Det är självklart att revisorerna kan utöva sin rätt att få del av upplysningar m. m. vid besök hos myndigheter och andra institutioner. Att särskilt fastslå en besöksrätt i lagen synes inte behövt. Bestämmelser om resor och besök bör enligt min mening ha karaktär endast av föreskrifter om arbetssättet och liksom nu ha sin plats i revisorernas instruktion.

1 §

I paragrafen ges föreskrifter om revisorernas befogenheter i förhållande till statliga myndigheter. Lagtexten har avfattats med utgångspunkt i beredningens förslag.

Det underlag för revisorernas granskning som statlig myndighet är skyldig att tillhandahålla revisorerna bör – i anslutning till motsvarande uttryck i 12 kap. 7 § andra stycket i den nya RF – beskrivas med orden "allmänna handlingar, uppgifter och yttranden".

Statlig myndighets möjlighet att till regeringens avgörande hänskjuta fråga huruvida uppgift eller handling skall lämnas ut bör gälla inte bara, som beredningen föreslår, handling och uppgift som skall hållas hemlig enligt lag utan också handling och uppgift som skall hållas hemlig på grund av annan föreskrift. Jag vill erinra om att enligt 8 kap. 7 § andra stycket i den nya RF regeringen efter bemyndigande kan meddela föreskrifter om tystnadsplikt genom förordning.

JK har i sitt remissyttrande framhållit att han anser att i varje fall JK inte bör omfattas av en skyldighet att tillhandahålla yttranden såvitt gäller revisorernas granskning av annan myndighet. Enligt min mening bör myndighet vara skyldig att lämna revisorerna de upplysningar och uppgifter revisorerna anser sig behöva även när fråga är om granskning av annan verksamhet än den som utövas av myndigheten. Någon begränsning i denna skyldighet anser jag inte böra införas i lagen.

I övrigt bör 1 §, med en redaktionell jämkning, avfattas så som beredningen har föreslagit.

2 och 3 §§

Paragraferna föreslås innehålla föreskrifter om revisorernas befogenheter i förhållande till dem som – utan att vara statliga myndigheter – bedriver verksamhet som helt eller delvis är statsfinansierad. Sin största betydelse har dessa befogenheter i fråga om den statsunderstödda kommunala verksamheten. Kommunernas skyldigheter att ställa material till revisorernas förfogande regleras i 2 §. Motsvarande skyldighet för annan som har tagit emot statsbidrag behandlas i 3 §. Paragraferna har –

med de avvikelser som framgår av det följande — fått samma innehåll som i beredningens förslag.

De medel, vars mottagande kan grunda redovisningsskyldighet gentemot revisorerna, skall enligt beredningen vara statsmedel vilka lämnas såsom understöd. Jag föreslår att ordet understöd ersätts med ordet bistånd. Någon ändring i sak i förhållande till beredningens förslag eller till gällande rätt åsyftas inte. Inte bara statsbidrag utan även låneunderstöd har karaktär av bistånd enligt paragraferna. Däremot föreligger inte redovisningsskyldighet i fråga om medel som staten utbetalar enligt avtal av civilrättslig karaktär eller annars till fullgörande av skyldighet som följer av allmänna rättsregler. Statliga kapitalinsatser i bolag för inte heller med sig någon plikt att tillhandagå riksdagens revisorer med granskningsmaterial. Utlåning med karaktär av penningplacering faller likaså utanför begreppet bistånd.

En viss begränsning av möjligheten att utnyttja de särskilda granskningsbefogenheterna följer av det i paragraferna uppställda kravet att statsmedlen skall ha mottagits som bistånd till viss verksamhet. Genom avfattningen fritas den som har tagit emot medel, avsedda för hans eller hans familjs personliga utgifter, från redovisningsskyldighet till revisorerna. Inte heller kan kommun avkrävas redovisning för kommunal verksamhet enbart på den grunden att kommunen har mottagit skatteutjämningsbidrag eller skattebortfallsbidrag; sådana bidrag utgår nämligen inte för att finansiera särskild verksamhetsgren.

Nu gällande regler om revisorernas rätt att granska den statsunderstödda verksamheten har en kameral prägel. Revisorernas granskning gäller emellertid numera inte räkenskapsgranskning utan förvaltningsrevision. Deras befogenheter bör därför i lagen anges som en rätt att få tillgång till material — handlingar, uppgifter och yttranden — i fråga om hela den verksamhet som åtnjuter bidrag av statsmedel.

Det får emellertid förutsättas att revisorerna utnyttjar sina befogenheter att utkräva granskningsunderlag med varsamhet i de fall då omständigheterna påkallar det. En viss återhållsamhet är sålunda motiverad av hänsyn till den kommunala självstyrelsen. I särskilda fall kan det finnas anledning för riksdagen att genom uttryckligt beslut undanta viss medelsanvändning från revisorernas granskningsområde. Ett förbehåll för sådana beslut bör lämpligen tas in bland kompetensreglerna i revisorernas instruktion. Någon bestämmelse i ämnet behövs däremot inte i förevarande lag. Som jag har framhållit förut är det självklart att redovisningsskyldighet gentemot revisorerna föreligger endast i den mån granskningskompetens tillkommer dem.

Bestämmelserna i 2 § bör uttryckligen anges avse, förutom kommun — varmed menas borgerlig primärkommun —, också landstingskommun, kyrklig kommun och kommunalförbund. En föreskrift härom bildar ett andra stycke i paragrafen. Inom en kommun (landstingskommun etc.) åvilar skyldigheten att tillhandagå revisorerna i första hand det kommunala organ som närmast svarar för den verksamhet som är föremål för revisorernas intresse.

I 3 § föreslås i enlighet med beredningens förslag som en nyhet att revisorerna skall kunna förelägga annan än kommun etc. som har tagit emot statsbidrag, vid vite att tillhandagå dem med behövliga handlingar, upplysningar eller yttranden. Om ett vitesföreläggande inte åtlids, ankommer det enligt allmänna regler på allmän domstol att på talan av åklagare pröva frågan om vitet skall dömas ut. Domstolen har därvid att ta ställning till om de lagliga förutsättningarna för vitesföreläggandet har förelegat. Talan bör inte kunna föras mot vitesföreläggandet som sådant. Nu gällande besvärstadga för riksdagen och dess verk (RFS 1971:4) uppstår inte heller någon föreskrift, som grundar besvär rätt i förevarande fall. Bestämmelserna i 3 § bör, i likhet med vad som nu gäller, inte äga tillämpning på utländsk institution eller sammanslutning som tagit emot bistånd för internationellt ändamål.

Utöver de ändringar i den av beredningen föreslagna lagtexten till 2 och 3 §§ som har redovisats i det föregående föreslås vissa formella justeringar.

Ikraftträdande

Lagen bör träda i kraft den 1 januari 1975. Kungörelsen (1949:357) angående skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar och upplysningar m. m. bör upphävas med verkan fr. o. m. nämnda dag. Beslut om detta torde få meddelas i senare sammanhang.

5 Hemställan

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i vallagen (1972:620),
2. lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval,
3. lag om ändring i kommunallagen (1953:753),
4. lag om ändring i kommunallagen (1957:50) för Stockholm,
5. lag om ändring i landstingslagen (1954:319),
6. lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse,
7. lag om upphävande av lagen (1972:236) om ersättare för riksdagsledamöterna,
8. lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier,
9. lag om upphävande av det av riksens ständer fastställda, av Konungen godkända och av riksens ständer den 2 maj 1810, § 8, utfärdade formuläret till försäkran att av Sveriges tillkommande konungar vid regeringens anträdande avgivas,
10. lag om ändring i brottsbalken,
11. lag om upphävande av lagen (1973:973) om antalet statsdepartement och statsråd utan departement,
12. lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

13. lag om riksgäldskontoret,
14. lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank,
15. lag om upphävande av lagen (1957:685) angående utövande av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter under krigsförhållanden,
16. lag om upphävande av ansvarighetslagen (1936:324) för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl.,
17. lag om upphävande av lagen (1897:28 s. 1) med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken,
18. lag om ändring i rättegångsbalken,
19. lag om ändring i lagen (1972:147) om ändring i rättegångsbalken,
20. lag om ändring i lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken,
21. lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207),
22. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
23. lag om ändring i lagen (1965:186) om lagrådet,
24. lag om handläggningen av nådeärenden,
25. lag om ändring i lagen (1956:618) om allmänna sammankomster,
26. lag om ändring i lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall,
27. lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,
28. lag om ändring i smittskyddslagen (1968:231),
29. lag om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt,
30. lag om ändring i lagen (1973:1108) om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt,
31. lag om upphävande av ansvarighetslagen den 10 februari 1810 för statsrådets ledamöter, föredragande och Konungens rådgivare i kommandomål,
32. lag om skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar m. m.

Av de angivna förslagen har de som upptagits under 3–6, 29 och 30 upprättats i samråd med chefen för kommundepartementet, i fråga om förslaget under 6 i hans egenskap av föredragande statsråd för kyrkoärenden. Förslagen under 13–15, 17 och 32 har upprättats i samråd med chefen för finansdepartementet och förslagen under 26–28 i samråd med chefen för socialdepartementet.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att antaga förslagen.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
1. lag om ändring i vallagen (1972:620)	3
2. lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval ..	19
3. lag om ändring i kommunallagen (1953:753)	21
4. lag om ändring i kommunallagen (1957:50) för Stockholm ..	24
5. lag om ändring i landstingslagen (1954:319)	26
6. lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse ..	28
7. lag om upphävande av lagen (1972:236) om ersättare för riksdagsledamöterna	30
8. lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier	30
9. lag om upphävande av det av riksens ständer fastställda, av Konungen godkända och av riksens ständer den 2 maj 1810, § 8, utfärdade formuläret till försäkran att av Sveriges tillkommande konungar vid regeringens anträdande avgivas	33
10. lag om ändring i brottsbalken	33
11. lag om upphävande av lagen (1973:973) om antalet statsdepartement och statsråd utan departement	35
12. lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar	35
13. lag om riksgäldskontoret	37
14. lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank ..	38
15. lag om upphävande av lagen (1957:685) angående utövande av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter under krigsförhållanden	44
16. lag om upphävande av ansvarighetslagen (1936:324) för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret m. fl.	44
17. lag om upphävande av lagen (1897:28 s. 1) med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken	44
18. lag om ändring i rättegångsbalken	44
19. lag om ändring i lagen (1972:147) om ändring i rättegångsbalken	49
20. lag om ändring i lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken	49
21. lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207)	50
22. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar	52

23. lag om ändring i lagen (1965:186) om lagrådet	54
24. lag om handläggningen av nådeärenden	55
25. lag om ändring i lagen (1956:618) om allmänna samman- komster	55
26. lag om ändring i lagen (1966:293) om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall	56
27. lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda	56
28. lag om ändring i smittskyddslagen (1968:231)	57
29. lag om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt	60
30. lag om ändring i lagen (1973:1108) om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt	60
31. lag om upphävande av ansvarighetslagen den 10 februari 1810 för statsrådets ledamöter, föredragande och Konungens rådgivande i kommandomål	61
32. lag om skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar m. m.	61
Utdrag ur protokollet över justitieärenden den 28 februari 1974	62
1 Inledning	62
2 Uppläggningsen av följdarbetet till grundlagsreformen	63
3 Vissa gemensamma frågor	65
3.1 Utbyte av ordet "Konungen" mot ordet "regeringen"	65
3.2 Bestämmelser om ikraftträdande	65
4 Motivering till framlagda lagförslag	66
4.1 Förslag till lag om ändring i vallagen (1972:620)	66
4.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval	85
4.3 Förslag till lag om ändring i kommunallagen (1953:753)	86
4.4 Förslag till lag om ändring i kommunallagen (1957:50) för Stockholm	86
4.5 Förslag till lag om ändring i landstingslagen (1954:319)	88
4.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse	88
4.7 Förslag till lag om upphävande av lagen (1972:236) om ersättare för riksdagsledamöterna	89
4.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier	89
4.9 Förslag till lag om upphävande av det av riksens ständer fastställda, av Konungen godkända och av riksens ständer den 2 maj 1810, § 8, utfärdade formuläret till försäkran att av Sveriges tillkommande konungar vid regeringens anträdande avgivas	92
4.10 Förslag till lag om ändring i brottsbalken	92
4.11 Förslag till lag om upphävande av lagen (1973:973) om antalet statsdepartement och statsråd utan departement	92
4.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar	93

4.13 Förslag till lag om riksgäldskontoret	94
4.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank	98
4.15 Förslag till lag om upphävande av lagen (1957:685) angående utövande av fullmäktige i riksbanken och full- mäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter un- der krigsförhållanden	103
4.16 Förslag till lag om upphävande av ansvarighetslagen (1936:324) för fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksгäldskontoret m. fl.	103
4.17 Förslag till lag om upphävande av lagen (1897:28 s. 1) med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgivningsrätt, så ock angående forum för riksbanken	104
4.18 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	104
4.19 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:147) om ändring i rättegångsbalken	108
4.20 Förslag till lag om ändring i lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken	108
4.21 Förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972: 207)	109
4.22 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar	110
4.23 Förslag till lag om ändring i lagen (1965:186) om lagrådet	112
4.24 Förslag till lag om handläggningen av nådeärenden . . .	113
4.25 Förslag till lag om ändring i lagen (1956:618) om allmänna sammankomster	114
4.26 Förslag till lag om ändring i lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall	114
4.27 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda	115
4.28 Förslag till lag om ändring i smittskyddslagen (1968: 231)	116
4.29 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt	119
4.30 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:1108) om ändring i lagen (1971:52) om skatterätt och länsrätt	119
4.31 Förslag till lag om upphävande av ansvarighetslagen den 10 februari 1810 för statsrådets ledamöter, föredragande och Konungens rådgivare i kommandomål	119
4.32 Förslag till lag om skyldighet att tillhandahålla riks- dagens revisorer vissa handlingar m. m.	120
5 Hemställan	126